

Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Caiete Silvane

Revistă de cultură a Sălajului editată de Centrul Cultural Tradițional, sub egida Consiliului Județean Sălaj
Serie nouă, Anul I, Nr. 1, Februarie 2005. Apare în prima decadă a fiecărei luni. Preț: 20.000 lei

Zalăul de altădată

* Imaginea Zalăului de altădată care ilustrează această număr au fost puse la dispoziție de Direcția Județeană Sălaj a Arhivelor Naționale și Muzeul Județean de Istorie și Artă - Zalău.

Sălajul avea nevoie de o revistă de cultură reprezentativă

Am sprijinit inițiativa înființării unei reviste de cultură reprezentative a județului pentru că Sălajul avea nevoie de un asemenea demers cultural. Voi sprijini colectivul de redacție și pe toți cei care se vor implica în editarea și redactarea noii serii a revistei „Caiete Silvane” cu speranța că, din eforturile conjugate ale instituțiilor administrației publice, instituțiilor de cultură județene și ale oamenilor de cultură sălăjenii, va rezulta un produs cultural de calitate.

Fie ca acest nou început să aibă o viață cât mai lungă, iar revista de cultură a Sălajului, prin tot ceea ce va întreprinde, să corespundă un public cât mai larg.

Tiberiu MARC,
Președintele Consiliului Județean Sălaj

În principiu, cultura este revistă de cultură însoțită de un fapt actual în viața spirituală a unei comunități, motiv pentru care inițiativa trebuie apreciată cu atenție. Rămân în această publicație de cultură și în convingeri prin program, conștientizând, de ce nu, printre o formă grafică atrăgătoare. M-am bucurat să constat că în jurul Sălajului reviste se vor aduna unele dintre cele mai autentice voci din viața culturală a județului, și în momentul, cu atât mai mult cu cât, în Sălaj, se simte nevoia unei puternice emulații culturale.

Blaeșcuț, faptul că editorul a luat în calcul toți coeficienții de risc ce derivă dintr-o asemenea întreprindere înseamnă, în actualitate, un fapt care se poate considera o referință la asigurarea accesului unui număr cât mai mare de cititori la această publicație. Fie ca revista „Caiete Silvane” să se bucură de aprecierii publicului și să aibă o viață cât mai lungă.

Andrei - Barbu TODEA,
Prefectul Județului Sălaj

Caiete Silvane

Revistă de cultură

50

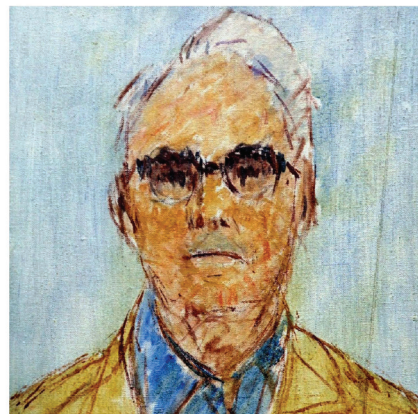

Caiete Silvane

Revistă de cultură

62

Pasajul galben-albastru

200

Caiete Silvane

Revistă de cultură

74

Aurel Panta
Poem pentru
„Caiete Silvane”

Andrei Rus
Felicia înainte
de toate

Poeme de
Károly Zolt

Florin
Mihaescu
Despre
Gâlceava
himerelor

Baló Levente, Între creație și receptare.
Interviu cu artistul plastic Szabó Attila

Caiete Silvane

Revistă de cultură

75

Rodica Lăzărescu
Învățăturile
unui critic
literar către tă-
năra generație.
Cu Alex
Ștefănescu...

Daniel Hoblea
Emil Cloran sau
despre revanșa
lucidității

Virgil Diaconu
Poem pentru
„Caiete Silvane”

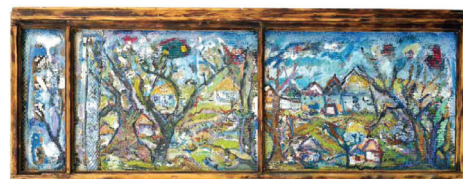
Ileana Petrean
- Pășan
Ioan Longodor
- un pictor în
toată puterea
cuvântului

Dosar „Caiete Silvane”:
„Viața în artă și arta în viață”

Caiete Silvane

199

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Curierul timpului

☎ 0260 612 870

✉ caietesilvane@yahoo.com

🌐 www.caiete-silvane.ro

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caiete-silvane.ro

Sumar

„**Caiete Silvane**” 200: mesajul președintelui Consiliului Județean Sălaj, **Dinu Iancu Sălăjanu**; **Irina Petraș**, Cuvânt pentru vrednicii sălăjeni; **Daniel Săuca**, 16 ani și șapte luni p. 1
Poem pentru „Caiete Silvane”: **Liviu Ioan Stoiciu**, „Are loc o înălțare”, însoțit de o parodie de **Lucian Perța** p. 2
Ioan-Aurel Pop, *Lectori salutem!* pp. 3-4
Vasile Pușcaș, „A trăi în timp” pp. 5-6
Viorel Mureșan, „E-un car cu pleavă soarele pe cer” pp. 7-8
Imelda Chintă, Cercetare lexicografică pp. 9-10
O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: **Maria Popiț**, „Preoteasa, mândru nume” p. 10
Carmen Ardelean, Pleoară pentru amnezie pp. 11-12
Marcel Lucaciu, Reverberații lirice pp. 13-14
O nouă carte apărută la Editura „Caiete Silvane”: **Petru Galiș**, **Ioan Sur**, „Plesca, satul dintre văi – cinci secole și jumătate de la atestarea documentară” p. 14
Menuț Maximilian, Bartolomeu Anania, o perspectivă la centenar pp. 15-16
O nouă apariție la Editura „Caiete Silvane”: antologia „Șase dramaturgi” p. 16
Gheorghe Glodeanu, Vârstele poemului p. 17
Alice Valeria Micu, *Veritas odium parit* pp. 18-19
Alexandru Jurcan, Dansează cu calul alb p. 19
Valer Simion Cosma, Întrebări pe marginea unei cărți p. 20
Viorel Tăutan, Declarația pp. 21-23

„**Caiete Silvane**” 200: mesaje, eseuri, intervenții diverse semnate de **Viorel Mureșan**, **Menuț Maximilian**, **Nicolae Goja**, **Alice Valeria Micu**, **Vicsai Zsolt**, **Dina Horvath**, **Viorel Tăutan**, **Ioan F. Pop**, **Balogh Lucian**, **Olimpiu Nușfelean**, **Silvia Bodea Sălăjan**, **Ion Pițoiu-Dragomir**, **Săluc Horvat**, **Lucian Vasiliu**, **Alexandru Jurcan** pp. 24-30
Marin Pop, Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni (II) pp. 31-35
Wesselényi Miklós – fiul, Jurnal de călătorie (1821-1822), traducere de **Györfi-Deák György** pp. 36-37
Laurențiu-Ștefan Szemkovičs, Sigiliul Arhivei comitatului Sălaj p. 38
Florin Horvath, Întoarcerea în Mica Dacie pp. 39-40
Viorel Câmpean și **Daniel-Victor Săbăceag**, Părintele Gavril Meseșian pp. 41-44
Poeme de **Vasile Ionac** p. 45
Versuri de **Cornel Lar** și **Vasile Hatos** p. 46
Ioan F. Pop, Solilocvii inutile p. 47
Simona Ardelean, Filmografiile Simonei, *Frau Müller muss weg!* (2015) pp. 48-49
Daniel Mureșan, Cronică de concert. Beth Hart – *High Five Romania* p. 49
Daniel Săuca, **Corina Știrb-Cooper**, **Alexandru-Bogdan Kürti**, **Viorel Mureșan**, Malaxorul de septembrie festiv pp. 50-52
Arca poeziei, **Juan Ramón Jiménez**, o rubrică de **Viorel Mureșan** coperta III

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caiete-silvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XVII, Nr. 9 (200), septembrie 2021.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef

Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct

Corina Știrb Cooper - secretar de redacție

Marin Pop, **Carmen Ardelean**, **Alexandru-Bogdan Kürti** - redactori;

Viorel Tăutan, **Marcel Lucaciu**, **Imelda Chintă** - redactori asociați;

Györfi-Deák György, **Alice Valeria Micu**, **Gheorghe Moga**,

Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.
Reproducerea textelor apărute în revistă nu este permisă decât cu acordul scris al editorului.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Mediadiff Product SRL și prin redacție (telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 5 lei.
Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați telefonic la redacție.

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Mesajul președintelui Consiliului Județean Sălaj

„Fără cultură și relativa libertate pe care o implică, societatea, chiar dacă pare perfectă, nu este decât o junglă. De aceea, orice creație autentică este un dar către viitor”, spunea Albert Camus.

La 200 de numere de la apariție, „Caiete Silvane” este, fără îndoială, o prezență vie în viața județului și un reper în peisajul cultural românesc. Într-o lume în care cultura pare să fie trecută în plan secund și când presa scrisă traversează momente de cumpănă, „Caiete Silvane” nu doar că a rezistat probei timpului, dar s-a și impus prin dinamism, diversitate și prospețime, reușind să coaguleze în jurul ei atât colaboratori din generația tânără, cât și autori consacrați.

La ceas aniversar, felicit întreaga echipă „Caiete Silvane” și pe colaboratorii săi pentru consecvența în promovarea valorilor culturale. Vă doresc multă putere de muncă, articole de calitate și cât mai mulți cititori, asigurându-vă, totodată, că administrația județeană va rămâne un susținător al actului cultural.

Succes pe mai departe și la cât mai multe apariții!

Cu prețuire,
Dinu IANCU-SĂLĂJANU
președintele Consiliului Județean Sălaj

Cuvânt pentru vrednicii sălăjeni

În 1970, la *Repartiția* care se petrecea într-un București canicular, am ales, dintre cele două orașe cu posturi libere din Ardeal, Zalăul. Nu știam despre el decât că la Alimentara din Agnita erau pe rafturi sticle cu *Țuică de Zalău...*

Foarte curând, aveam să aflu că zălăuanii erau niște oameni vrednici, generoși și entuziaști, hotărâți să facă minuni în ciuda tuturor neajunsurilor (lipsa apei era atunci unul dintre ele). Liceul și Institutul pedagogic erau școli uluitoare de bine puse la punct, deși, am aflat mult mai târziu, abia se înființaseră. Acolo am avut parte de o scurtă și densă ucenicie de dascăl – mai puțin de un an –, la care m-am raportat mereu cu

plăcere, ca la un model. Am debutat în ziarul *Năzuința* cu o recenzie la o carte a profesorului Ion Vlad. Am fost de-a lungul anilor de nenumărate ori invitată la întâlniri cu cititorii și i-am înregistrat Zalăului progresele. Ne cunoaștem de o jumătate de veac!

Pe acest fundal, am admirat ca pe lucruri foarte firești izbânzile revistei și editurii *Caiete Silvane*. Cele 200 de luni au însemnat creșteri, perfecționări, îmbunătățiri, o tot mai remarcabilă și remarcată consistență, cu responsabilă, exigentă implicare locală și cu deschidere națională cu aplomb.

Daniel Săuca și echipa lui sunt de neoprit. Ei știu care e „datoria vieții noastre” și nu se tem de obstacole. Le țin pumnii și le urez *La mulți ani!*

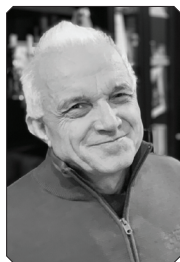
Irina PETRAȘ, președinta filialei Cluj a
Uniunii Scriitorilor din România

16 ani și șapte luni

Revista noastră a ajuns la numărul 200. Din februarie 2005, de 16 ani și șapte luni, încercăm să realizăm o publicație culturală serioasă. La Zalău, în județul Sălaj. Istoria revistei e știută, cred. Nu revin asupra ei (găsiți destule repere la aniversarea a 15 ani de existență ori la apariția numerelor 100 și 150). Cu speranță, încredere, muncă vom ajunge și la 20 de ani. Le mulțumesc și pe această cale tuturor celor care își aduc contribuția la facerea „Caietelor Silvane” (redactori, colaboratori, instituții publice sălăjene). Marcăm apariția numărului 200 prin acest grupaj, prin organizarea celei de-a 13-a ediții a Zilelor revistei (în 22, 23 și 24 septembrie 2021, la Zalău și în județ; anul trecut și în primăvara acestui an, nu am reușit organizarea lor din pricini de pandemie) și prin editarea și tipărirea cărții „Caiete Silvane – 200. Indice bibliografic” (Editura „Caiete Silvane”, 2021). Sunt convins că împreună cu Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj, Cenaclul literar „Silvania”, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Județean Sălaj și a Primăriei municipiului Zalău, cu toți cei care (mai) cred în cultură, putem să pășim în continuare pe drumul gândit în urmă cu aproape 17 ani. Repet, la final, un truism: o publicație (mai ales culturală) nu poate trăi fără cititori. „Caiete Silvane” a rezistat și pentru că a avut și are cititori! Vom veghea pe mai departe și la acest aspect important.

Daniel SĂUCA, redactor-șef al revistei,
președinte al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj

Liviu Ioan Stoiciu

Are loc o înălțare

În „Închisoarea cărților”. Se răsuțește pe călcâi,
intrată brusc într-o stare de agitație: „Porcii! Mi-au furat
gândurile!”, strigă, se schimonosește. Se duce
la patul ei, lasă jos cartea, frunzărește mai departe pagini
din revista *Caiete Silvane*,
împrumutată de la colegul de pat, trage pătura peste cap –
dispare. Până aici i-a fost, scrie în
nota de constatare doctorul, are pierderi de memorie, îi
recitește fișa: „Deodată, am simțit
ceva care mă apasă pe spate, am dat cu mâna, crezând că
e cineva, dar nu era nimeni. Era mâna
Maicii Domnului!” A sperat că i s-a deschis atunci ochiul
interior? A întrebat în stânga, în dreapta,
dacă e adevărat. E

clar – merge dintr-un capăt în altul al salonului, cu
pași mari, gesticulează larg,
dezordonat, se răstește la un bolnav: Dumnezeii mă-tii,
dă-te la o parte! Mai

încolo are loc o înălțare a Cugetului: la
Zalău.

Parodie de Lucian Perța

Liviu Ioan Stoiciu

Are loc o înălțare

Undeva la sud-est.* Poetul se răsuțește în pat,
Intrat aproape într-un atac de panică: „Ce poem
să dau, ce poem să dau pentru *Caiete Silvane*, acum,
imediat?”

Frunzărește niște numere de revistă mai vechi. Mă
tem

că toate poemele demne de ea au fost deja scrise.

Până aici i-a fost. „Pe **ruinele**

poemelor vechi voi scrie eu niște **poeme**
aristocrate” își zise

poetul, simțind imediat cum mâinile

i se pregătesc pentru scris. Un poem așa ca o
înălțare,

merită revista, e un număr festiv, gata

să vină numai muza, să-i dicteze. „Oare

pe unde întârzie?” O caută în stânga, în dreapta,
nu-i. Are pe moment o pierdere de memorie, dar
când
memoria îi **va reveni**, o va găsi curând.

E clar – era plecată în **lumea paralelă**, de început,
a inspirației. Vine călcând dezordonat.

Poetul se răstește la ea: „**Grijania** cui te-o făcut,
vino mai repede. Iar ai întârziat!”

Încolo, aceeași caniculă, țuica are deja 52°: la
Zalău!

*Cuvintele cu bold reprezintă sau fac aluzie la
titluri de volume ale autorului.

Lectori salutem!*

Ioan-Aurel POP

Cultura românească – la fel de veche precum culturile tuturor popoarelor romanice – a avut o componentă populară mult mai consistentă și mai durabilă decât a multor altor neamuri europene. Explicații sunt mai multe, dar una dintre ele este fundamentală: lumea rurală a fost la români predominantă în întreaga istorie, jalonând adânc toate reperatele vieții comunitare. Orașul și urbanizarea s-au impus foarte târziu, abia în secolul al XX-lea, nereușind nici atunci și nici acum să înăbușe satul și valorile lui. În sate, tradiția s-a transmis pe cale orală, de aceea unii savanți nu i-au dat suficientă credibilitate și nu i-au acordat nici prea multă consistență. Nefiind consemnată în scris decât târziu, această cultură populară li se pare multor specialiști (în alte domenii decât folclorul) lipsită de reperate istorice, ambiguă, vagă, eventual înzestrată doar cu valori estetice.

Pe de altă parte, romanitatea românilor și chiar latinitatea limbii noastre mai sunt puse, pe ici pe colo, în discuție ca un memento al unor polemici vechi, declanșate de idei politice și nu istorice. Această relativizare și această neîncredere sunt semănate, în continuare, în anumite medii intelectuale și de putere străine, dar și de penele unor autori români interesați. Prin urmare, lucrările despre identitatea noastră latină nu sunt niciodată de prisos, chiar dacă urmează o linie magistrală a lumii noastre științifice și artistice, inaugurată de cronicari și de Dimitrie Cantemir, încă din secolul al XVII-lea.

Profesorul Ion Taloș, unul dintre cei mai importanți etnologi români din toate timpurile, reia tema dintr-o perspectivă inedită, realizând o paralelă nemaifăcu-

tă între cultura orală românească și scriitura despre conștiința romanității românilor – centrată pe figura împăratului Traian – din secolul al XV-lea până în secolul al XX-lea. Cercetătorul pornește de la unele constatări contradictorii ale unor savanți români, de la credința (sinceră sau contrafăcută) a unora – între care se numără și clasicistul Constantin Daicoviciu – că elitele românești au aflat despre originea noastră latină de la umaniștii italieni. Aceștia din urmă ne-ar fi deschis ochii asupra romanității noastre, pierdute în negura veacurilor. Numai că alți savanți – între care figura lui Șerban Papacostea domină peisajul historiografic mai recent – au răsturnat cu mărturii irefutabile toată această teorie, care le părea unora de bun-simț, iar altora un prilej de a lovi în identitatea românească. Azi se știe fără putință de tăgadă, din zeci de izvoare scrise de necontestat, că anumiți români au avut o conștiință continuă a romanității poporului român și că oamenii Renașterii ajunși pe la noi din Occident (mai ales italienii) au aflat de la români despre această ascendență nobilă.

Dar ideea care mai domină încă mediile intelectuale străine interesate și cele românești este că folclorul nostru nu conține nimic similar, că poporul român a pierdut orice fel de amintire a originii sale, deopotrivă a laturii dinspre romani și dinspre daci. Pe baza acestei presupuneri fără temei, dar atât de răspândite, anumiți „experți” (între care, în anii din urmă, profesorul Lucian Boia) au tras concluzia că originea noastră daco-romană este un mit cult, pus la cale de istoricii naționaliști din Epoca Modernă și Contemporană.

Aici intervine uriașa contribuție științifică a profesorului și savantului Ion Taloș. Domnia Sa pornește sistematic de la explicarea alegerii temei și de la istoriografia problemei, portretizând chipul lui Traian în studiile actuale de antropologie culturală, în tradițiile antice și medievale, în literatura beletristică, în cultura românească. Un alt calup de probleme se referă în această carte la sat ca depozitar al conștiinței latinității românilor. Românii au trăit, în proporție de peste 90%, în sate, și nu în orașe, până în secolul al XX-lea și, în consecință, dacă există surse credibile că această lume rurală a conservat ideea romanității românilor, a împăratului cuceritor al Daciei, a combatanților și adversarilor lui, a calităților sale de militar și om politic, atunci se schimbă toată paradigma scepticilor amintiți mai sus. Cercetătorul Ion Taloș aduce aceste argumente, le analizează pe rând, le încadrează în epoci succesive și le prezintă critic. Mai mult, poporul român, în

esența sa rurală – după cum argumentează convingător autorul – a păstrat în amintire nu numai figura împăratului Traian, ci și pe aceea a regelui Decebal și a dacilor lui. Episoade precum „conspirația traiană”, sinuciderea lui Decebal (compararea imaginilor de pe Columna Traiană cu tradiția orală românească) și soarta comorilor lui Decebal sunt trecute printr-un filtru critic din care reiese perenitatea lor în anumite minți ale românilor din vremuri îndepărtate până azi. Acest echilibru formal între cei doi mari conducători – Traian și Decebal – este net dezzechilibrat de datele cantitative trecute în revistă de această cercetare. Profesorul Ion Taloș arată cum predomină de departe în conștiința populară episoadele despre Traian: Podul lui Traian de la Drobeta, victoriile militare romane, Poarta lui Traian, Masa lui Traian, cetățile lui Traian, drumurile romane sau drumurile lui Traian (de pe pământ până pe bolta cerească), Valul lui Traian, erotismul lui Traian (mai ales în

raport cu Dochia). Miturile despre marele împărat, imaginea sa în creștinism, Traian versus Troian în onomastică și toponimie, Traian în folclorul și mitologia slavilor, neogrecilor și albanezilor sunt ultimele teme ale cărții, care întregesc o imagine și desăvârșesc un proiect de cercetare admirabil.

Lucrarea pune în lumină – în urma valorificării izvoarelor, a comparațiilor și corelațiilor făcute temeinic și cu metodă – că romanitatea românilor și figura împăratului Traian (și a regelui Decebal) din conștiința populară nu sunt un decalc după documentele culte și scrise, că ele s-au perpetuat, în forme diferite, alterate, modificate și chiar prin contagiune cu alte teme, din Antichitate până astăzi. Evident, comparațiile judicioase ale profesorului Ion Taloș relevă influența literaturii culte despre romanitate asupra oralității și invers, adică preluarea elementelor din folclor despre Traian și latinitate pentru întărirea ideii conștiinței culte privind etnogeneza românilor. Lucrurile sunt văzute deo-

potrivă diacronic și sincron, în stabilitatea și în metamorfoza lor, încât cartea devine un tablou armonios al unei teme fundamentale pentru nașterea, devenirea și identitatea noastră ca popor.

Prin urmare, iubite cititorule, această carte îți va îmbogăți nu numai mintea și sufletul cu mari valori de cultură, ci te va lumina și asupra destinului celui mai răsăritean popor roman din Europa, singurul moștenitor al romanității orientale, cel mai numeros popor din sud-estul Europei și singurul care a păstrat în conștiința sa figura unui împărat roman – Traian – pe care l-a plasat și în imnul național, transformându-l astfel în simbol național. Laudă perpetuă eruditului Ion Taloș, făcătorul acestei opere destinate duratei lungi!

* Prefață la volumul lui Ion Taloș, *Împăratul Traian și conștiința romanității românilor. Cultură orală și scrisă din secolele XV-XX*, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Magazin
Sălăjean
LIDERUL PRESEI SĂLAJENE

REPORTER
PUR ȘI SIMPLU

Caiete Silvane 200

„A trăi în timp”*

Vasile PUȘCAȘ

Am elaborat acest volum ca urmare a unei situații paradoxale din România: se spune mereu că românii, îndeosebi cei din generația tânără, nu mai sunt interesați de istorie, dar marile cotidiane din țară publică aproape zilnic articole cu tematică istorică, ceea ce înseamnă că există cititori care iubesc Muza Clio. Totodată, reviste non-academice de istorie și-au găsit o nișă de piață apreciabilă în societatea românească. E adevărat că această „istorie jurnalistică” pune accentul pe evenimentialul din trecut, pe spectacular, dar va trebui să recunoaștem că semnalul este de dorință a receptării scrisului istoric, doar că acesta este într-o prelungită criză, din cauza istoricilor în primul rând. Căci percepția destul de largă a publicului este că mulți istorici ai epocii post-1989, repudiind demersul istoriografic ideologizant ante-1989, au menținut tonul politizat al scrierilor lor, modificând doar opțiunile partidiste. Iar uneori au simulat rol de procuror. Motiv pentru care cititorii amatori de istorie au preferat factualitatea trecutului, chiar prezentată fără pretenția de fapt istoric, ci ca părți ale memoriei întâmplărilor petrecute în timp.

Personal, sunt convins că toți cetățenii epocii noastre de tranziție, care pare fără sfârșit, sunt doritori să înțeleagă societatea contemporană. Ei vor să li se prezinte traseele fundamentale pe care este înscrisă perioada în care trăiesc, așteaptă să primească – așa cum remarca și Daniele Ungaro (*Capire la societă contemporanea*, 2004) – interpretări semnificative ale vieții sociale prezente, sensurile ei posibile. Căci lumea tehnologică actuală și cea viitoare oferă nenumărate date și informații pe care ar vrea să le înțeleagă și mai ales să le poată folosi în mod rațional. Or, tocmai

aici s-ar simți rolul istoricului epocii contemporane care, în ultimele decenii, a cedat interpretarea fenomenelor istoriei imediate sociologilor, politologilor, filosofilor. Doar că aceștia au o abordare descriptivistă sau prezintă explicații adesea partidiste ori speculative. De aici și neîncrederea publicului în istoricii asociați cu partizanatul și preferința confuză pentru factualitatea trecutului și mai puțin pentru interpretarea istoriografică.

Este adevărat că atât în rândul majorității istoricilor din România, ca și al cetățenilor acestei țări, încă domină anumite „convenții” despre ceea ce este istoria. Din Antichitate s-a prelungit percepția că istoria ar avea doar funcția socială de „a perpetua amintirea vieții popoarelor sau a regilor” (Paul Veyne, *Cum se scrie istoria*, 1999, p. 357). S-a crezut că istoria trebuia doar să povestească despre individualitatea unei națiuni într-un continuum cadru spațio-temporal. Iar o altă „convenție” este că istoria nu înseamnă decât expunerea despre un trecut demult întâmplat, cunoașterea prezentului venind de la sine. Or, adevărata istorie se cere a fi o istorie completă, legând trecutul, prin prezent, de viitor. Astăzi, mai mult decât ieri, ritmul vieții sociale este deosebit de accelerat, iar prezentul devine trecut tot mai rapid. Astfel că prezentul imediat devine trecutul recent, gândirea omului aproape contopind istoria recentului cu cotidianul în derulare către viitor. Într-un asemenea complex de desfășurare a vieții sociale, conștiința noastră are nevoie de cunoașterea mega-tendurilor evolutive care au generat realitatea prezentului, acesta fiind doar o stație temporală spre calea viitorului pe care ne dorim să o străbatem cu toții. Din păcate, și această

evoluție grăbită a lumii i-a făcut pe majoritatea liderilor să gândească doar în termenii timpului scurt, în interes electoralist sau pentru profitul imediat. În urmă cu câteva zile, testând opinia unui cunoscut lider politic din România, acesta mi-a declarat că el nu este interesat nici măcar de istoria ultimului deceniu, concentrându-se doar asupra felului în care prezentul îi poate asigura succesul în viitorul imediat! Modalitate prin care este sigur că nu pot fi receptate corect toate elementele interdependențelor complexe de la nivel local, regional, internațional. Acestea uneori dau senzația de anarhie sau haos, de amenințare a crizelor și chiar posibilelor conflicte. De unde lipsa de viziune articulată, atitudinea de „văzând și făcând”, centrarea deciziilor pe interesul individual și/ sau de grup, iar mai puțin asupra celui societal.

Istoria revine în atenția liderilor politici doar în vremuri de criză, cum este și cea în care trăim noi, când sunt nevoiți să se în-

trebe ce a mers greșit în evoluția anterioară, cum poate fi explicată cetățenilor sincopa dezvoltării și ce soluții credibile ar putea propune pentru ieșirea din situația critică. Abia atunci se recunoaște că în structura conștiinței sociale există un important palier al conștiinței istorice. Un astfel de context este folosit, uneori, pentru a instrumenta istoria în scopul inducerii de concepții, tendințe și senzații din sfera politicilor interne și curente internaționale (exemple fiind crizele post-Războiul Rece și discuțiile despre democrație, stat, sistem internațional, războaiele mondiale din secolul al XX-lea etc.).

Istoria este acea arie a cunoașterii în care istoricul interpretează relațiile pe care le percepe între două structuri spațio-temporale diferite. Conexiunea între trecut și prezent este dată de schimbările procesului evolutiv, care constituie substanța reconstituirii istoriografice, sunt aproape imperceptibile pentru contemporanii etapelor tranzitorii, dar atrag atenția sensibilității istoricului. Sau, cum spunea Philippe Ariès (*Timpul istoriei*, 1999, p. 262), istoricul este cel care prezintă omului modern „un mod de a trăi în timp”. Desigur, a interpreta istoria contemporană este mai dificil, din mai multe puncte de vedere, decât reconstituirea altor epoci istorice. Spre exemplu, o greutate a confruntării scrisului istoriei contemporane cu cititorii este dată de capacitatea acestora de auto-reprezentare în timpul prezent. Tocmai de aceea, istoricii epocii contemporane își asumă un dialog mai intens cu mediul receptor, care este tot mai extins. Dar, vorba celebrului Fernand Braudel, pentru istoric, scrierea istoriei contemporane, din postura de observator sau/și participant, nu este doar „o aventură a spiritului”, ci rămâne prin excelență o muncă critică, deoarece „spiritul istoric este critic la bază” (*Ecrits sur l'Histoire*, 1969, p. 18).

Din dorința de a pune cititorii din România în fața multiplelor și complexelor fațete ale istoriei contemporane, din dubla postură de

creatori de istorie contemporană și receptori ai temelor reconstituirii acesteia, am publicat în câteva jurnale centrale și locale, în unele reviste cu profil economic sau geopolitic, anumite articole și interviuri în care propun prezentarea unor subiecte de istorie a secolului al XX-lea și din primele decenii ale veacului în care trăim. Sunt interpretări ale istoricului-participant sau observator despre fapte, fenomene, procese istorice, unele aflate în derulare la data publicării volumului. Fie că sunt referiri la evenimente istorice petrecute în urmă cu un secol sau foarte apropiate zilelor noastre, analize istorice, chiar recenzii ale unor lucrări istoriografice, acestea reflectă înregistrarea unor stări actuale sau sensibilități cotidiene ale contemporanilor, intenția noastră fiind să contribuim la cunoașterea frământărilor istoriei prezente și deschiderea perspectivelor evoluțiilor următoare. Desigur, raportarea autorului la aceste fenomene istorice s-a făcut pornind de la percepțiile și uneltele istoricului, dar și ținând cont de propriile experiențe sau niveluri de implicare directă în unele inițiative, decizii și realizarea unor fapte istorice recent petrecute. Precizăm că unele texte, care inițial au fost tipărite în publicații diverse (2017-2021), au suferit mici modificări pentru ca volumul de față să primească unitate stilistică și coerență tematică.

Citind *Tema vremii noastre* (ediția 1998), a lui José Ortega y Gasset, poate fi mai bine înțeles de ce generația de după Primul Război Mondial credea că epoca postbelică va fi una de schimbări fundamentale în societate. Acel sentiment a fost generat tocmai de „trecutul imediat”, cum îl numea filosoful spaniol. La modul general, opțiunile erau pentru un viitor pacifist sau unul belicos. Acesta din urmă însemna că o generație repudia trecutul și dorea depășirea lui pe cale radicală. Ortega y Gasset numea astfel de trăire „sensibilitate vitală” și susținea că variațiile spiritului omenesc pot fi descifrate prin intermediul acestei istorii a timpului imediat. Iar predicția

lui, din 1921, s-a dovedit destul de exactă, deoarece s-a ajuns la cel de-al Doilea Război Mondial. Cred că ceva asemănător am simțit și noi după încheierea Războiului Rece. Poate că așteptările noastre erau chiar mai intense și extinse. Tranziția post-1989 a fost însă prelungită de spiritul de conservare al multora, dar în mod sigur și de ezitățile reconstituirii verosimile a istoriei contemporane, ceea ce a îngreunat elaborarea unei viziuni transformative a societății care dorea desprinderea de tarele epocii Războiului Rece. Tocmai de aceea, eu cred că, în ultimele decenii, istoria recentă a năvălit peste noi, cu voia sau fără voia noastră, ne-a influențat viețile cotidiene și ne-a obligat să conștientizăm că suntem parte într-o istorie contemporană (nu s-a ajuns la sfârșitul istoriei, cum anunțase Francis Fukuyama) și, totodată, ne-a impulsionat să o interpretăm și să o înțelegem. Altfel spus, constatăm că nevoia de istorie vine chiar din trăirile noastre ca ființe umane și străbate cu noi ritmurile și sensurile vieții cotidiene. Trăind prezentul, trăim în istorie. Iar volumul acesta ar dori să vă însoțească în efortul clarificării drumului pe care-l veți alege pentru binele fiecăruia și al întregii societăți.

Ca și în cazul altor apariții editoriale de la Școala Ardeleană, din Cluj-Napoca, și de această dată am beneficiat de aportul prețios al redactorului de carte, dl Andrei Doboș, care a muncit mult, inspirat și dedicat pentru a da formă tipărită manuscrisului pe care l-am propus. Directorul Editurii, dl Vasile George Dâncu, i-a impulsionat cu talent și tact nu doar pe colaboratorii săi, dar și pe subsemnatul, ca inițiator al proiectului care vede lumina tiparului și datorită dăruirii acestor profesioniști pasionați de misiunea de a da publicului cititor ediții frumoase, urmărind îmbogățirea culturii și idealurilor umanismului. Pentru toți, mulțumiri și respect!

* *Cuvânt înainte* la volumul lui Vasile Pușcaș, *Istoria din cotidian*, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

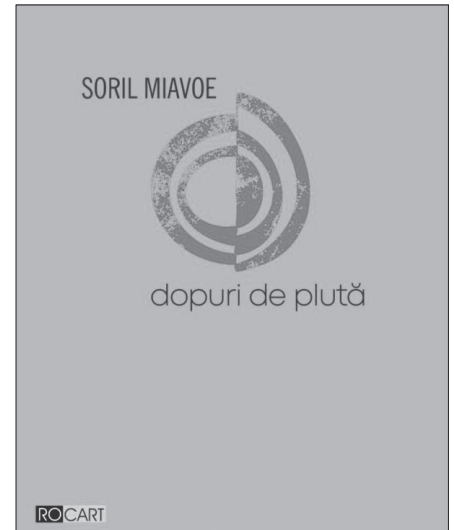

„E-un car cu pleavă soarele pe cer”

Viorel MUREȘAN

Despre poezia lui Soril Miavoe s-a scris nedrept de puțin. Unul dintre contextele notabile în care ea a fost supusă examenului critic rămâne *Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă* (1993) a lui Radu G. Țeposu. Criticul îl așază cu destulă exactitate la capitolul *Criticismul teatral și histrionic. Comedia literaturii*, alături de, printre alții, Petru Romoșan, Octavian Soviany, Mircea Petean, sau Daniel Corbu. Descrierea volumului de debut *Cum să nu* (1985) se desfășoară în termeni a căror valabilitate n-a făcut decât să se cimenteze în timp: „Scenariul liric e construit cu detașare și un soi de emfază ironică, gesticulația poetului are mereu o mișcare fals-reverențioasă, în ciuda retoricii modestiei pe care o exhibă. În marea lor majoritate, poeziile sunt niște demonstrații pe teme date, precedate ori urmate de narațiuni concentrate, adaptări moderne ale moralismului clasic, din procedeele căruia autorul a și preluat, de altfel, parabola, analogia malițioasă, sofismul, fabula lirică. /.../ Amestecul de tandrețe și sarcasm, de candoare și extravaganță ar putea fi nota cea mai originală a poetului, din păcate ignorată ...”. Am cunoscut poezia acestui autor numai sporadic, din reviste, cucerit, mai cu seamă, de muzica de noapte și câmpie, dată în surdină, a numelui care o semnează. Dar și dintr-o importantă antologie, *Dirijabilul de hârtie* (2011), întocmită de Kocsis Francisko. După încă un volum, la distanță de peste trei decenii de la debut, *Pliant tipărit pe ambele fețe* (2019), apare acum *Dopuri de plută*, Grupul Editorial Rocart, 2021. Cine nu sesizează ironia acestui titlu, dar și a celor care-l precedă, nu poate ajunge la miezul aromat al poezii-lor.

Poemele sunt distribuite în două secțiuni, prea puțin asemănătoare între ele: una (*Dopuri de plută*) cuprinzătoare tematic, pe o gamă stilistică amestecată, și alta (*Zaț*), redusă la o pătrime a cărții, ceva mai apăsător marcată cromatic de istoria și geografia locale. Am observat că *timpul* este una dintre temele predilecte ale poeziei actuale. De parcă n-ar fi fost și până acum! Impresia, însă, e că toate celelalte au pălit, asta rămânând, poate pentru că e însăși ființa noastră, singura peste care nu se așterne praful. Încă de pe prima pagină a cărții, timpul lui Soril Miavoe are o concretețe aparte. În mâinile sale, el pare o stofă scumpă, care, la orice mișcare neatentă a croitorului, s-ar putea aprinde: „Altădată timpul meu părea de piatră,/ n-aș fi putut crede că se va fărâma vreodată./ Puteam clădi imperii pe el, babiloane, piramide,/ coloși, grădini suspendate și alte minuni chiar mai grele/ care nu s-ar fi putut niciodată transforma în/ oale și ulcele.// Altădată timpul se diviza în zile, ore și minute doar/ pentru a ști eu când să merg undeva,/ să nu pierd o întâlnire, de exemplu, sau altceva.// Margini nici vorbă să poată avea/ decât doar în mintea bolnavă a unora./ Structură casantă sub nici un chip,/ sau e făcut din nisip mărunț, din nisip...// Credeam că e undeva departe inima lui,/ că e puternică și fierbinte./ dincolo de ceruri, de furtunile cosmice/ nici într-un caz că lucrează de zor/ sub nobilele mele veșminte”. (*Altădată timpul*, p. 7). Subsecvente toposului deja invocat, apar și poeme în care îmbătrânirea și moartea se răsucesc printre rânduri. Iar expresia pe care ele o capătă aici are ceva din raportarea disperată a eului la absolut: „(Vai, cât de convingător e plânsul urât,/ cel care face din orice melo-

die frumoasă/ zdrențe furate de vânt.)” (*Mărturisiri*, p. 8). Dintr-o îndelungă exersare a poeziei gnomice, a jocului de-a aforismele, s-a putut ivi și acest memorabil vers: „E-un car cu pleavă soarele pe cer” (*Carul*, p. 11). Propoziția poetică este tot din câmpul semantic al timpului și tot o materializare a lui, dar cât de inedită artistic!

Nu toată poezia lui Soril Miavoe e încordată. Parodiind, spre pildă, un scenariu apocaliptic, dres și cu niscaiva ingrediente din umorul folcloric, montate ca un joc de măști, pot fi exprimate felurite ghidușii: „Citesc din ziare că vine/ spre noi/ înfricoșătoarea cifră 7/ șocantă, incendiară,/ temută/ și cu atât mai misterioasă/ cu cât la noi în țară/ nu e de nimeni cunoscută.// Și parcă n-ar fi fost destul, iată/ mai cade o cifră/ una mai mică/ dar deosebit de fierbinte/ care va distruge fața acestei lumi/ și așa va rămâne în veci, desfigurată/ cum nu a mai fost înainte,// iar dacă mai pui că în zare/ se profilează umbra unui ghețar/ ținut de un vultur în gheare/ chiar că îți vine să pleci undeva/ cât mai departe de drobul de sare”. (*Înfricoșătoarea cifră 7*, p. 20). Asi-

milând ritmuri și pasaje ale unor cântece de mahala, care, prin cruzimea și savoarea expresiei, amintesc de începuturile lui Mircea Dinescu, autorul creionează un portret de boem incurabil și beteag de poezie. Ca într-o fascinație morbidă, el se lasă ispitit de o alegorică mesageră a morții. Prozodia de baladă cultă face versurile să tânjească după acorduri de chitară: „Va fi cândva și pentru tine o gară/ și o batistă ce va flutura/ doar pentru tine biet băiat de țară/ sorbit de lumea largă ce te va devora.// Vei străluci prin întâmplări neroade/ și fără fericiri livrate vrac/ cu zâmbete servite-n case-rolă/ și degustări din pântece de drac.// Ea te va duce noaptea târziu ca să-ți deschidă/ vagoanele de aur ce-s trase la peron/ în gara-n care ceata lascivă și lividă/ acoperă suavă vagon după vagon... // Băieții de la țară scriu poezii cu rimă/ și tu vei rima *sigur* și *singur* cu alcool/ când lângă tine gales o să vină/ locuitoarea din paharul gol.” (*Locuitoarea din paharul gol*, p. 22).

Prin lecturile care transpar din scrisul său, Soril Miavoe nu poate fi rupt de cercul optzeciștilor ardeleni. Astfel, *Despre orfelină* este o poezie compusă numai din gesturi tandru-patetice, înscrise într-un subțire cearcăn rilke-an: „Atât de tare s-a bucurat că am privit-o/ de parcă i-aș fi dăruit o vioară/ la care ea putea să cânte/ pentru prima oară.// Atât de tare s-a bucurat când am luat-o de mână/ de parcă i-aș fi spus: trenul acesta este al tău/ și poți călători cu el o săptămână/ pe orice traseu.// Atât de tare s-a bucurat apoi când am sărutat-o/ de parcă i-aș fi luat de pe umeri o piatră de moară/ și i-aș fi spus: de aici mai departe o duc eu/ tu du-te și zboară.” (p. 28). În carte există și câteva notabile tentative de-a defini poezia. Una, însă, îi relevă o sumă de trăsături esențiale: ivirea pe neașteptate, caracterul ocult, frumusețea, dar mai ales, prin asimilarea cu figura umană, puterea ei de-a reda misterul existenței. Efuziunea narativă conferă micului text și capcanele în care să-l ademenească pe cititor, ca într-un eveniment al cunoașterii de tip intuitiv: „Când

veneam aseară spre casă/ m-am întâlnit cu o poezie,/ se luase de mine/ așa pe întuneric,/ era foarte, foarte frumoasă,/ dar când ne-am văzut în lumină/ ne-am speriat așa de tare// încât am rupt-o la fugă/ care încotro.” (*Când veneam aseară spre casă*, p. 49). Oarecum, în siajul aceleiași idei, un poem precum *Melodia subțire*, puntea arată că lumea poate germina și dintr-un arhetip sonor (muzical). Tot așa cum, într-un text cu titlul *Nici măcar*, teritoriile rezervate erosului pot pune în valoare învelișurile mitice ale androginului.

Când vine vorba despre eros, poetul proiectează utopii, cu predilecție, din obiecte din zona acvaticului: „Acolo unde râul împletește umbrele/ și le face mai tari ca piatra/ era ieslea în care iubirea noastră se născu/ sub aburii calzi ai copacilor de pe lună.// Numi aduc aminte să fi văzut magi,/ eram orb și mut de uimire/ căci aerul era plin de ofrande/ și valuri de miresme necunoscute,// inima mi se topi și curse,/ albia pe care o făcu era atât de adâncă/ și de lată/ încât se făcea plutărit pe ea// și uneori se mai face încă.” (*Plutărit*, p. 65). Dacă ne aplecăm urechea la câte ceva din ceea ce spune Bachelard despre apă, vom înțelege cel puțin două dintre direcțiile în care vrea să ne conducă această poezie. Mai întâi, poetul presimte vidul existenței: „...în profunzimea sa, ființa umană are destinul apei care curge”. Și, după cum traduce același filosof al atitudinii poetice raportarea noastră la moarte, omul, întors cu fața spre lucruri, moare câte puțin în fiecare clipă, odată cu ele: „Moartea cotidiană nu este moartea exuberantă a focului, care străpunge cu săgețile sale cerul; moartea cotidiană este moartea apei.” Chiar trăirea mistică prin poezie e orientată în aceeași direcție: „Scoate, doamne, pământul din mine,/ nu-l mai pot duce,/ e mult prea înaltă/ această neverosimilă cruce,/ pare că mai am de urcat/ și îmi e/ să nu întârzii/ prea mult în păcat.” (*Rugăciune*, p. 66).

Zaț se intitulează cea de-a doua secțiune a volumului, unde,

într-adevăr, întâlnești la tot pasul urmele unor orientări literare eterogene. Ar fi mai întâi suprarealismul cel care lasă amprente vizibile în text, precum apropierea de artele plastice, comunicarea unui flux primar al emoției, apelul la tehnici ale colajului, ori schițarea de gesturi insolite: „Brusturele se scutură de brusture și devine ceea ce este:/ o plantă fără de nici un fel de poveste.// Proletariatul coboară/ urcă piscuri și crește./ Porumbelul se scutură de picasso ca de ploaie/ și devine o pasăre cu ciomege și fierăstraie.// Sub ce greutateți trunchiul ideologic se îndoiaie!// Iar noi, ce liberi suntem să zburăm/ bob lângă bob prin păstaie!” (*Bob lângă bob*, p. 75). La polul opus se situează acele poeme în care autorul manifestă atașament față de valorile tradiției. Avându-și rădăcinile adânc înfipite în romantism, o atare orientare nu putea ocoli nici un portret apocrif al lui Eminescu: „L-am zărit pe Eminescu într-o seară,/ trăgea din pipă sau mi se părea,/ cu niște poezii la subțioară/ pe vârfuri de ascet parcă plutea.// Era bătrân, abia de mai pășea/ călcând pe dealul de odinioară,/ un șir de generali îl urmărea,/ hipnotizați de dulcea lui povară.// Era total absent, vântul stătea/ să poată el urca în turn diseasă,/ s-adaste înainte de a întreba/ unde-i poporul din această țară.// Ori e aici,/ dar nu-l pot eu vedea!” (*Eminescu*, p. 82). După cum se poate vedea, poezia are și accente politice. Ele se întetesc în alte poeme, cum ar fi *Papură Vodă*, o „scrisoare din cetatea de azot”, sau întră într-un amestec răscolitor cu elemente de istorie locală, precum în *Oarba*. Dar cel mai mult are de câștigat poezia, când autorul își adaptează mijloacele la un alean ce adie dinspre Șt. O. Iosif și Goga, chiar dacă se întâmplă cu tot mai stinse ecouri: „Pe ulițe nu mai e nimeni/ din cei pe care i-am lăsat,/ cu toții s-au făcut pădure/ și-acum se-ntorc copaci în sat.” (*Acasă*, p. 93). Am văzut mai rar o astfel de răsucire, cu toată candoarea, a unui poet optzecist, spre sat. Și asta nu e rău, câtă vreme rămâne doar un exercițiu de virtuozitate.

Cercetare lexicografică

Imelda CHINȚA

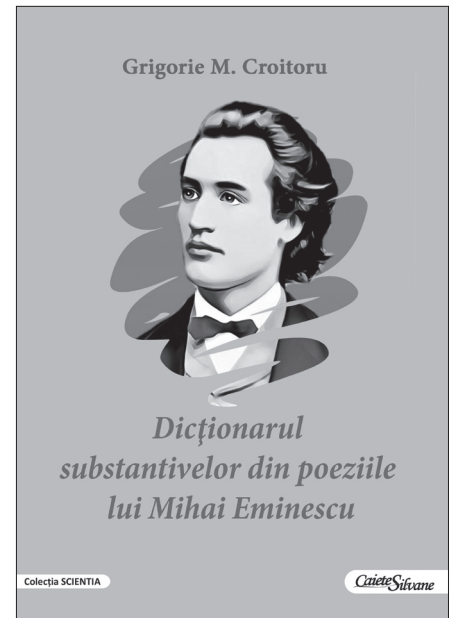
Editura Caiete Silvane găzduiește, în plin an pandemic, apariția unui studiu interesant semnat de Grigorie M. Croitoru, *Dicționarul substantivelor din poeziile lui Mihai Eminescu* (2021), o lucrare precedată de un *Cuvânt înainte* și secundată de o *Enciclopedie. Nume proprii*. Intenția realizării unui asemenea dicționar este cel puțin laudabilă, dat fiind faptul că interesul în ultimele decenii asupra operei poetului român s-a diminuat, intrând parcă într-un con de umbră. Preocupați tot mai mult de cotidian, furați de o media inechitabilă și ambetați de aparițiile halucinante ale unei clase politice acaparatoare, ne-a fost, în mod voit, deturnată atenția de la ceea ce este cu adevărat important, de la valorile care ne singularizează în acest context al globalizării galopante.

Exegeza debutează cu o scurtă incursiune în istoria formării poporului român, a limbii române, dar și a teoriilor care au fost avansate în legătură cu problema pusă în discuție. Importante sunt și influențele care s-au exercitat asupra limbii române datorate popoarelor cu care aceasta a interacționat de-a lungul istoriei. Populațiile care s-au perindat în spațiul de formare a poporului român au amprentat lexicul limbii române. Dicționarul de față își propune să inventarieze substantivele din lirica eminesciană, cuvinte cu origini distincte de la albaneză, bulgară, cumană, engleză, franceză, până la neogreacă, rusă, slavă, turcă, țigănească, ucraineană etc.

Un dicționar al limbii poetice eminesciene a fost publicat în 1968 la Editura Academiei R.S.R., iar colectivul care a lucrat la realizarea lui a fost coordonat de Tudor

Vianu. Grigorie Croitoru își motivează alegerea acestei părți de vorbire ca fiind una dintre cele mai importante, „fiindcă dintre toate părțile de vorbire are rolul cel mai însemnat, fiind cel mai frecvent folosit în vorbire și totodată cel mai bine reprezentat numeric, cu cea mai mare încărcătură semantică”. Importante sunt deopotrivă natura funcțională și stilistică a acestei categorii gramaticale. Autorul se concentrează asupra substantivelor din volumul „Poezii”, ediție îngrijită de Perpessicius, și apărută în 1965 la Editura pentru Literatură, iar ilustrarea sensurilor a fost realizată prin apelare la citate semnificative. Grigorie Croitoru lucrează cu metodă, fiind atent la detalii precum citarea sursei, a titlului poemului din care face parte secvența selectată, dar și preluarea exactă a cuvântului fără modificările survenite ulterior în construcția limbii: „Noi am înregistrat substantivele cu formele folosite de poet, fără vreo modificare, oferindu-i cititorului posibilitatea de a-și face o părere cuprinzătoare asupra felului particular în care procesul de impunere a normelor unice supradialectale ale românei literare se reflectă în poeziile celui mai mare poet român”. Nu sunt eludate din inventar nici substantivele proprii pe care autorul le inserează într-o secțiune aparte a lucrării, un apendice la sfârșitul dicționarului, nume ce reflectă apetența poetului pentru anumite laturi ale culturii. Inventarierea acestor substantive s-a realizat ținându-se cont de normele tehnice ale dicționarelor, notându-se sensurile cuvântului selectat, contextualizarea lui, valorile stilistice, etimologia.

Cuvântul înainte este urmat de o teoretizare cu aspect de generali-

tate a acestei categorii gramaticale. Atenția cercetătorului se concentrează în următoarea secțiune asupra motivului vegetal în poezia lui Eminescu, care ocupă un rol considerabil în economia creației sale, putându-se remarca bogăția faunistică și vegetală, care întregește ideea „că omul trăiește prin natură și natura prin om”. Motivul codrului este atotprezent în poetica eminesciană, fiind considerat un spațiu matricial, protector, „cu copaci seculari, ce păstrează aspectul virgin”. Teiul, preferatul poetului, este invocat de 34 de ori în volumul cercetat, este un axis al naturii poetice, exercitând un puternic efect olfactiv asupra îndrăgostiților: „E-un miros de tei în crânguri,/ Dulce-umbra de răchiți/ Și suntem atât de singuri/ Și atât de fericiți”. Plantele ocupă și ele un loc semnificativ în lirismul lui Eminescu, G. Croitoru inventariind 233 de apariții. Prin prezența acestei naturi se încearcă o redare a imaginii edenice a paradisului. „Analizate statistic, dintre specii se detașează roza – 38 de apariții, crinul – 20, viorele,

garoafe, macul, narcisa, nufărul”. Astfel, natura joacă un rol important în creația poetului, existând o interdependență, o simbioză, o interconexiune între om și spațiul natural.

Această lucrare lexicografică mai conține o listă a abrevierilor, urmată de dicționarul propriu-zis, cuvintele fiind redactate alfabetic: „**Surâs**, s. n. – Zâmbet: „*Ea îl privea cu un surâs*” (*Luceafărul*); „*Ce-întindă fața-i veche c-un dureros surâs*” (*Chipul*). Din fr. sourire (după râs), iar în finalul studiului o listă cu nume proprii: **Brigbelu**, n. pr. – Fratele lui Sarmis – ambii regi legendari ai Daciei – și cel care a comis Fratricii-

dul: „*Prin ea Brigbelu singur umbla ca o stafie*” (*Gemenii*).

Grigorie M. Croitoru este un scriitor acribios, lucrează cu metodă, apariția unui asemenea volum fiind remarcabilă, deopotrivă laudabilă. Desigur, proiectul este extrem de ambițios, deopotrivă sensibil și pretențios, de aceea munca în echipă ar fi eludat micile ezitări. Oricum, autorul are meritul de a revigora domeniul cercetării lexicografice, *Dicționarul substantivelor din poeziile lui Mihai Eminescu* fiind un instrument important pentru profesori, cercetători, oameni ai condeiului, în general. Studiul presupune cercetare

susținută și sistematică, rigoare în inventarierea substantivelor și solide cunoștințe stilistice. În ciuda unor inexactități, demersul este unul deopotrivă salutar și necesar, mai cu seamă că acest tip de studii nu mai este valorizat în context actual. Inventarierea, definirea, contextualizarea sunt vectorii în jurul cărora se construiește cercetarea.

Fără a fi exhaustivă, lucrarea oferă un laborios tablou al unui segment important al creației poetice eminesciene, și anume domeniul substantivelor comune și proprii, care oferă o cheie importantă în deciptarea mesajului liric.

O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: Maria Popiț, „Preoteasa, mândru nume”

La Editura „Caiete Silvane”, în colecția „Ethnos”, a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cartea semnată de Maria Popiț, „Preoteasa, mândru nume”, cu o prefață de Camelia BURGHELE.

Între poveste și etnografie: cartea satului Preoteasa

Sălajul, etnografic vorbind, este unul dintre cele mai conservatoare areale culturale din țară, iar în Sălaj, satul Preoteasa e un soi de „nucleu dur” al acestei zone, la fel ca o bună parte a Văii Barcăului, adică... un „rai etnografic”. Pentru că aici, la Preoteasa, torsul cânepii, colindatul de Crăciun, frământatul pâinii sau descântecurile de diuăki încă mai sunt pregnante în memoria țăranilor locului. Adică încă mai poți sta de vorbă cu bătrâni care să zică, senin: „când am fost io tânăr...” și să-ți relateze un obicei pe care

credeai că nu-l mai găsești decât în cărțile publicate la sfârșitul secolului trecut.

Mărturisesc că mi-am propus de ani de zile să scriu despre Preoteasa, Valcăuri și Subcetate, despre valea Barcăului și cetatea Valcăului, despre „mărsul la Nicula” (pentru că nicăieri nu am întâlnit atâta fervoare religioasă ca la femeile de aici), despre „vrăjitorul din Călin”, cel care „făcea bine la tăta lumea, doamnă, da nu știu de unde avea puterea asta, cred că de la Dumnezeu”, despre „danț” și „habă” („pă valea Barcăului/ crește floarea dorului”, zice cântecul), despre „țuraleisa” („țuraleiiiiisa, popa cu Aleisaaaa”), despre dusul „coșerilor” în fața altarului, în noaptea de Paști sau despre „lăutul poalelor în vale”, când apa Barcăului îngheța gleznelor femeilor, și despre multe altele. Mereu am simțit că încă nu sunt pregătită (mă leagă o copilărie încă vie de Valcău).

Și iată că „preoteasa din Preoteasa” mi-a luat-o înainte! Volumul Mariei Hălbac (Popiț după soțul său, preot în sat) este nu doar o declarație de dragoste față de „Preoteasa, mândru nume”, cum spune ea mereu, ci și un reductibil volum de cercetări etnografice de teren, deși autoarea sa nu are această specializare. Informațiile

din volum sunt extrem de valoroase și foarte corect preluate din teren, astfel încât materialul se constituie într-o veritabilă bază de date despre obiceiurile și tradițiile satului, dar și despre viața cotidiană a preușanului simplu, în rânduiala și rostul lăsate de bătrânii de demult. (...)

Sper ca, în timp, Preoteasa să se mândrească tare cu volumul Mariei, cel puțin atât de mult cât se mândrește Maria cu Preoteasa ei! Atât de mult încât autoarea să completeze volumul de față cu alte culegeri similare. Succes și spor la lucru, Maria!

dr. Camelia BURGHELE

Pledoarie pentru amnezie

Carmen ARDELEAN

Tot înainte

Ioana Nicolaie

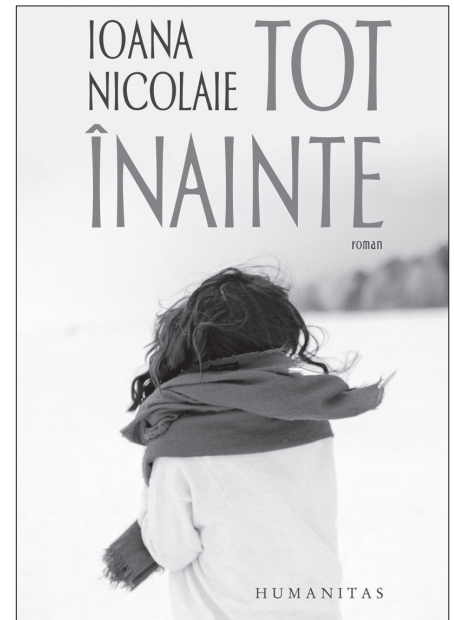
Completând deopotrivă ciclul personal de romane cu asumată impregnare autobiografică, din care mai fac parte *Pelinul negru* și *Cartea Reghinei*, și pleiada actuală de volume ce ilustrează efervescent ultimii ani ai comunismului, romanul *Tot înainte*, apărut la Editura Humanitas, în 2021, e, înainte de toate, un amplu răspuns literar la o curiozitate familială, după cum confirmă dedicația prezentă pe chiar prima pagină a cărții: „Fiului meu, care m-a întrebat cum a fost comunismul”. Un filon autobiografic consistent, după cum mărturisea autoarea în momentul lansării romanului, constituie osatura cărții ce dezvăluie, prin episoade adesea zguduitoare, imaginea deceniului opt al secolului anterior, prin ochii Arseniei Bulța, copilul care traversează, cu entuziasmul și inocența specifice vârstei, perioada de la 5 la 15 ani, în cele treizeci de capitole.

Pe alocuri adevărat poem în proză, trădând experiențele literare lirice anterioare, *Tot înainte* e, prin excelență, romanul generațiilor de șoimi, pionieri și *uteciști* care au trăit acut intruziunea hidrei comunismului în toate segmentele existenței lor. Ceea ce susține însă autenticitatea deplină e fidelă reproducere a vocii, a conștiinței copilului care traversează, rând pe rând, etapa lui „nu știu ce înseamnă”, a castelelor de nisip clădite și năruite, a speranțelor ucise, cu premeditare, de etern crudele dezamăgiri ale vieții. În plus, modul ingenios în care strecoară evenimentul inedit în nucleul unor situații firești, deloc neobișnuite, dă romanului ritm și creează atmosferă. Mediilor specifice vârstei – casa părintească sau a bunicilor, școala –, autoarea le contrapune spitalul în care trăiește o întâmplare ce amintește de realismul magic sau ferma în care, la nici doi-

sprezece ani, muncește în vacanța de primăvară, departe de casă și de vreun părinte, pentru a câștiga primii bani care vor acoperi nevoi primare, pentru acea vârstă. Nimic din idilismul „vârstei de aur” nu e vizibil în experiențele rememorate cu vizibilă nostalgie, dar, în ciuda dramatismului dat de inechitatea resimțită acut în nenumărate situații, completată cu nepăsare, cu violență, ceea ce transpare e plăcerea reconectării la fericirea pură, declanșată de simpla supraviețuire.

Spațiu al contrastelor, orașelul din nordul țării, al cărui prototip e Sângeorzul bistrițean natal are un interesant geamăn în stațiunea cu același nume. De altfel, citit cu atenție, romanul propune o lume a gemenilor antitetici, fie că e vorba de spații, indivizi, atitudini sau experiențe. Devin vizibile, cu fiecare pagină, atribute ale vremurilor marcate de ideologia comunistă, adânc înrădăcinate, ce dirijează comportamentele celor mici sau mari, ce asigură ascensiunea partizanilor săi și declinul opozanților, ce conturează un climat în care opresiunea și absurdul sunt reduse sau, mai degrabă, nuanțate de filtrul inocenței pe care admirabil reușește să-l păstreze și să-l dozeze naratoarea.

Nimic din copilul lipsit de griji, pattern în mai toate romanele autobiografice clasice, nu regăsim aici, căci Arsenia e un copil a cărui fragilitate e mereu încercată de pumnul mare și greu al lumii. Modul acut în care trăiește loviturile întâmplătoare sau premeditate ale vieții, reverberațiile acestora sunt parte din procesul de cristalizare a unei conștiințe vii, flamboaiante. Cu simțurile în alertă, copilul sensibil din familia în care era „a patra din cei doisprezece copii ai unei *mame eroine*”, înregistrează, cu seriozitatea și abnegația pe care le-a exersat în toată copilăria, fie că a fost vorba de școală sau de munca fizică,

fața văzută și nevăzută a lumii prin care s-a zbătut cu maximă îndârjire, ca să răzbată. O nelămurește inechitatea, dar o acceptă resemnată, ca pe un simbol ce corespunde unei litere pentru că așa a fost convenția, îi displace sărăcia în care trăiește, dar compensează universul lipsurilor, reacționând augmentat în fața celor mai mici daruri pe care soarta pare să i le facă. De aici, scene încărcate de o emoție ce pornește deopotrivă din compasiunea extraordinară pe care cititorul o resimte și din scrupulozitatea exemplară cu care pictează puternic cromatizat fiecare experiență. Spitalizată din cauza unui exces (alimentar) de flori de acăț, argumentat perfect logic și *gustativ*, alături de sora ei Saveta, a doua figură familială introdusă în carte după cea a mamei, fetița găsește în acest spațiu dezagreat de orice copil, un univers compensatoriu, care îi permite să cunoască primii „donalzi”, grație pijamalei pe care o primește. E un prilej perfect pentru a insera discret detalii ilustrative ale situației familiei: „Noi n-avem televizor, că nici curent nu s-a adus unde-i casa noastră. (...) Copiii de la oraș trăiesc în blocuri,

nu în case. (...) Nu se udă la picioare. Nu le îngheață tălpile, au ghetete cu blană. Copiii aceștia au părinți care găesc destulă mâncare. (...) Ei nu spală podele, nu duc miei la păscut, nici nu știu că există animale”, dar și ale relațiilor familiale atât de intens zugrăvite, când teama că sora ei, bolnavă de hepatită, ar putea fi externată înaintea ei: „Nu, nu vreau, nici nu mă pot gândi la asta, că donaldul cel mai apropiat începe să plângă. Îi curg lacrimile, îmi umplu mie bluza. Dacă noaptea stau lipită de sora mea, că noi două dormim în același pat, nu mai e perete vopsit, nu mai e nici dungă maro ce ține-n brațe salonul, ci numai gândul la mama, cum m-am făcut eu una cu ea și cu păretarul plin de flori roșii pe o lume întunecată. Lângă trandafirii aceia, la spatele ei, poți sta oricât, nu-s rădăcini care să te sfășie brusc și să te tragă-n pământ, tot mai adânc, tot mai departe.”

Mai degrabă absenți decât prezenți în viața copilei, membrii familiei par ființe de eter: mamă iubită, dar mai mereu absentă din cauza nașterilor numeroase și a problemelor de sănătate din familie; un tată apăsător de povara susținerii unei familii într-o dinamică halucinantă și de drama al cărei autor era să fie, într-o zi de iarnă; o bunică-model, un adevărat formator de abilități, aptitudini și atitudini, patroană a unui adevărat rai terestru; o mătușă care îi oferă prima și singura felie de portocală din copilăria ei; frați mai mari și mai mici, mai cu seamă nume cărora le asociază, în puține cazuri, trăsături sau experiențe – Alexandru care „învață, e printre primii din clasă, e înalt (...)”, Viorel care „termină a-ntâia, cu cine să mai facă năzbâții dacă eu nu mai sunt acasă?”, Iacob sau Lucreția, mezinii, la momentul spitalizării. Excepție face Saveta alături de care va trăi și experiența marcantă a zilierului minor, lipsit de apărare și de minime condiții de trai, o imagine ce amintește de lagărele de concentrare, asemenea celei în care participă la practica agricolă. Imaginea e completată cu o alta, declanșată în mintea copilei cu o imaginație exacerbată, de cuvântul pe care învățătoarea, la începutul școlii, îl asociază mamei sale ca pe o svastică a sărăciei: Casnică. Un

adevărat poem realizează aici prozatoarea, surprinzând cu metafore extraordinare complexul mecanism numit familie: „Nu știu cuvântul casnică, e ca un fel de casă mică, pe care poate mi-am și făcut-o singură, din nuiiele de răchită. Am împletit zidul dinspre coastă, pe cel dinspre oraș, pe cel dinspre tata l-am ridicat numai pe jumătate, iar nefăcut l-am lăsat pe cel dinspre noi, frații. (...) Ne facem cât de mici vrem, pătrundem înăuntru după ce ne-am spălat în lighean și ne gândim că acolo nu coboară seara niciodată, nu e bătrânețe, boală sau foame.”

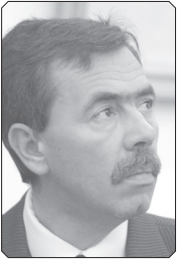
Un loc major, în economia cărții, îl au experiențele școlare. Un pot-puriu de stări declanșează clasicele momente, semnificative sau banale, din primii ani de școală, toate strâns legate de subconștientele sau conștientele complexe de inferioritate, sistematic alimentate de societate. O lume a contrastelor, a discrepanțelor flagrante dintre esență și aparență, dintre potențial și rezultate e cea în care își încearcă puterile Arsenia. Apăsată de urâtenia numelui, dublată de cea fizică și completată de cea a caracterelor oamenilor, dezamăgită de prima fotografie cu clasa, un preambul pentru dezamăgirea provocată de responsabilă cercului de fotografie, deprimată de inconsecvența și superficialitatea oamenilor, fie că avem în vedere episodul în care buna ei prietenă îi fură o prețioasă batistă, fie că ne referim la mult pregătita și așteptata Expediție *Cutezătorii*, în care ar fi fost responsabilă cu realizarea jurnalului, protagonista reușește să avanseze, la propriu și la figurat, din ultima bancă, să ajungă, chiar dacă nu din prima serie, destinată celor cu nume mai sonore decât al ei, pionieră, mai apoi șefă de grupă. Nu la parcursul acesta, aparent carieristic, trebuie să ne oprim. Nu la nevoia de a confirma prin participarea la concursuri de creație tipice perioadei comuniste sau la activitățile artistice ale Casei Pionierilor, ci la fervoarea extraordinară sugrumată sistematic de cei din jur, la candoarea supusă atât de des unui adevărat viol spiritual, atunci când el nu se întâmplă chiar în realitate. E o lume în care par multiplicate la nesfârșit Voichițe cu păpuși adevărate și Carmine cu

pedigri, dar fără caracter.

Extrem de puternice sunt prospețimea și naturalețea din scenele ce zugrăvesc finalul clasei întâi, atât de asemănătoare și, în același timp, de diferite de cele din cunoscutul roman al lui Marin Preda, năzbâțiile ce contraveneau flagrant indicațiilor mamei, într-o manieră ce ne confirmă că *toate-s vechi și nouă toate* de la Creangă încoace, încercarea de a înțelege comunismul, organic legat, în mintea fetei, de vaca galbenă îngropată, într-o primăvară, în grădina casei, spre disperarea tatălui care ar fi putut asigura o masă bună copiilor, fiorii provocați de prima măsă scoasă, de prima iubire sau de banii câștigați pe zmeura culeasă de pe munte, împreună cu tatăl său. Contrabalansează prin tragismul lor scena în care Sever, fratele, e în fața unei morți iminente, din cauza neatenției celor din jur sau cele în care Arsenia e ținta unor abuzuri sau agresivități din partea unor cadre didactice sau adulți *responsabili*.

Pe fundal, secvențe tipice perioadei respective se întrevăd treptat: comercializarea sticlelor și a fructelor din curte, activitățile de manufactură, ce implicau, în vederea pregătirii pentru căsnicie, fetele, sau cele pentru apărarea patriei, analizele medicale ce precedau examenele – deseori, soldate cu eșec –, întâlnirea întâmplătoare cu mari nume ale sportului sau, de ce nu, savurarea primei alune învelite în ciocolată.

Tot înainte e un titlu cu multiple valențe. E, pentru cunoscători, salutul de odinioară al pionierilor, sintetică formulă ce sugera progresul trâmbițat de comuniști. E, în același timp, un îndemn la perseverență, la acceptarea stoică a provocărilor vieții sau o elocventă alternativă la parabola existenței sisifice a omului. Aș vrea să cred însă că titlul e și o replică sinceră, necesară, adresată celor care rostesc, deloc firesc, „*tot înainte era mai bine*”. Și mă ajută, în acest sens, unul dintre enunțurile grele de semnificații, așa cum sunt nenumărate altele, care ne arată că suntem în fața unui admirabil exercițiu de rememorare întru uitare: „Trebuie să uit și asta, ca pe toate celelalte, căci nu e om să poată trăi fără uitare”.

Reverberații lirice

Marcel LUCACIU

Adevărata Poezie constă în plasticizarea unor imagini decupate din lumea reală, în tensiunea din interiorul cuvintelor și – nu în ultimul rând! – în simplitatea datătoare de mari profunzimi. Singur în cetate, Poetul e într-o permanentă stare de asediu; încercuit și hărțuit de prozaismul cotidian, el caută să recupereze acei stropi de frumusețe nebănuită a vieții, pierduți în negura unui timp revolut.

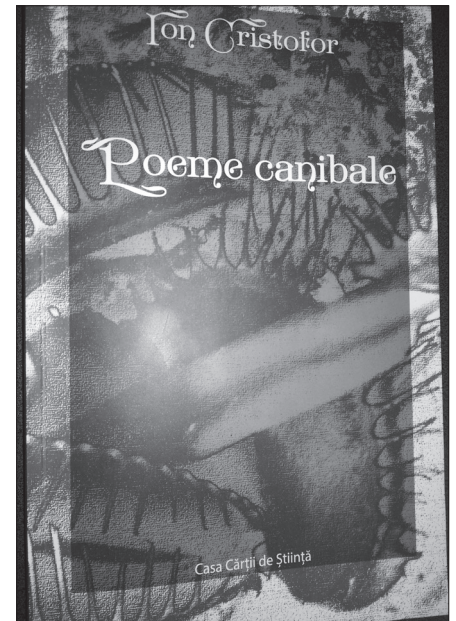
În volumul *Poeme canibale* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2021), Ion Cristofor se dovedește adeptul unei astfel de Poezii; o Poezie care, pornind de la un decor minimal, pare mai degrabă una de notație și rezidă în transfigurarea imaginilor (aparent banale) dintr-o perspectivă interiorizată: „O ceață densă s-a lăsat peste marele oraș/ cenușiu ca toate viețile noastre./ Doar vulturul plutește peste clădiri/ Impasibil/ Cu hălci din hoitul zilei de ieri” (*Vulturul*).

Versurile sunt înfiorate de amintiri, priplul poetic desfășurându-se, cu predilecție, între nostalgia copilăriei din comuna natală Geaca („petrecută în tovărășia albinelor” ori „dansând cu norii pe un vârf de deal”) și aceea a tinereții din Clujul de odinioară, cu „dascălii de înțelepciune” din vremea când „... eram un student sărac/ fericit doar privind/ la capătul străzii/ cum se ivește părul tău/ strălucitor/ ca o mină de aur/ deschisă în lumina amiezii” (*Surâsul tău*). E multă delicatețe sufletească, în majoritatea acestor poeme confesive, impregnate de biografism. Mizând pe aliterație („plopul mătură praful aurifer al lunii”) sau pe memorabila personificare („noaptea cucerește cartierele pas cu pas”), poemele scot la iveală o sen-

sibilitate prin excelență romantică („îmi închipui că surâsul tău/ capricios ca marea/ e acum doar o scară pe care urcă luna”). De altfel, cerul, noaptea, stelele, lumina de lună sau luna plină sunt tot atâtea argumente pentru o vremelnică resuscitare a romantismului, căci – pe alocuri – Ion Cristofor este un postmodernist echilibrat și taciturn.

Fostul echinoxist poate fi afiliat, oarecum, generației optzeciste datorită recuzitei pe care o împrumută, fără convingeri neapărat intense. Ne referim, mai ales, la alura narativă a poemului, la spiritul ludic, la intertextualitate, la prezența mass-mediei ori la (auto)ironia detașată: „La televizor timpul probabil are rochie scurtă și silicoane/ Zâmbetul său te asigură că ploaia va fi curată/ Fără căderi de grindină sau de îngeri” (*O seară fără furtună*) sau: „mi-am cumpărat ieri de la second hand un costum englezesc/ de lână/ Cred că voi face furori printre moliile din dormitor” (*Costumul englezesc*).

Laitmotivul recentului volum îl reprezintă actul de creație, respectiv obsesia căutării acelor cuvinte grație cărora Poemul și, implicit, Poetul vor supraviețui, într-o lume ostilă bunilor visători. De aici și frecvența unor sintagme, precum „negre cuvinte”, „un pumn de cuvinte”, „pleava de aur a cuvintelor”, menite să sugereze tristețea, neputința și fragilitatea iluzoriului joc demiurgic la capătul căruia Poemul, văzut ca o altă plută a Meduzei, poate să-și devoreze autorul. Altfel spus, scrisul presupune deopotrivă autoreferențialitate și autoflagelare: „Soțul doamnei Ersilia e poet./ Câteva săptămâni la rând/ i-a povestit devotatei femei

despre intenția de a scrie o carte/ numită *Poemele canibale*.// Retras în camera lui de lucru/ A tot scris și scris câteva zile la rând./ Când într-o zi, în vremea amiezii/ Doamna Ersilia a auzit un răcnet animalic/ Înspăimântat, soțul ei, delicatul poet,/ A ieșit din camera sa fără mâini.// Bietul om a constat cu uimire/ tocmai pe când se pregătea să pună punctul final/ că ambele brațe până la umeri/ i-au fost devorate de cuvintele canibale” (*Poemele canibale*).

Uneori, din noianul trăirilor complexe, pot fi desprinse stihuri sentențioase, de un scepticism dezabuzat: „Adevărul se îmbracă adeseori în jocul minciunii”; „Fericirea dă lăstari doar în grădinile altora”; „Ura se ascunde în umbra iubirii”. Alteori, pe cât de concis este poemul, pe atât de prelungi sunt reverberațiile sale: „Îndoielile stau ascunse în mine/ Ca într-un cal troian// Cerul de iarnă foșnește/ Ca poalele rochiilor unor femei bătrâne” (*Calendar*). Prinse în vârtejul vremii care a spulberat „zăpezile de altădată”,

substanțialele și eterogenele versuri stau, deseori, sub semnul difaniei melancoliei considerate, probabil, drept unica formă de revoltă împotriva unui veac abrutizant și anost: „De obicei tac sau urlu neauzit/ printre imensele roți mecanice ale singurătății/ în văgăuna în care m-am retras/ să-mi număr rănilile, să-mi cântăresc înfrângerile/ ca și cum aş număra silabele unui vers./ Număr și plâng pe umărul

vecinului meu Homer/ tocmai acum când despre înaltele virtuți ale simplității/ mai vorbesc doar tâmplării și cioplitorii în piatră” (*Marele, îngrozitorul poem*).

Dincolo de efemerele mode poetice, este absolut remarcabil faptul că, după aproape patru decenii de la debutul editorial (*În odăile fulgerului*, Dacia, 1982), Ion Cristofor reușește să-și păstreze, intacte, confesiunea cu iz de li-

tanie, solemnitatea limbajului și prospețimea imaginilor de o mare finețe, de un farmec aparte.

Plăsmuite în inima provinciei transilvane, tulburătoarele *Poeme canibale* sunt, rând pe rând, o retrospectivă fulgurantă a vârstelor poetului; o radiografie a neliniștilor sale metafizice; o colecție de blajine aduceri-aminte și amare instantanee ale prezentului decadent.

**O nouă carte apărută la Editura „Caiete Silvane”:
Petru Galiș, Ioan Sur Plesca, satul dintre văi – cinci secole și jumătate de la atestarea documentară – (1471-2021)**

Colecția Monografii

Volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj, Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Primăriei și Consiliului Local al comunei Cizer

Cuvânt introductiv

Ideea unei monografii a satului este mai veche. Cu ocazia diferitelor întâlniri din sat, ale persoanelor care puteau să se înhame la un astfel de demers, s-a luat în calcul un astfel de proiect, pentru a acoperi un gol informațional în legătură cu frumosul sat dintre văi, Plesca.

Era foarte important să fie tezaurizate elementele ce țin de trecutul istoric al satului, de obiceiuri și tradiții locale, elemente de etnografie și folclor, probleme ce țin de viața socială și culturală, dar și alte aspecte care țin de viața internă a satului.

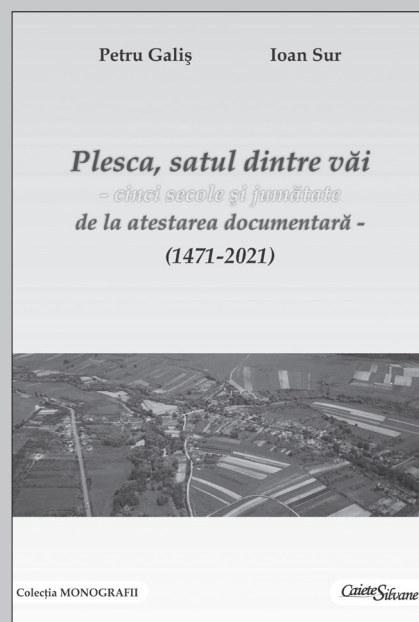
Distinsul învățător, Petru Galiș, a inițiat și a dat contur acestui proiect, sprijinit de bunul său prieten și colaborator, Ioan Sur, care mie mi-a fost învățător în satul natal.

Monografia satului Plesca, în

forma dată spre publicare, valorifică informații relevante despre viața socială și culturală din acest sat. Ea va fi foarte utilă prin documentația făcută, atât generației actuale, care poate afla între paginile cărții noutăți din istoricul satului, cât și pentru generațiile viitoare, care vor avea la îndemână foarte multe informații din trecutul satului.

Scoaterea de sub tipar a unor monografii ale satelor aparținătoare comunei Cizer a stat în centrul preocupărilor neostenitului învățător Petru Galiș. Aceste monografii aveau să vină ca o încununare a preocupărilor domniei sale legate de viața socială din comună, după un șir de alte cărți publicate, cum ar fi *Veronica din Sălaj* sau a unor lucrări despre începuturile învățământului din comună (*Școala veche-n sat străvechi*), *Jubileu la Măgura Priei. Măsuriș – 50*, *Cizer – 800*, *Cizerul eroic*, *Pria*, *plai pastoral* și a multor articole publicate în presa locală și regională. Nu este la îndemâna oricui să poți să îți dezvolți atâta energie pentru a duce la îndeplinire astfel de proiecte.

Vremurile în care trăim, poate nu sunt cele mai potrivite pentru promovarea cu ardoare a valorilor culturale locale. Poate că, pe viitor, tânăra generație va fi mai receptivă la astfel de demersuri. Pentru efortul depus, pentru străduința lor, cât și pentru ambiția lor nestăvilită de a finaliza astfel de proiecte, merită tot res-

pectul și considerația noastră. Învățătorii Petru Galiș și Ioan Sur sunt bine cunoscuți în cercurile culturale ale județului Sălaj. În mod sigur, după trecerea lor în eternitate, îi vom prețui mult mai mult!

Cu învățătorul și gazetarul Petru Galiș (care a fost și primar al comunei Cizer de la Revoluția din 1989 până la primele alegeri libere din 1992), trebuie să recunosc că, am avut sporadic și anumite diferende de opinie. I-am apreciat opiniile de stânga, pe care și le-a apărut cu ardoare până în acest moment, și sunt convins că va fi consecvent în apărarea lor, până în ultimele clipe ale vieții. Are și acum o mare capacitate de dialog. Astfel de oameni trebuie respectați!

Marcel Virgil ȚURCAȘ

Bartolomeu Anania, o perspectivă la centenar

Menuț MAXIMINIAN

Criticul Constantin Cubleșan publică, în anul centenar al nașterii, un volum ce aduce în fața noastră viața și opera lui Bartolomeu Valeriu Anania. Dacă pe partea teologică i s-au dedicat, în acest an, multe cărți Mitropolitului Bartolomeu, pe partea portretului cultural și literar au fost mai puține demersuri. De aceea, volumul „Bartolomeu Valeriu Anania cărturarul”, apărut la Editura Casa Cărții de Știință, este un demers ce merită a fi salutat într-o lume în care pierdem de multe ori busola, uitând de personalitățile importante.

Numindu-l, încă de la început, „un mare cărturar”, Constantin Cubleșan pornește pe drumul descoperirii lui Valeriu Anania al cărui timp se pare că nu se sfârșește odată cu trecerea în eternitate, ci continuă prin tot ceea ce a lăsat moștenire prin personalitatea „cu adevărat impunătoare, de vădită autoritate religioasă, culturală, dar și patriotică și politică”.

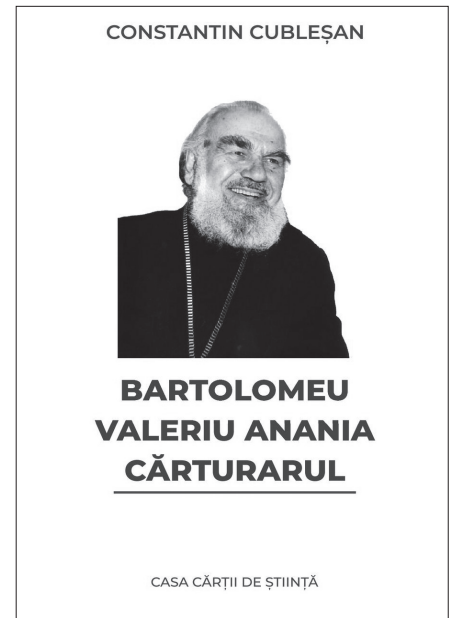
De la debutul la 14 ani, în 1935, în paginile revistei „Ortodoxia”, cu poezie, până la plecarea spre Cerul veșniciei, Bartolomeu Anania și-a impus un mare respect în rândul cărturarilor, colaborând cu cele mai prestigioase reviste literare și realizând, încă de tânăr, opere dramatice, la 18 ani fiindu-i montat „Jocul fulgilor” la Radio București, iar la 19 ani, piesa „Dochia” pe scena Naționalului din București.

Constantin Cubleșan, vorbind despre poezia lui, spune că „e un poet religios în cea mai bună tradiție a liricii noastre, dând trăirilor sale încărcătura emoțională a motivelor creștine dintotdeauna”. Volumele lui de versuri, „Geneze”,

„File de Acatist”, „Istории agrippine”, „Anamneze” „au în totul o metafizică de inspirație creștină, împlinită cu mari libertăți de interpretare în filon laic”. De altfel, cine l-a cunoscut pe Mitropolitul Bartolomeu știe că era un spirit liber, că era exigent, dar în același timp întâlnirile cu el erau o adevărată sărbătoare. Vorbind despre teatrul lui și despre piese precum „Miorița”, „Meșterul Manole”, „Steaua Zimbrului”, Cubleșan spune că „sunt tot atâtea mărturii ale unei conștiințe literare pentru care fondul ideatic național are la bază credința creștină”. În proză, Valeriu Anania a dat prin romanul „Străinii din Kipukua” o scriere unică în literatura actuală „ce se hrănește din riturile ancestrale ale omenirii”.

Despre omul politic Valeriu Anania, urmărit permanent de Securitate încă din vremea studenției pentru ca, în 1958, să fie condamnat la temnița grea, s-a scris mult de-a lungul vremii, precum și de popasurile din penitenciarele Jilava, Pitești și Aiud. „Spirit robust și răbdător, Bartolomeu Valeriu Anania a traversat o existență dramatică printr-un timp de privațiuni sociale și materiale, dar mereu credința l-a salvat, dându-i putere de împlinire ca un vremelnic luptător creștin”.

Rămân întipărite în sufletul nostru, al credincioșilor din Mitropolia pe care a păstorit-o, cuvintele spuse la întronizare: „Am înțeles că Biserica își cheamă sub drapel pe bătrânul ei oștean. Și m-am supus”. Notează criticul despre acest moment: „Operă a sa este și ridicarea Arhiepiscopiei la rangul de Mitropolie (Mitropolia Clujului, Albei, Maramureșului și Crișanei)

ca un adevărat bastion de ortodoxie și românism trainic sub presiunile atât de concertate azi ale unor tendințe revizioniste și abuzive în istoria contemporană”. În treaga viață și-a dedicat-o slujirii cuvântului Mitropolitul Bartolomeu, cel care a diortosit Biblia în limba română printr-o muncă de 11 ani. Astfel, după cum afirmă și Cubleșan a împlinit „unul din cele mai strălucite edificii teologice din cultura română, Biblia sau Sfânta Scriptură, o lucrare fundamentală prin noutatea teologică și filologică pe care o aduce față de variantele prelucrate mai înainte, fiind prima ediție adnotată, deci o ediție critică în felul ei, dar și prima care ține seama de poeticitatea textelor sacre ale numeroaselor sale cărți de învățătură”.

Vorbește atât de frumos Aurel Sasu despre poezia lui Valeriu Anania ca reprezentând „ora euharistică a literaturii române”, gânduri prelungite de Constantin Cubleșan, care-l declară „unul dintre sensibili poeți actuali, în opera căruia

valorile spiritualității naționale își află locul nu numai ca motive de inspirație, ci și de meditație profundă și continuă”.

Obsesia pentru „taina obârșilor” se vede nu doar în lirică, ci și în Pastoralele Mitropolitului ce inserează multe exemple legate de viața trăită simplu și curat de țărani noștri, sau din lirica populară pe care o consideră unică în literatura internațională.

Pornind de la opera pe care ne-a lăsat-o, se pot contura multe ipostaze ale fețelor creatoare pe care Mitropolitul ni le-a dăruit atât în cultura teologică, cât și în cea laică, atât prin poezie și proză, cât și prin eseistică sau dramaturgie. De la mituri și rituri la continua căutare a iubirii divine, până la tragis-

mul împlinirii prin jertfă, Valeriu Anania reușește să așeze tematici ce ne-au preocupat de-a lungul vremii prin cuvinte care ne ajută să ne iluminăm drumul raportându-ne la relația cu Dumnezeu.

„Mitropolitul Bartolomeu a abordat problema sfințeniei de multe ori și, pentru noi, sfinții sunt oameni îndepărtați, într-o transparență inaccesibilă. Pe când, sfinții sunt printre noi, îi întâlnim pe stradă, nu îi știm, în anonimul lor, în credința lor, în devoțiunea lor. Și Bartolomeu spunea mai mult: «Nu vă speriați, vor apărea sfinți, îi veți cunoaște pentru că sfântul este, în primul rând, un om; este mai mult decât un alt om prin iubire, smerenie și dragoste». Dar – și aici intră un dar care cucerește

întotdeauna la Bartolomeu, acest dar care uluiește –, dar sfântul e un om smerit, este smerit fără să îi permită conștiința că este mai smerit decât alții. Acesta este Mitropolitul Bartolomeu”, scrie pe coperta 4 Aurel Sasu.

Studiul lui Constantin Cubleşan ne ajută să reperăm personalitatea marcantă a lui Bartolomeu Valeriu Anania prin intermediul cărților scrise de acesta, dar și prin structura sufletului său de luptător pentru dreptate încă de pe băncile studenției. O carte despre biruința spiritului unei personalități ce „a înnobilit, în vremurile tulburi ale contemporaneității, nu numai pecetea de bronz a ortodoxiei ci și efigia scrisului literar elevat, creând o operă vastă și trainică”.

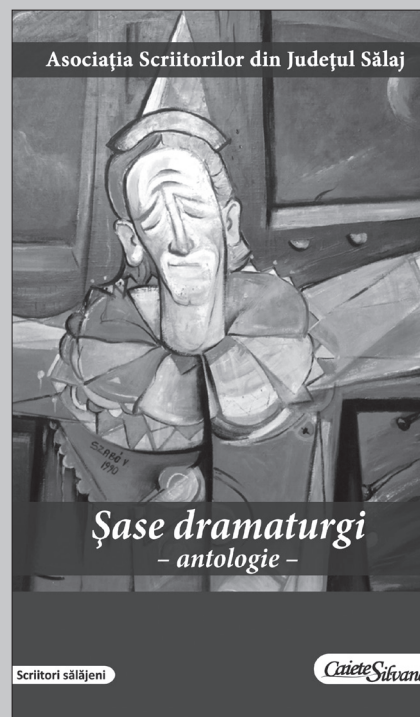
O nouă apariție la Editura „Caiete Silvane”: antologia „Șase dramaturgi”

La Editura „Caiete Silvane”, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a apărut, în colecția „Scriitori sălăjeni”, antologia „Șase dramaturgi”, sub egida Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj (AS-SJ). Sunt antologați scriitorii Grigorie M. Croitoru, Flavius Lucăcel, Alice Valeria Micu, Viorica Mureșan, Silvia Bodea Sălăjan și Viorel Tăutan. Cu un cuvânt înainte de Daniel Săuca. Intenționăm să lansăm cartea la Zilele revistei „Caiete Silvane”, eveniment care va avea loc în 22, 23 și 24 septembrie 2021 la Zalău și în județ.

18, 11, 6

După antologiile „18 poeți” (Editura „Caiete Silvane”, 2020) și „11 prozatori” (Editura „Caiete Silvane”, 2020), vă oferim antologia „Șase dramaturgi” sub aceeași egidă a Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj (AS-SJ). După po-

eții Ioan-Vasile Bulgărean, Simone Györfi, Daniel Hoblea, Dina Horvath, Mioara Lazăr, Marcel Lucaciu, Angela Maxim, Ancuța Mărieș, Alice Valeria Micu, Viorel Mureșan, Viorica Mureșan, Ileana Petrean-Păușan, Ion Pițoiu-Dragomir, Silvia Bodea Sălăjan, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Daniel Săuca, Doina Ira-Tăutan, Viorel Tăutan și prozatorii Grigorie M. Croitoru, Maria V. Croitoru, Simone Györfi, Györfi-Deák György, Florin Horvath, Ancuța Mărieș, Ion Pițoiu-Dragomir, Silvia Bodea Sălăjan, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Doina Ira-Tăutan și Viorel Tăutan, prin antologia de față vin în fața Dvs. șase colegi ce vă propun șapte piese de teatru: Grigorie M. Croitoru, Flavius Lucăcel, Alice Valeria Micu, Viorica Mureșan, Silvia Bodea Sălăjan și Viorel Tăutan. Ne bucurăm că, și în acest fel, putem promova producțiile literare ale membrilor asociației noastre, în vremuri care par să devină mai respirabile și pentru cultură, pentru literatură. Drumul asociației noastre se conturează, cred, tot mai pregnant. Publicarea scrierilor membrilor AS-SJ și promovarea lor fac parte

din acest drum, cale pe care ne-am propus să pășim tot mai convingător.

Daniel SĂUCA,
Președintele AS-SJ

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

www.culturasalaj.ro

Vârstele poemului

Gheorghe GLODEANU

Apărută sub egida Editurii Academiei Române, seria *O sută și una de poezii* a devenit rapid una din cele mai prestigioase colecții de poezie din țară. După publicarea autorilor clasicizați, interesul editorilor s-a extins și la creatorii mai puțin cunoscuți, dar care și-au dovedit valoarea prin publicarea mai multor volume prestigioase. Printre aceștia se numără și poetul maramureșean Vasile Morar.

După cum o sugerează titlul cărții, recenta culegere din creația autorului reunește *O sută și una de poezii* (Editura Academiei Române, 2020). Antologia a fost îngrijită de Delia Muntean, cronicarul revistei „Nord Literar”, care a selectat cu migală textele, a semnat prefața, a alcătuit reperele biobibliografice și a reunit referințele critice. Lucrarea este structurată în funcție de normele colecției. Ea se deschide cu o prefață minuțioasă în care sunt circumscrise principalele coordonate ale liricii lui Vasile Morar. Urmează câteva repere biobibliografice, în măsură să ni-l aducă mai aproape pe poet. Antologia propriu-zisă conține patru secțiuni ample, intitulate după cum urmează: „Datorită ochilor voștri exist”, „Ce cauți în sângele meu, femeie?”, „Între macii din amurg...” și „Cine nu știe cum se poartă o cruce?” Referințele critice din final reunesc câteva nume importante care s-au pronunțat de-a lungul timpului asupra operei poetului. Este vorba despre Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, Tudor Cristea, Cornel Munteanu și Alex Ștefănescu.

Amploarea operei poetului o determină pe Delia Muntean să își intituleze prefața *Vasile Morar și poemul perpetuu*. Foarte riguros, studiul introductiv se transformă într-un reușit portret spiritual al

bardului din Chelița. În ciuda unei prezențe constante în presa literară, debutul editorial al poetului a avut loc destul de târziu, în 1995, ceea ce – observă Delia Muntean – face dificilă afilierea la o anumită generație. De altfel, poetul însuși refuză orice încadrare, preferând să fie apreciat pentru singularitatea operei sale. Autodidact sânguinos, autorul în devenire a descifrat mecanismele tainice ale creației trăind poezia și citindu-i cu atenție pe marii creatori ai literaturii române și universale. A fost o ucenicie necesară care, în mod treptat, a dus la descoperirea unei vocații autentice. Dintre autorii români, una dintre referințele majore ale începuturilor a fost Ioan Alexandru. La un moment dat, poetul l-a descoperit pe William Saroyan și, după exemplul acestuia, a început să își povestească experiențele existențiale, talmăcindu-le în versuri. Odată depășite dificultățile debutului, Vasile Morar se transformă într-un creator prolific, iar eforturile sale încep să fie răsplătite prin numeroase volume de autor și mai multe premii naționale și internaționale. Până în 2019 reușește să publice șaisprezece culegeri de versuri, la care se adaugă mai multe cărți de publicistică. Unele dintre acestea dobândesc dimensiuni epeice, de câte o mie de poeme: *de Vasile Morar (Versuri de spus în fața oglinzii, iarna)* – (1995), *Naturi moarte (Sonete)* – (1997), *Biblioteca din Chelița (Sonete imperfecte)* – (1999), *Duminici samaritene* (2004), *Va veni îngerul* (2005), *Zodia scorpionului tandru* (2007), *Evangelhia după Ioan* (2007), *Sub podul calicilor* (2008), *Orașul cenușiu* (2009), *Vremea fariseului* (2010), *Nu vă temeți* (vol. I-III, 2011-2013), *Bucurați-vă* (2016), *Fiți buni* (2017), *Povara poeziei mele* (2018) etc. Lista

este completată de câteva masive antologii de autor, precum *Cartea dragostei* (2018), *Poezele de amor*, *Cartea arderii de tot și Cântece de mahala*, ultimele trei publicate în 2019.

Recenta antologie de versuri reunește o selecție riguroasă din bogata creație a poetului. Pornind de la valoarea artistică a poemelor și de la originalitatea temelor și motivelor abordate, Delia Muntean s-a oprit la textele relevante pentru universul liric al lui Vasile Morar. Interesant este felul în care realizatoarea ediției a structurat cele *O sută și una de poezii*. Creațiile nu sunt dispuse în ordine cronologică așa cum ne-am așteptat, ci au fost grupate tematic în patru cicluri aproximativ egale ca întindere. Fiecare grupaj are în frunte un motto semnificativ, care se transformă în titlul secțiunii respective. Prima parte se intitulează *Datorită ochilor voștri exist* și reunește 21 de poezii programatice. Abordând problema creației și a condiției creatorului, ele ne dezvăluie crezul artistic al poetului.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Veritas odium paret

Alice Valeria MICU

Totul e politică. Nu există segment al vieții în afara unei ideologii. Podiumul sportiv înseamnă arborarea drapelului și intonarea imnului național al învingătorilor, adică expunerea a două din elementele identitare. Dacă drapelul se schimbă mai greu, căci este, până la urmă, o combinație cromatică și doar heraldica suferă modificări, unele țări au cunoscut schimbări dese de imn, așa cum e cazul nostru. De la 1862 până azi, nu mai puțin de șapte imnuri am avut: *Marș triumfal și primirea steagului și a Măriei Sale Prințul Domnitor* (1862-1884), *Trăiască Regele* (1884-1948), *Zdrobite cătușe* (1948-1953), *Te slăvim, Românie!* (1953-1975), *Escris pe tricolor Unire* (1975-1977), *Trei culori* (1977-1989), *Deșteaptă-te, române!* (1989-prezent). Vecinii maghiari au același imn de la 1844, cu textul scris în România, în Săuca (jud. Satu Mare), iar bulgarii îl au din 1964. Se vede treaba că noi românii avem o sensibilitate aparte când vine vorba despre imn și puterea sa ideologică. Mă întreb, însă, ce se va arbora și ce se va intona la următoarele Jocuri Olimpice?

Iluzia unei societăți democratice, în care domnea libertatea de expresie, libertatea opțiunilor personale, nici n-a durat, nici nu s-a manifestat decât sporadic și cu nuanțe. O societate în care ateii își puteau afirma și trăi ateismul, iar religioșii credea în bună măsură, chiar dacă doar în afara zonelor de conflict militar, nu a fost pe placul unui grup influent și bine reprezentat ca factor de putere. În lumea noastră, a sărmanilor acestei lumi, se știe bine cine fuge de tămâie. Dacă în cazul unei crime, în romanele polițiste, detectivul se întreabă cine trage foloase din dispariția unui om, în cazul culturii întreba e, mai degrabă, pe cine deranjează cultura, aici incluzând totalitatea manifestărilor, inclusiv cele religioase, spirituale.

De-a lungul istoriei, cultura a cunoscut opere teziste, reprezentări pe placul ideologiilor vremii sau chiar instrumente de propagandă, percepute ca atare la momentul primei receptări și care, în timp, au rămas în memoria culturală doar atunci când și în măsura în care valoarea în sine a depășit vremelnica situație politică. Creatorii făceau compromisuri, cenzura tăia în carne vie ceea ce era vizibil, se căutau eufemisme, subterfugii, subtilități, șopârle.

Epocile culturale s-au succedat, aluviunile s-au șters în mare parte, surplusul ideologic s-a risipit. Ceea ce se întâmplă de câțiva ani încoace, cu persuasiunea picăturii ce scobește calcarul, e imixtiunea ideologică în spațiul cultural, cu aer de condiment la început, în favoarea minorităților mai apoi, pentru ca în numele diversității să se impună nu doar integrarea

forțată, ci și cote de premiere. Când excelența nu mai e o categorie în sine, ci un nume, un slogan, o cauză, când minoritatea devine agresor și se impune cu forța asupra majorității avem de-a face cu ticăloșia, ori cu naivitatea în formă continuată, căreia i se spune simplu prostie.

Ideologia agresivă în cultură duce la macularea tuturor artelor, iar partea otrăvită a mărilor are efect îndelung, căci se pervertește chiar autenticitatea gustului pentru cultura adevărată, menită să înalțe. I se impune culturii o condiție de marginalitate, deși instrumentalizarea ideologică se face tot prin elemente din sfera culturii, a artelor.

Creția angajată, ideologică nu a dat niciodată vârfuri, opere notabile în sine. Ceea ce nu se dorește a fi înțeles este că, atunci când cultura vrea să facă lumea mai bună, eșuează lamentabil, devenind unealta ipocrită a extremismului, amenințând libertatea de exprimare, de creație, de receptare, până la a suprima libertatea individuală și comună. Cultura angajată ideologic devine instrument al statului și prin transformarea ei devine chiar un element punitiv. I se conferă o autoritate hegemonică excesivă, prin care se extrag din fenomenul universal fragmente valoroase în sine, dar care nu slujesc curentului ideologic. Mecanismul e pe cât de simplu, pe atât de diabolic: examinarea trecutului prin prisma prezentului, aplicarea unei site care nu doar că anulează opere valoroase (arderea bibliotecilor nu e un lucru original, din nefericire) dar impune noi grile, reduce la tăcere vocile conștiințelor individuale și barează coeziunea conștiinței colective prin amenințarea cu forța, fie ea fizică ori doar a oprobriului public manipulat, multiplicat și amplificat din partea agenților vocali.

Procesul de creație e unul profund subiectiv și totuși, devine tot mai periculoasă conjugarea la persoana I singular, iar opinia personală e pusă la stălpul infamiei în mod explicit. Asemenea valuri au mai trecut. De fiecare dată, justificarea acestor inadmisibile ingerințe nu a fost niciodată de ordin estetic, obiectiv, valoric și rațional, ci strict subiectiv, emoțional, în numele diversității, ceea ce nu are nimic de-a face cu valoarea implicită, fără de care un act cultural nu poate să conteze.

O operă trebuie să provoace o mișcare, o tulburare în inerția anterioară receptării. Câteva sunt atributele identificabile, dincolo de acel ceva special: unicitatea, ingeniozitatea, forța ori sensibilitatea, trăirea autentică, destinul, vulnerabilitatea convertită în operă, expresivitatea, excesul, lecția, eoul. Pot ele exista în

paralel cu linia politică, cu transpunerea fidelă ideologic a subiectului? Dacă sunt folosite cu măsură, în doze care să slujească caracterizării personajului, poate că da, deși mi-a fost dat să văd în manuscris un text necunoscut al unui autor celebru, iar apologia făcută de unul din personaje regimului totalitar (îmbrățișat, în cele din urmă, deși tacit de scriitor, acceptând un titlu) era infinit mai puternică și mai nuanțată decât tot ceea ce utilizase propaganda. Va veni și momentul dezvăluirilor. Deocamdată privesc cu stupeoare malformațiile realității contemporane: extremism politic sub masca diversității, atacul asupra creștinismului, cultura revanșardă, resentimentară a interzicerii, acută față de climatul creativ actual și periculoasă pentru valorile istorice.

Două pericole flanchează cultura contemporană și amenință legitimitatea experiențelor umane: lipsa de autenticitate a actului creator, constrâns să se manifeste în limitările unui format ideologic prestabilit și anularea, eliminarea din cultura universală a unor creatori. Să elimini din manuale autorii pe care s-a clădit limba română e un atac la ființa națională. Să anulezi studierea lui Shakespeare, Beethoven, Mozart, Brahms sau Bach e un atac asupra structurii intime a umanității. O știm și de la Antonio, personajul din *Neguțătorul din Veneția*: „Diavolul poate cita și din Scriptură ca să-și atingă țelul”. Vor găsi, oare, creatorii de azi și de mâine resursele de rezistență pentru a nu se lăsa corupți de avantajele subordonării propagandistice? Cei mai mulți eroi ai culturii române au făcut pasul otrăvit și pactul cu au-

toritățile. După închisorile comuniste și alte măsuri represive i-am regăsit scriind și publicând, la catedre, la reviste, în Academie... Au acceptat aureola eroismului, deși trădaseră. Noi continuăm să ignorăm dovezile trădării, căci avem nevoie de modele, avem nevoie de eroi, până la un punct și doar atâta vreme cât nu contravin comodității conformismului. Până la urmă, vor deranja monumentele dedicate eroilor, căci eroii au murit pentru un contur fluid, căruia îi spuneau patrie. Vor fi dărâmate. În picioare vor sta doar cele ce pot fi convertite și subordonate noilor averse ideologice. Dacă Arcul de Triumf a scăpat deocamdată, manifestările multicolore țin să defileze pe Calea Victoriei, căci au nevoie să se legitimizeze, agățându-se parazită de simbolurile unei lumi pe care o detestă. Să patrulezi zgomotos și în disprețul moralei în ajunul praznicului Adormirii Maicii Domnului, oficial, în numele diversității, neoficial în speranța că vor anula efectul devoțiunilor, al pelerinajelor, e o acțiune de o agresivitate bolnăvicioasă. Ceea ce nu știu ei este că nicio scâlâmbăială despuiată nu va putea întina sacrificiul credincioșilor. Cum cred ei că pot concura cu înconjurarea în coate și-n genunchi a unei mănăstiri, jertfă simbolică pentru răscumpărarea erorilor. Imitatio Christi nu va fi umbrită de jalnice exhibiționisme.

Chiar dacă interzicerea culturii va șterge definitiv impulsul individual, zvâcnirea, trezirea verticalității, cultura interzicerii actului creator autentic și manifestării religioase ne va bântui ca un mort neodihnit, căci pasivitatea înseamnă acceptare.

Dansează cu calul alb

Alexandru JURCAN

Ce ziceam? Că în fiecare om sălășluiește o fărâma de dumnezeire. Să nu fim trufași, să stăm de vorbă mai ales cu oamenii simpli. Putem avea surprize nebanuite. La fel e și în artă. Dacă un film, de exemplu, nu e încărcat de premii, îl ocolim? Să fie o mică promovare, să vedem fața ascunsă a aisbergului. Așa că... pe Netflix... văd *Dansează cu el* din 2007, de Valérie Guignabodet, cu Mathilde Seigner (a nu se confunda cu Emmanuelle Seigner, soția lui Polanski) și Sami Frey (acum e trecut de 80 de ani). Despre echitație, dar nu oricum. Despre îmblânzire reciprocă (Exupéry mereu în subtext). Arta călăriei necesită răbdare. Alexandra acceptă lecțiile maestrului (genial Sami Frey – personalitate accentuată, prestanță, mister, răbdare, psiholog-pedagog). Mai întâi, un cal-marionetă. Apoi... a simți calul, a învăța să respiri, să „dansez”

cu el un tangou magic, într-o poziționare inedită, emoțională, cu forță empatică. Nu scopul contează, ci drumul până acolo – reamintește maestrul. Când a fost scris primul manual de echitație? Înaintea erei noastre, desigur. Îmblânzind un cal, te schimbi și tu. E o reciprocitate viscerală, o sincronizare armonică. Maestrul a crezut mereu că dragostea cailor e superioară celei umane. „Ești singur pentru că dai cailor, iar oamenilor nimic” – îi reproșează Alexandra. Trebuie să-l privești/observi tot timpul pe celălalt, chiar dacă „nu poți lupta cu ironia necruțătoare a vieții”.

O casă izolată, natura, calul alb, ca o simfonie, un vin roșu, ca o promisiune, pasiunea nestăvilă, detensionarea animozităților, înlăturarea oricărui idiosincrazii. O pace benefică și fuga cailor ca un imn adus naturii și libertății.

Întrebări pe marginea unei cărți

Valer Simion COSMA

Ce spune despre societatea noastră modul în care răsplătim diferitele munci?

Cum ar fi lumea și viețile noastre dacă într-o dimineață ar dispărea brusc anumite categorii profesionale? Cum ar funcționa societatea și ce transformări s-ar produce dacă ar dispărea curierii, gunoierii, profesorii, electricienii, publicitarii, tâmplarii, avocații, consultanții, inginerii, cultivatorii, infirmierele, managerii, șoferii, specialiștii în HR sau zidarii?

E un exercițiu de imaginație pe care antropologul David Graeber ne invită să-l facem în faimoasa carte *Bullshit Jobs. The Rise of Pointless Work and What Can We Do About It*, după care ne pofteste să reflectăm la un aspect esențial care definește ordinea economică a societății în care trăim: de ce profesiile și joburile cu valoare socială mult mai mare sunt, de cele mai multe ori, plătite mult mai prost decât cele care dacă ar dispărea nu ne-ar afecta prea tare și nici nu le-am duce dorul, ba, dimpotrivă, în unele cazuri ar fi o binefacere pentru oameni?

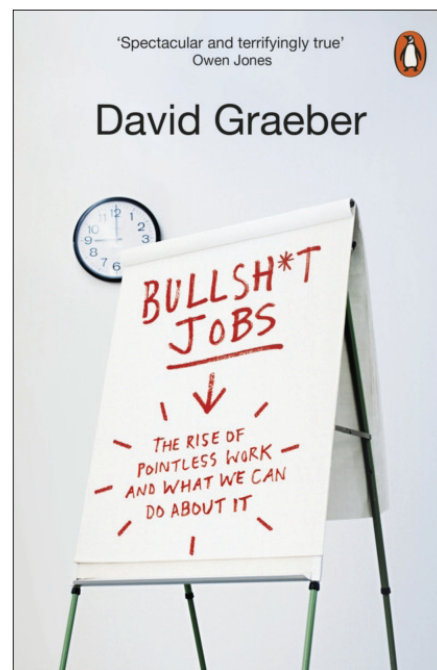
Adică?

Dacă mâine ar dispărea brusc gunoierii, majoritatea orașelor ar fi aruncate într-un haos de nedescris și viețile noastre ar deveni de netrăit în scurt timp, obligându-ne la schimbări individuale și sociale profunde și rapide. Dacă ar dispărea cultivatorii de legume sau cereale, cu toată tehnologizarea și supraproducția actuale, am fi în pragul foametei. Dacă profesorii și învățătorii ar dispărea, chiar dacă poate pe termen scurt n-ar fi un bai foarte mare, pe termen lung ne-am scufunda într-o

criză și o fundătură de nedescris. Dar dacă ar dispărea consultanții care căpușează pe bani grei o grămadă de instituții? Sau brokerii? Sau avocații marilor companii și corporații? Lobbyștii? Experții care trăiesc din fel de fel de proiecte și campanii? Cum ar arăta lumea? Cât de tare ne-ar afecta viețile, comunitățile și societățile dacă ar dispărea brusc toată fauna de consultanți și speculanți financiari care trăiesc din fel de fel de inginerii financiare și contracte de consultanță la suprapreț? Ne-ar bulversa la fel de mult, personal și societal, precum dispariția gunoierilor sau a tâmplarilor?

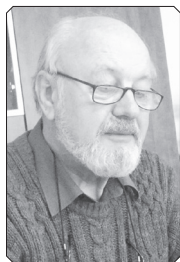
Nu-ți trebuie un doctorat în ceva ca să pricepi că impactul acestor dispariții ar fi profund diferit asupra vieților noastre și asupra societăților în care trăim. Bașca, dispariția unor profesii ne-ar face mult mai bine, în multe privințe, nu doar sub aspectul economisirii, ci și prin rearanjările pe care le-ar determina în plan economic și social. Atunci, cum ne explicăm faptul că este considerat acceptabil ca veniturile unui consultant sau lobbyist să fie de zeci de ori mai mari decât ale unui poștaş sau ale unei educatoare? De ce e ok ca anumite munci să fie prost plătite, în raport cu importanța lor pentru beneficiari și pentru societate, găsindu-se fel de fel de explicații și justificări, pe când alte munci sunt considerate mult mai demne de a fi recompensate cu venituri mult peste sumele necesare pentru asigurarea unui trai demn?

Cum să nu devină neatractive anumite profesii, importante, totuși pentru societate, în timp ce altele, cu importanță scăzută

sau chiar parazitare/toxice, să atragă valuri de tineri, pentru că le asigură venituri mult mai mari și mai rapide sau o siguranță mult mai mare, comparativ cu alte locuri de muncă? Cum să mai atragi pe cei realmente talentați, înclinați, pregătiți sau interesați să se perfecționeze pentru anumite ocupații, când acestea sunt prost plătite și, din moment ce nu pot asigura un trai demn, sunt desconsiderate și aducătoare de dispreț sau milă? Cum să-i oprești pe cei/cele cu potențial și atracție înspre un domeniu, să nu ajungă să practice „cu silă” alte meserii, doar pentru că sunt bănoase și-i ajută astfel să-și facă o situație, cât de cât? Cum să atragi în învățământ o parte din cei mai bine pregătiți absolvenți, când salariile de începător sunt cât bacșișul pe care-l lasă într-o lună prin diverse localuri de fițe, un trader financiar sau avocat de corporație medie?

continuare pe www.caietesilvane.ro

Declarația

Viorel TĂUTAN

(fragment din narațiunea amplă
Pornești din oriunde și ajungi nicăieri)

...joi, 26 aprilie 1973.

Cel de-al patrulea an școlar de când terminase facultatea se apropia de sfârșit.

Sonerie de pe culoar îl prinse tocmai când încheia dialogul cu elevii dintr-a XI-a D privind redactarea temei pentru acasă; conversație de zece replici despre una din scrierile autorului francez preferat. Luă catalogul de pe catedră și ieși. Nu-i plăcea să lungească ora cu timp luat din pauzele elevilor. Atitudine abuzivă, în opinia sa. Rumoarea din clasă deveni gălăgie. Simțea un fel ciudat de bucurie la sfârșitul fiecărei lecții cu astfel de clase. Apucă hotărât clanța și deschise ușa larg. Pe coridor îl aștepta directorul adjunct. Îi zâmbi. La apariția sa bruscă și energică, acesta se trase ușor speriat un pas în spate.

- Hopa! îi spuse zâmbind la rându-i. Cât pe ce să te scot din joc. Norocul tău că ușa se deschide înspre interior.

Le era cunoscută tuturor meteahna adjunctului de-a trage cu urechea la ceea ce se întâmpla în sălile de clasă în timpul desfășurării lecțiilor. Cei mai „în vârstă” îl tachinaseră la început, pe urmă o neglijaseră. Fusesse propusă alternativa amplasării unor uși cu geam în locul celor de acum, așa cum văzuseră unii dintre dascăli în filme străine ilustrând tema școlii, dar cheltuielile ar fi depășit posibilitățile bugetare.

- Te rog să treci pe la direcțiune! Te așteaptă domnul director.

În conversațiile intercolegiale nu foloseau decât întâmplător apelativul oficial, „tovarășul”, obligatoriu în timpul consiliilor profesionale și al celorlalte activități publice.

- Știi cumva de ce? îi sări de pe buze întrebarea.

- Nu. Tocmai intram în școală când a ieșit din cabinetul său și m-a rugat să te caut și să te anunț.

În mod obișnuit, când avea ore în sălile de clasă de la primul și al doilea etaj, cobora cu pași lenți scările către sala profesorală. Era solicitat adesea de elevi pentru te miri ce probleme. De data asta, accelera coborârea. Îl măcina curiozitatea. Încerca să intuiască motivul convocării. Trecu pe la sala profesorală, cancelaria, deh!, și lăsă catalogul pe masă, cu toate că indicația era să fie introdus în spațiul său din rastel. Dar câți o respectau? Porni către „direcțiune”, cum obișnuiau să-i spună cabinetului managerial. Acesta fusese amplasat în stânga holului de la intrarea prin-

cipală în liceu, vis-à-vis de secretariat, astfel încât să poată fi observată orice persoană care înainta pe aleea dinspre poartă.

Bătu nehotărât în ușă. Așteptă să primească permisiunea de-a intra, după care apăsă pe clanța și pătrunse. Încăperea era aranjată în funcție de viziunea fiecărui director. În cea de acum spațiul era destul de aglomerat, o „masă de lucru”, destul de masivă, făcuse parte din mobilierul bibliotecii și al cabinetului de lucru al castelanilor, un dulap-bibliotecă și o masă ovală între șase scaune tapițate. Aici se țineau ședințele consiliului de administrație și alte întâlniri „de taină” ale managerului. Domnul director îl aștepta în picioare, cu spatele spre fereastră.

- Bună ziua! Mi s-a... transmis că doriți să vorbiți cu mine...

- Nu tocmai eu, ci dânsul, își întoarse privirea, de această dată sumbră, spre cealaltă persoană, un bărbat care ocupase unul dintre scaune, cu fața spre intrare. Vă rog să mă scuzați, i se adresă acestuia, vă las să vorbiți. Apoi părăsi încăperea. Concomitent, celălalt se ridică și, după ce se închise ușa, se recomandă:

- Locotenent major Toader, de la serviciul securității statului. Luați loc!

Ovidiu îl zărise din clipa când pătrunsesse în direcțiune. Aflându-i îndeletnicirea, atenția i se acutiză, probabil sub imperiul instinctului de conservare, mai cu seamă că afla din emisiunile postului de radio Europa Liberă care sunt cauzele și consecințele întâlnirilor cu angajații Securității.

Se conformă invitației așezându-se pe scaunul din spre ușă.

- Tovarășe profesor, am fost informați că ați mijlocit introducerea în școală a unor persoane dintr-un stat capitalist, occidental, deci, fără să cereți permisiunea, sau să anunțați conducerea unității de învățământ. Știți că ați încălcat legea securității naționale? Puteți fi acuzat de trădare a intereselor și de periclitate a siguranței statului român. În plus, v-ați mai întâlnit cu străinele respective în casa și în anturajul familiei Nădișan, ba chiar și la dumneavoastră acasă.

Turui se fără pauză, cu o voce hâșăită, de fumătoare bătrână. Purta un costum gri închis, cămașă albăstră și cravată bleu. Pe Ovidiu îl cuprinse un tremur imperceptibil, un amestec de neliniște și revoltă. Se strădui să-și stăpânească reacțiile folosind un ton de dialog civilizat:

- Cred că exagerați. Am făcut peste doi ani de stațiu militar. Am depus un jurământ de credință față de

țară și popor. Nu de mult, am semnat un alt legământ față de orânduirea socialistă. Teoretic, știu ce presupune un act de trădare. Nu accept această acuzație. La urma urmei, singura greșeală, pe care să zicem că mi-aș asuma-o, este că n-am anunțat conducerea școlii în legătură cu prezența celor două persoane străine, adică din afara instituției noastre, fie că acestea sunt din România, fie din altă țară. Și apoi, cine v-a spus că le-am introdus eu? Habar n-am dacă a fost sau nu anunțată prezența...

Celălalt ascultase calm, apoi se așeză în fața tânărului dascăl și, cu o mină sumbră, îi aminti datele genealogice și familiale, trecând fișec, în virtutea obișnuinței sau a strategiei uzuale, la persoana a doua singular a pronumelui personal de politețe:

- Constat că nu m-am făcut înțeles. Nu am nimic personal cu dumneata. Însă, în urma analizării informațiilor sosite la serviciul nostru, am primit ordin să te caut și să-ți iau o declarație. Am studiat dosarul personal al dumatăle aflat în arhivele noastre. Știm că tatăl dumatăle a fost subofițer de jandarmi în perioada regalității. Solicitat să se alăture miliției populare, a refuzat pe motive de boală. Însă mai târziu a devenit colaboratorul acesteia, ca să mă exprim elegant. Mama a fost crescută și educată la conacul unor aristocrate maghiare, și a deținut, până în 1948, o prăvălie în corpul de clădiri care se găsește și astăzi în jurul bisericii și al casei parohiale reformate. Se știe că în vacanța de vară dintre anul întâi și anul doi de studii universitare ai însoțit un inginer german prin Maramureșul istoric. L-ai cunoscut prin intermediul viitorului dumi... dumneatale naș, soțul unei verișoare primare, care, de fapt, era colaboratoarea instituției noastre. La festivalul internațional din Chrudim, așa se pronunță, nu? Cehoslovacia, te-ai împrietenit cu două actrițe păpușărese din Japonia și cu un jurnalist englez. Ai purtat cu aceștia o bogată corespondență în limbile engleză și franceză, dar care s-a întrerupt brusc, desigur la intervenția noastră. Cred că ai bănuțit asta. Acum, te rog să scrii tot ce s-a întâmplat și ce ați vorbit de când le-ai întâlnit pe cele două străine. Iată hârtia și pixul.

- Dar mai am ore la...

- Am obținut scutirea pentru astăzi. Ești filolog și, în plus, un corespondent harnic al presei județene, așa încât nu-ți este foarte greu să scrii și, mai cu seamă, să respecti adevărul în cele declarate. Îți sugerez să așterni pe hârtie toate amănunțele.

- Și dacă refuz?...

- Nu-ți recomand. Ești singur la părinți, sprijinul lor la bătrânețe. Împreună ați construit o casă nouă și, la doi ani după căsătorie, ați cumpărat o mașină nouă. Ești singurul lor sprijin. Soția dum... neatale nu e încă fixată pe post. Aveți și doi copii frumoși. Ești apreciat pentru tot ce faci în oraș și în județ. Doar nu vrei să dai cu piciorul la toate astea?

Își dădu seama instantaneu că trebuie să scrie această declarație. Nu o asocia în vreun fel unei „turnătorii”, cum știa că se practică; asculta împreună cu tatăl său comentariile celor de la *Europa liberă* și *Vocea*

Americii; era ca și cum ar redacta un reportaj. Să aleagă din pluralitatea preocupărilor sale cotidiene momentele pe care le petrecuseră, el și soția sa, în compania celor două franțuzoaiice. Fuseseră extrem de agreabile. Totuși, instinctiv, mai făcu o încercare:

- Dacă tot știți, mă rog, ați fost informat, de ce e nevoie să mai scriu și eu?

- Eu ți-am spus ce trebuia să-ți spun, te-am avertizat. Dum... neata faci cum crezi că e mai bine pentru viitorul familiei... dumneatale. Acum, te rog să mă scuți. Mai am o treabă de rezolvat. Revin peste o oră. Îți ajunge o oră, da?

Își luă pălăria de pe cuier și ieși.

*

Cu aproximativ o săptămână în urmă, vineri.

Avea ore de la 9. Pătrunsese în școală exact când soneria anunța sfârșitul primei pauze. Intră jovial în sala profesorală, salută în dreapta și în stânga, sărut mâinile, vă salut, servus, luă catalogul clasei unde avea lecția și o zbughi cu pași mari spre holul de acces al elevilor în clădire, unde, la parter, se afla intrarea în cabinetul fonetic pentru limba franceză și, uneori, engleză. Răspunse salutarilor câtorva dintre cei întârziați. Când să pună mâna pe clanță, se auzi strigat. Se întoarse pe jumătate spre direcția de unde auzise apelul. Maria Nădișan, elevă în clasa a IX-a, coborâse în fugă scările și se apropie vorbindu-i:

- Bună ziua! Vă rog să mă scuzați că am îndrăznit să vă strig! Vă rugăm să veniți, dacă puteți, până la noi în clasă!

- De ce? S-a întâmplat ceva? Anunțați-l pe diriginte, ori pe... tovarășul director!...

- Nuuuu, nu s-a întâmplat nimic rău. Știți, astăzi avem ziua de tehnică aplicativă și am invitat două franțuzoici...

- Franțuzoaiice...

- Poftim?... A, da! Franțuzoaiice, repetă eleva cu o scurtă și aproape imperceptibilă grimasă. Le-am invitat să vadă ce facem la aceste ore. Și nu înțelegem ce zic. Vorbesc așa de repede, că nu înțelegem aproape nimic. Vă rugăm să veniți, dacă puteți, până la noi în clasă, să ne ajutați în conversație!

- Acum nu pot, am oră, însă de la zece am o *fereastră*. Poate atunci...

- Vă rog frumos, tovarășu' profesor!

- Bine, bine, du-te la oră. Deschise ușa laboratorului fonetic și intră. „Două franțuzoaiice... De unde până unde? O fi vreo glumă de-a elevilor, o farsă, sau... o surpriză. Poate e ziua de naștere a vreunora dintre fete și vor să particip și eu... Hm!” Angrenajul metodicodidactic al lecției îi estompă curiozitatea. Dar după terminarea orei, odată ieșit din clasă, grăbi pașii.

Intră în sala profesorală și cercetă *Orarul* afișat sub sticlă, deasupra rastelului pentru cataloage. Da, fetele din clasele a IX-a, secția umanistică, aveau ore de cursuri artizanale. Băieții, mai puțin numeroși, erau la atelierul mecanic. Ieși pe culoar, se îndreptă spre capătul acestuia, separat cu o ușă dublă de restul culoarului, scoase o țigară și o aprinse.

- Ce zici, Ovidiu, mergi de întâi mai la iarbă verde? Îl abordă Ghiță Ianchiș, proful de psihologie, care ocupa-se unul din cele două fotolii de lângă măsuța rotundă.

- Dacă e vreme frumoasă și suntem sănătoși, venim, îi răspunse dezinvolt.

- Ai o țigară în plus? se apropie hlizindu-se Feri, unul dintre cei patru profesori de fizică. Nu avea decât rareori țigări, deși era un fumător înrăit. Sau, Dumnezeu știe, își cumpăra, dar făcea economie atunci când se afla în compania altor fumători!

Îi întinse pachetul, după ce, mai întâi, cu vârfurile degetelor, extrase din acesta capetele a două țigări. Tremurând ușor, Feri luă una, o introduse între buze, înșfăcă de pe măsuță bricheta lui Ghiță și, după două-trei încercări, o aprinse inhalând lacom primul fum.

- Voi ați observat cum trage Sabin din țigară? reluă Ovidiu conversația. Ghiță își îndreptă privirea spre el, „nu”, în timp ce Feri dădu afirmativ din cap, gata să intervină. Mă, eu n-am văzut până la el un așa fel de a fuma. Imediat ce și-a aprins țigara, trage trei patru fumuri cu lăcomie și abia după aceea expiră. Aproape o jumătate de țigară fără să dea fumul afară!

În timpul relatării sale, intrase Nicu Tăut, seniorul profilor de fizică din organigramă. Auzind finalul, intuise tema conversației:

- Aa, vorbiți de Sabin? Țasta cred că are plămâni capitonati cu nicotină și gudron. Scoase din buzunarul de la piept al sacoului un pachet cartonat de Snagov, îl deschise tacticos, își luă o țigară, o lovi de două ori cu extremitatea de capacul cutiei, un tic pe care i-l cunoșteau toți, apoi umezi ușor foita cu vârful limbii, introduse filtrul între incisivi și-o aprinse cu bricheta sa elegantă, din inox. Nu apucă să tragă două fumuri și se auzi soneria. Ghiță se ridică, își aranjă rapid haina, „am oră la a XII-a A”, și ieși. Nicu îi luă locul pe fotoliu, „eu am fereastră”.

- Și eu sunt liber, însă am o treabă, zise Ovidiu punând mâna pe clanță.

- Crezi tu că ești liber, dar nu-i chiar așa, răspunse glumind celălalt cu vocea sa plăcută de bas-bariton. Spor la... treabă, strigă în timp ce el se îndrepta către altă ușă care ducea spre „scările de acces ale dascălilor” la nivelurile superioare, dar și spre toaletă. „O fi crezut că merg la veceu”, zâmbi scurt și începu să urce.

Ajuns la etajul al doilea, se îndreptă către sala clasei a IX-a D. Bătu la ușă. Un cor de soprane îi răspunse în canon cvasi-inteligibil: „Daa, iintră, poftiiiți, entrééé!” Intră odată cu zâmbetul larg pe care i-l provocase acceptul coral. În jurul meselor alăturate câte două, astfel încât să formeze un pătrat, fetele coseau, unele stând

pe scaune, altele în picioare. Valeria, maistra, se așezase la una dintre mese și lucra în rând cu ele. Când apărură în cadrul ușii, se ridică, își lăsă lucrul pe masă și veni să-l întâmpine. Aceeași mișcare o făcu și Maria, după care se întoarse către cele două tinere așezate lângă fereastră din mijloc. Se cunoștea, prin felul cum sunt îmbrăcate și dichisite, că nu erau de-ale locului. Li se adresă:

- Annie, Nicole, c'est le monsieur Slavu, notre professeur de français.*

Se ridicară. El se apropie, zâmbind stânjenit de formularea prezentării, își duse palma la piept, își înclină pe jumătate capul:

- Bon jour, mesdemoiselles, ou, peut être, mesdames! C'est vrai, bon gré mal gré, je suis leur professeur de français.

Cu o mină șugubeață, cele două avansară o jumătate de pas și întinseră pe rând mâna dreaptă:

- Enchantées de vous connaître, monsieur. Je m'appelle Annie, et, oui, je suis épousée. Mon amie, mademoiselle Nicole. Marie a désiré que nous connaissions ses copines, ses collègues.

Conversația, timidă la început, deveni destul de animată, ba prin translare, ba nemijlocit. Aflară astfel că domiciliul îl aveau în Grenoble, că Annie era învățătoare, iar prietena ei – secretara directorului unei întreprinderi industriale. Colegele Mariei începură să pună întrebări privind sistemul de învățământ din Franța, viața tinerilor, clima, mijloacele de transport, relațiile părinți – copii, cum se distrează adolescenții, preparate culinare... câte și mai câte. Intervenea doar atunci când privirile se îndreptau nedumerite spre el, ba dintr-o parte, ba din alta. Raul le rugă pe tinerele franțuzoaice să vorbească puțin mai lent, pentru a reuși să fie înțelese („S'il vous plaît, parlez un peu plus lentement”).

* - Ani, Nicole, acesta este domnul Slavu, profesorul nostru de limbă franceză.

- Bună ziua, domnișoarelor sau, poate, doamnelor! Așa e, de bine de rău, eu sunt profesorul lor de franceză.

- Încântate să vă cunoaștem, domnule. Eu mă numesc Ani, și sunt căsătorită. Ea este prietena mea, domnișoara Nicole. Maria a dorit să-i cunoaștem prietenele, colegele.

Cu toată această agitație, timpul trecu oarecum prea repede. Era bucurios că avea ocazia să-și verifice priceperile de comunicare orală în compania unor vorbitoare native, cu toate că și Diana vorbea cursiv și corect, în ceea ce privește accentul și „melodia”.

Sunase de ieșire în pauza mare.

200

Nosce te ipsum

O revistă este cea care îți poate oferi confortul, într-o călătorie să zicem, de-a alterna peisajele văzute pe fereastră vagonului, cu altele interioare, inefabile, migăloșe țesute într-un suflet de om. Sunt câteva zeci de pagini, acolo, eventual și cu fotografii, care te-au însoțit unde nu cunoșteai pe nimeni și te simțeai tare singur. Dar în 200 de astfel de reviste, apărute una pe urma alteia, la intervale cam de o lună, câte mii de pagini s-au adunat? Iar ele îți stau acum în față, un șir de oglinzi în care îți vezi multiplicat chipul. În unele, luminos, senin, în altele ceva mai posomorât și mai estompat. Această coloană de portrete colective e azi destul de lungă, ca să poți spune despre ea, la ceas de bilanț, câteva cuvinte, dacă nu chiar toate de laudă, măcar nici unul de ocară.

„Caiete Silvane” este, înainte de toate, o revistă a unui loc anume, cu servituți în a reflecta, prob și netrucat, o istorie reală încărcată de meandre și un evantai de magnifice tradiții dintr-un colț de țară, adeseori, marginalizat. De-aceia, răspunderea celor care o scriem este, din toate punctele de vedere, considerabilă. Redactori și colaboratori, laolaltă, înțelegem că fiecare apariție a unui periodic se pregătește cu grijă, pentru că e un obiect unic, și cu acest statut va intra în arhive. S-au adunat de-a lungul celor 200 de numere, fără-ndoială, pagini de valoare și contribuții la studierea unor relicve istorice, remarcate nu o dată chiar în presa centrală. Poezia, proza, critica și publicistica literară, uneori și teatrul, în fasciculele rezervate literaturii, au avut și mai au ceasul lor fast. De asemenea, artele plastice. Un gând stăruitor este să înțelegem momentele de excelență ale scrisului nostru.

Firește că nu ne-a ocolit nici pierderea unor comiloni de preț, a căror amintire dragă ne însoțește ca un memento mori. Ne consolează potențialul creator al celor rămași, care pot face din „Caiete Silvane” un loc al întâlnirilor elevate.

Viorel MUREȘAN, poet, critic literar,
redactor-șef adjunct al revistei

Un ghid în lumea culturii

Într-o lume în care avem nevoie de repere, revista „Caiete Silvane” a devenit un ghid în lumea culturii, avându-și rădăcinile la Zalău și extinzându-și, prin colaboratori importanți, ramurile în toată țara, ca un copac ce își are coroana înălțată spre cer, seva bună adăpându-se dintr-un pământ bogat.

Revista a propus, de-a lungul timpului, debuturi ce au fost confirmate în timp, articole și eseuri consistente pentru cunoașterea literaturii, a teatrului, a artelor plastice, a istoriei poporului nostru. Deși acordă atenție și tinerilor creatori din toate domeniile, revista a păstrat un echilibru între generații, unindu-le prin căi de comunicare. Echipa redacțională, condusă de scriitorul Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, având alături oameni de nădejde precum criticul Viorel Mureșan, a reușit să contureze un nume pentru publicație, intrând în rândul celor mai importante reviste românești.

Scrisul rămâne una dintre promisiunile sănătății mintale, iar publicația sălăjeană și-a asumat transmiterea valorilor culturale autentice, câștigându-și credibilitatea. Pentru că, într-o lume în derivă, „Caiete Silvane” este un model de păstrare a frumuseții culturii, nu putem decât să-i felicităm pe colegii noștri.

Sunt onorat pentru că sunt printre colaboratorii constanți ai publicației. Le mulțumesc colegilor mei și le doresc să ducă mai departe această misiune nobilă de culturalizare a oamenilor, să reziste în această eră digitală nu doar în varianta online, ci și în cea tipărită care este mai aproape de sufletul nostru.

La mulți ani!, să fiți sănătoși și noi să ne bucurăm împreună și la apariția numărului 500.

Meniș MAXIMILIAN, colaborator al revistei,
scriitor, director al cotidianului
„Răsunetul” din Bistrița

Ce ne desparte ne unește

Ca teritorii administrative, Sălajul și Maramureșul sînt intersectate de Țara Codrului, pe care o împart laolaltă cu județul Satu Mare. Niciodată n-am înțeles pe ce temeuri medievale s-au format regiunile acestea intens folclorice, formate din cîte o sută de așezări omenești, unite de fire culturale, geografice și etnografice. Abia de curînd am aflat că „granițele”, numite de topografi *limite administrativ teritoriale*, au fost trasate adesea de decidenți politici cu pixul gros, ceea ce le-a permis să schimbe repererele și să rupă tradiția.

Revista de cultură „Caiete Silvane” surprinde în plan noua realitate, controversată, fiind obligați să constatăm că lucrurile care ne despart ne unesc. Cultura se așază ca o poleială peste oameni, pe care doar ei o văd și o înțeleg. Nevoia de distincție este combinată cu necesitatea de a colabora și a ne compara unii cu alții. Influența grupului de scriitori sălăjeni asupra culturii zonei este apreciabilă nu doar în ani de editare, cărți tipărite, articole apărute în print și online, ci și în celelalte relații dintre sălăjeni și maramureșeni, uniți de un scop, transfigurarea celor ce sînt în cele ce dăinuie.

Revista „Caiete Silvane” are avantajul tinereții sale, totul fiind posibil. În jurul publicației, se formează personalități, scriitori pe care în urmă cu zece ani nu-i recunoșteai, iar astăzi îi așezi între numele de referință. Sălăjenii au ceva al lor, o sobrietate transilvăneană diferită de țifna nobililor de șapte pruni. Apoi, în vorbă ne recunoaștem ca făcînd parte din dialectul crișan, numit așa doar din nevoi de clasificare.

Mersul culturilor din Sălaj și Maramureș este agregat, cu un ecart al Caietelor Silvane față de Nordul Literar baimărean, la acest ceas aniversar, reviste care îmbină armonios liricul și epicul, eseu și traducerea credibilă. Sălăjenii au o ținută intelectuală de clasă, ceea ce le sporește farmecul modestiei. Din cînd în cînd, revista publică și texte venite dinspre vecinii maramureșeni, marmațieni, chioreni, lăpușeni, precum a făcut-o cu prilejul concursurilor de poezie și proză Vasile Lucaciu, pe care le organizăm (înainte de pandemie) la Cicîrlău.

La mulți ani, Caiete Silvane! Inspirație crudă, prieteni ideali!

Nicolae GOJA, scriitor, ziarist,
Baia Mare

Împreună suntem puternici. 200 e un număr frumos

Ce mai înseamnă azi să aniversezi? E prilej de recapitulări, de amintiri, moment de efuziuni și izbucniri orgolioase, de pus în balanță succesele și eșecurile, de cântărit cât bine ai făcut și cât rău ai evitat, ocazie să accepți că fără o fundație solidă și o compoziție mediană viguroasă nu ar fi putut străluci vârful. E povestea repetabilă a revistelor culturale care se încapățânează să supraviețuiască, să ducă mai departe, cu recunoștință și admirație pentru valorile trecutului, consistența unui prezent continuu.

Ca un templu al lui Ianus, *Caietele Silvane* stau de 200 de numere cu paginile deschise, așteptând un zeu care să reconsidere valențele salvatoare ale culturii. Până atunci, entuziaști ai scrisului și cercetării pun pe hârtie sufletul, știința și conștiința. Cu articole demne de moralitatea propovăduită de celebrul bifrons, așa cum îi stă bine unei publicații ardelene, revista a parcurs cu echilibru și maturitate o perioadă tulbură pentru cultura română. Am găsit în paginile ei privirea spre trecut, în secțiunea dedicată istoriei sălăjene a ultimului secol, cercetarea etnologică într-un județ bogat în tradiții și cu un folclor surprinzător de bine păstrat, parcursuri literare, de la debut la confirmarea valorică, aspecte ale școlii și educației, cronici muzicale, cinematografice, recenzii, poezie, proză, eseu, teatru, cronici de cenaclu literar, aspecte de la evenimentele culturale ale județului, lauri și premii. Am întâlnit oameni, ne-am despărțit de prieteni. Locurile goale se acoperă cu amintiri duioase, cu cărți.

Au trecut mai bine de 10 ani de când parcurg alături de *Caiete Silvane* asprul drum al culturii în România. Îi doresc viață lungă revistei și mulțumesc echipei redacționale și lui Daniel Săuca pentru onoarea de a-mi permite să scriem împreună povestea culturală a Sălajului contemporan.

Alice Valeria MICU, colaboratoare permanentă a revistei, poetă, secretar de redacție la revista „Apostrof”

Ce apreciez la revista *Caiete Silvane*?

Ce apreciez la revista *Caiete Silvane*? Faptul că nu uită să găsească punți între cultura română și cea maghiară, că publică texte care dau dovadă de înțelegerea influențelor lingvistice și istorice din Sălaj. Că realizează un fel de transilvanism cultural, idee lansată chiar de scriitorul Kós Károly în 1921. Că redactorii și colaboratorii săi sunt deschiși la dialoguri interesante, iar din aceste discuții și noi, maghiarii avem de câștigat. La multe-multe ediții cât mai reușite, stimată *Caiete Silvane*!

VICSAI Zsolt, redactor al revistei de cultură în limba maghiară „Hepehupa”, profesor, Zalău

La mulți ani, *Caiete Silvane*!

În ultima perioadă m-am confruntat – de voie, de nevoie – nu numai cu propriii demoni, dar și cu ai altora. Mă refer aici la „deblocarea” unor afecte ce țin, mai degrabă, de rezistența la provocări pe care nu le prevedeam, decât de cultură: trădarea unor prieteni pentru care aș fi băgat mâna în foc că sunt „stâlpi de susținere” în derularea, atât de rapidă, a vieții... Când te trădează un prieten e ca și cum ar macula partea aceea din tine, cea în care ai investit nobile și frumoase idealuri... Te simți dintr-odată schilod, „ciobit”, iar timpul de „recuperare” se aseamănă unei

lungi convalescențe. Într-un târziu înghiți și această amară experiență, trecând mai departe.

Cele de mai sus nu sunt decât un preambul la cele ce urmează: revista *Caiete Silvane* - cel mai bun prieten pe care îl am și l-am avut - încă de la apariția primului număr. Ea niciodată nu m-a dezamăgit, ba dimpotrivă: aș fi putut publica mult mai mult decât am făcut-o, micile sau „marile” mele experiențe lirice sau nu, fără teama că nu aș fi acceptată. Din păcate, pentru mine, mă aflu sub imperiul unei „aristocratice” trăiri (ca să nu-i spun lene!)

...Dar aici nu e vorba despre mine, ci despre redacția, în ansamblul ei, a revistei conduse de domnul Daniel Săuca. Despre tenacitatea unui „pumn” de oameni neobosiți în a susține și promova, cu prioritate valorile locale, dar și pe cele din afara spațiului sălăjean. Nu de puține ori *Caiete Silvane* a scos la iveală tinere condeie care, altfel, ar fi rămas anonime.

Cât despre alte, multele activități, mă rezum la a menționa Festivalul „Primăvara Poeziei” (care, din cauza pandemiei, anul acesta, din păcate, nu s-a ținut), un maraton al împărțirii în și întru Poezie, și care adună, într-o comuniune rară, oameni de diverse profesii și naționalități, dar uniți de același „morb cultural”. Apoi „Zilele Caiete Silvane”, alt prilej al întâlnirii întru cultură cu oamenii dedicați ei. Pentru că (vorba lui Mailer): „Fără cultură am fi niște bestii totalitariste”. E caduc a afirma ceva de domeniul evidenței, cel puțin pentru cei preocupați, cât de cât, de cultură: revista *Caiete Silvane* a devenit un reper de referință nu doar al Sălajului ci, îndrăznesc să spun, al Culturii în general. Unul mai statornic și mai stoic decât multe alte activități. Rolul și contribuția ei la ieșirea din marasmul cotidian sunt o binecuvântare.

„Cultura este sau ar trebui să fie o anumită formă de a iubi lumea și de a spera” (Octavian Paler) sau într-o formulă mult apropiată sufletului meu: „Strigătul oamenilor împotriva propriului destin” (Albert Camus)... Multe ar fi de spus, dar mă rezum la a ura în continuare perseverență, statornicie și la cât mai multe numere, *Caiete Silvane*!

Dina HORVATH, poetă, Zalău

Să emit un Elogiu acum,

este ca și când mi-aș preamări asocierea la iuventutea perenă a genitorilor de publicații anuale, mensuale, săptămânale, expuse aprecierilor celor cărora le sunt destinate; de parcă m-aș privi în oglinda mitomană a mașterii fictive să o cred. Cu toate acestea, până la urma urmei, am să încerc un speech despre 200, Număr, metamorfozat în certitudine a dependenței de un oropsitor, însă agreabil, sistem sclavagist din toate timpurile, pe toate meridianele globului fragil atârnat în bradul de sărbători hibernale al căii lactee, sclavii scrisului, scribii genezei din veci până astăzi, o alocuțiune omagiind făuritori de cultură, colportori, dar și protectorii lor, că vor fi majestăți sau președinți, pentru numărul anilor, numărul numerelor, al sosiilor Marelui Arhitect, așa cum îl știm din legende scrise, povestite, bătrâni înțelepți și eterici tocmai ne privesc zâmbind condescendent și hâtru din vechi Parthenonuri ermetice, Paradisuri terestre, Nirvane iluzorii, toate par fracții c-un singur numitor comun: Infernul individual.

Numărul 200 al unui mensual, cum se prezintă azi **Caiete Silvane**, înseamnă șaisprezece ani și șapte luni de viață, i-am putea certifica pătrunderea în miezul adolescenței fierbinți, neastâmpărate, optimiste, regizând speranțe pentru un viitor previzibil, când, alături de membrii titulari ai redacției (r-șef, r. șef-adjunct, secretar de r., redactori, redactori asociați, tehnor., corectori), se vor înfrunța amical în paginile sale noi colaboratori – vârste și preocupări eterogene, așa cum se cade unei reviste girate valoric de Uniunea Scriitorilor din România, patrie fără îndoială a Limbii Române, a daco-românilor și a celorlalte neamuri, din rândul cărora se vor afirma noile generații de sclavi ai condeielor și ai tastaturilor

în toate formele, dimensiunile, obârșiile, culorile!

Am zis!

Viorel TĂUTAN, poet, redactor asociat al revistei

Un gând pentru revista Caiete Silvane

Într-o lume în care reperele culturale și spirituale se împuținează vertiginos și recrudescența mediocrității și a nonvalorilor se amplifică, existența unei reviste literare de o anumită valoare ține aproape de domeniul miraculosului. Fapt cu atât mai meritoriu cu cât aceasta încearcă să anime un spațiu literar fără o mare tradiție în acest domeniu, să-i valorifice potențialul creativ, dar caută și să se conecteze emulativ la valorile recunoscute într-o perspectivă culturală mai largă.

Cam acesta este, în mare, și cazul revistei *Caiete Silvane*, o revistă tânără – ajunsă la 200 de numere – la care colaborez de mulți ani, și nu doar dintr-un spirit de apartenență geografică și afectivă, deși nostalgia locului din care vin mă încercă destul de des. Revista s-a așezat deja într-o matcă proprie, cu accente particulare și deschideri generaliste, lăsând loc pentru noi perspective și evoluții literare. Faptul că îmbină literatura cu celelalte domenii ale cunoașterii și ale manifestării culturale, fațetele prezentului cu cele ale trecutului, devenind o oglindă fidelă a locurilor și a timpurilor în care trăim îi conferă o specificitate aparte.

Acum, la ceas aniversar, îi doresc, imperativ, în primul rând să existe, să conteze din ce în ce mai mult în spațiul publicistic românesc, să promoveze cu încăpăținare valoarea dincolo de confuziile și de-gringolada contextului social. Iar inimoasei și dedi-

catei echipe redacționale, în frunte cu Daniel Săuca și Viorel Mureșan, care se preocupă cu obstinție de apariția ei mensuală, cu o exactitate de invidiat, doar atît pot să-i spun: la cît mai multe și mai atractive numere!

Ioan F. POP, poet, eseist, colaborator al revistei

Scrisoare deschisă

Cu un secol în urmă, anii douăzeci debutaseră cu marile speranțe din lumea de după Versailles. Perioada dintre/de după gripa spaniolă, Ford, prohibiție, respectiv criza mondială de pe Wall Street, ne călăuzea spre Bunuel sau Chaplin. Părea totul fantastic, de necrezut și imprevizibil. Ideea era ca mergând cu Cioran pe străzile din München, să nu-l confuzi cumva pe Chaplin cu Hitler. Poate părea o glumă de prost gust, pe care ne-a făcut-o istoria. Poanta părea să vină de la Fukuyama, dar al dracului, sfârșitul istoriei nu venise nici măcar în anii nouăzeci din secolul trecut. Poate așa se cuvenea. Poate chiar s-a întâmplat, dar am trecut-o cu vederea. Mit sau realitate, existență sau neant, cine ne poate da definiția? Tolkien și Rowling chiar le-au încurcat pe toate.

Astfel, copilul geopolitic al lui Dali stă și țopăie de douăzeci de ani în antecamera secolului XXI, așteptând mult sperată libertate și fericire postcomunistă, care nu prea vrea să apară. Ne-am vândut țara, apoi am vândut ideea de a nu ne vinde țara. Până la urmă nu ne-a mai rămas nimic de vânzare și de cumpărare. Marile speranțe de la eclipsa din 2000 s-au spulberat cât ai zice pește. Acum, după douăzeci de ani totul pare o glumă, un discurs sau o metaforă. Ajungem personajele unei poezii despre viitor, despre trecut – noțiune ce, în mod inexplicabil, pare să dispară dintr-un dicționar intitulat istorie, dar cum consumul de pește a scăzut în mod dramatic, și memoria ne joacă feste. Memoria devine selectivă, amintindu-ne doar lucruri care se vor știute.

Cine decide? Și de ce? Am uitat. Infinita metamorfoză spre (cvasi)democrația occidentală ne cam lasă baltă, de parcă ar fi un paradox ce nu permite libera cugetare a omului, care se transformă treptat din homo sapiens în marele consumator. În spații tenebroase se șoptesc vești despre posibilitatea introducerii unui microcip în corpul uman, care va permite un control absolut asupra deciziilor, de parcă am mai lua vreo hotărâre în mod autonom. În timp ce libertatea

a devenit obligatorie pentru toți creștinii lumii uitate de occident sau apus. Datele demografice tind în mod incontestabil spre opt miliarde de ființe umane care se vrea a fi manipulate pentru Dumnezeu știe ce scop ocult al nu știu cui. Dar eu mă întreb în modul cel mai serios: Merită? Dacă da, pentru ce?

Și iată-ne din nou în pragul anilor douăzeci, cu un secol mai târziu. Suntem la fel de neajutorați și de naivi, de parcă n-ar fi trecut o sută de ani cu bune și cu rele. Marea enigmă e să ne vaccinăm ori ba. Auzi oameni laici și neinformați dându-și cu părerea: să fie Astra Zeneca, Pfizer sau Moderna? Între timp suntem ferm convinși despre faptul că am luat cea mai bună decizie, bazată pe informații luate de la televizor. Ceea ce este foarte important, vaccinul, autonomia, democrația și fericirea sunt toate la liberă alegere, respectiv gratuite.

BALOGH Lucian, profesor, istoric, Zalău

Dedicație și consecvență

Caiete Silvane își afirmă dreptul la existență prin fenomenul cultural adus în paginile revistei, prin pana redactorilor și colaboratorilor, dar și prin momentele aniversare, în care sînt confirmate căutările și reușitele unui colectiv redacțional dedicat și consecvent, prin prezențele colaboratorilor, cît și prin disponibilitatea unor instituții administrative și culturale de a servi literatura. Mă bucur să regăsesc în paginile revistei scriitori de nădejde din Orizontul... silvan, precum Daniel Săuca, Viorel Mureșan, Carmen Ardelean, Imelda Chința, Alice Valeria Micu, Marcel Lucaciu, Marin Pop, Ioan F. Pop, Simona Ardelean, Györfi-Deák György... Nu merg mai departe cu lista, dar cei nenumiți nu intră la

ș. a., ci la semnături binevenite. Cu ajutorul lor, borna 200 este o limită (psihologică) pe care, trecând-o (și va fi trecută), nu mai poți da înapoi. Că-i criza culturii, că-i pandemie, că se tocesc sau nu tastele laptopului... urez revistei *Caiete Silvane* o fericită înălțare în tradiție!

Olimpiu NUȘFELEAN, scriitor, director al revistei „Mișcarea literară”, Bistrița

Un prag onorant

S-a consacrat în timp că indivizii, grupurile etc., dar și creațiile lor de tot felul sunt și ceea ce adaugă revelator la intenții remarcabile prin viziune și eforturi speciale.

Evidențiem acest adevăr prin împlinirea unui mai vechi vis al oamenilor de carte ai Sălajului.

Și avem în atenție un vis, temerar la început: editarea unei reviste culturale prestigioase și de rezistență.

„La Zalău – o asemenea revistă?”, „Într-un județ... mic – o publicație care să treacă de hotarele lui?”, „Cum, nu se va cutremura tiparul în fața unui astfel de proiect?”... Și multe alte întrebări, cel puțin... „provinciale”.

Grupul nostru de inițiativă tocmai asta urmărea: provincia (!) să ridice fruntea cu încredere (a se vedea munca uneori sacrificială a redactorilor, a colaboratorilor etc.), cu trudă, probitate...

Trebuia să gestionăm eficient contextul și să anticipăm provocările, ca să aibă sub priviri cititorii de pretutindeni o publicație care SĂ FIE.

Și a apărut revista Noastră „Caiete Silvane” (cu „S” care vizează străluciri diverse din Sălaj), cheazășie că și la oameni sunt „cu puțință” (Lc. 18:27) realizări minunate.

Pe multe pagini din cele 200 de numere tipărite până în prezent – onorant prag! – se află nume de membri marcanți ai unor foruri științifice reprezentative, ai unor uniuni de creație de anvergură, colaboratori performanți sau care se apropie de recunoaștere, voci din socialul angajant etc.

„La Zalău – o revistă prestigioasă și de rezistență?” se întrebau unii atunci.

Da, afirmăm noi, mai ales că ea apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, că aici publică și scriitori care, în curând, sperăm, vor compune reprezentanța sălăjeană din filiala clujeană a Uniunii.

„Într-un județ... mic – o publicație care să treacă de hotarele lui?” săgetau alții.

Da, răspundem, din nou, întrucât oamenii de carte și nu numai ei – se cunoaște bine sprijinul administrației din aceste locuri – au nutrit inițiativa lor și în pofida unor mentalități cenușii...

„Cum, în provincie (!) tiparul nu se va cutremura în fața unui astfel de proiect îndrăzneț?” înspina câte un murmur.

Nu, intervenim iar, mai ales că de sub acel tipar s-a înălțat revista Noastră „Caiete Silvane” (cu „S”!...), reper meritoriu în publicistica românească de azi.

Vorbim, acum, despre/din numărul 200, iar nume-

Mesaj aniversar

Aniversările sunt dovada faptului că odată stabilit „traseul” spre un ideal, nu este posibil să nu urmezi calea, iar succesul înregistrat de revista *Caiete Silvane* este o garanție a acestui adevăr, deoarece, după cum spunea Voltaire: „Un succes care nu are urmări, nu înseamnă nimic”, ori astăzi, aici, aniversăm Succesul.

Acum, când revista noastră a ajuns la cel de al 200-lea număr, suntem martorii unui eveniment ce vorbește de la sine despre calitatea articolelor, calitatea colectivului redacțional dar și a colaboratorilor ei, iar acest aspect este girul dat de longevitatea ei în spațiul cultural nu doar al Sălajului, ci, nu greșesc spunând, în expresia literară românească a acestui timp. Citesc cu mare satisfacție revista deoarece promovează cele mai frumoase și elegante moduri de expresie literară.

Este o revistă care are viață proprie. Prin entuziasmul redactorului-șef, dar și al colaboratorilor ei din ce în ce mai numeroși și de bună calitate, cu siguranță că va fi o prezență majoră și o importantă sursă de informații atât pentru cititori cât și pentru specialiștii din domeniu. Este pentru mine o bucurie și o mare onoare că mă regăsesc în multe dintre numerele revistei *Caiete Silvane* alături de nume cu rezonanță în literatura actuală.

Silvia BODEA SĂLĂJAN, poetă, prozatoare

le de persoane – respect pentru toți, și pentru fiecare!
– se vor găsi în următoarele numere: 201, 202, 203 etc. etc.

În aceste momente aniversare, Personajul Principal este Ea, Revista!

Așadar, La mulți ani, „Caiete Silvane” (cu „S”!) și Drum luminos!

Ion Pițoiu – DRAGOMIR, poet, prozator, profesor

„Caiete Silvane” la numărul 200

Cu bucurie colegială și literară, ne alăturăm și salutăm apariția „Caietelor Silvane” cu numărul 200.

Pornind de la experiența proprie parcursă în cei aproape douăzeci de ani de la apariția, în Baia Mare, a revistei „Nord Literar”, prima publicație literară din Maramureș, cunoscând ce înseamnă a edita o revistă de cultură într-un oraș de provincie și, mai ales, să reușești să o aliniezi marii familii a presei literare naționale – drum pe care, suntem convinși, l-a parcurs și „Caiete Silvane” –, suntem îndreptățiți să aducem cuvinte de laudă colectivului de redacție, în mod special redactorului-șef Daniel Săuca, care s-a dăruit și a reușit să conducă și să mențină publicația la cote tot mai înalte, adunând în jurul ei colaboratori de prestigiu din întreaga țară.

Alături de revistele literare ce apar în Baia Mare și în Satu Mare, „Caiete Silvane” contribuie la ridicarea în plan cultural a zonei de nord-vest a țării, la promovarea valorilor locale și la recunoașterea acestora la nivel național.

Drum lung, „Caiete Silvane”!

Săluc HORVAT, manager al revistei „Nord Literar”, Baia Mare

Domnului Daniel SĂUCA

Silva-ae. Latina de odinioară. Școala Ardeleană/Transilvană. Conjugări, declinări. Lipsește ablativul.

În schimb, în Abația Sălaj sălăjslujește (sic!) „preot deșteptării”, poetul, editorul, scriitorul Daniel Săuca.

Cu prețuire junimistă, scriu aceste câteva rânduri văratice. Spre bună întomnare. Cu mulțumiri revistei săucene, pentru promovarea cărților apărute la editura Junimea, în cele 22 de colecții cuprinzătoare, precum celebra „Eminesciana”, „Historia Magistra Vitae” sau „Dialog XXI”. Cu amintirea, unionistă, a (stră)bunicii mele, Catinca Pușcaș (devenită Pușcașu), refugiată din Transilvania secolului XIX, în Moldova ținuturilor tutovene, bârădene.

Fără presă scrisă (mai ales cu accente culturale europene), de la „Dacia literară” încoace (1840), nu știu cum ar fi arătat România! Caietele Silvane stau mărturie „schimbării (noastre) la față”. Cu prefață și postfață!

Lucian VASILIU, Redacția Editurii „Junimea” și Revista „Scriptor”, final de iulie 2021, Iași

Caiete Silvane 200

Iată o revistă de ținută, cu articole de interes major, cu opinii pertinente, cu propuneri stringente, diverse, discrete, care a ajuns la un număr impresionant. Zicea un filozof că... valorile nu intră prin ușa din față, ci prin ușa din dos, apoi se impun gradat, fără ostentație.

E citită revista? Poate că mai mult decât altele. Știm cu toții situația tineretului atras de vizual, îndepărtat (temporar) de literatură. Asta nu înseamnă a ceda, a pune jos armele. Daniel Săuca organizează întâlniri anuale, lecturi incitante, invită scriitori, cu aceeași notă de discreție neviciată. Ce zicea Camus? „Numesc adevăr ceea ce continuă”. Și CAIETELE continuă cu o regularitate tonică. În paginile revistei vibrează lumea, sfidând orice umbră de provincialism. Ca orice ființă, o revistă are originalitatea ei, unicitatea incontestabilă. Mereu îmi amintesc de Hemingway: „stropul de noutate pe care fiecare om îl culege pe lume e foarte costisitor și-i unica moștenire ce-o lasă după sine”. Cu siguranță, moștenirea propusă de Daniel Săuca e considerabilă și emoționantă.

Alexandru JURCAN, colaborator al revistei, scriitor, Cluj

Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni (II)

Marin POP

Continuăm serialul nostru dedicat activității prodigioase a învățătorilor români sălăjeni, cu cel de-al doilea deceniu, respectiv perioada 1882-1891, la sfârșitul căreia se pensionează vicepreședintele reuniunii, profesorul Gavril Trifu, cel care a condus de fapt agendele reuniunii, vicarul Silvaniei având mai mult un rol onorific.

Cel de-al doilea deceniu din activitatea Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni debutează cu ședința Comitetului Central al reuniunii, care s-a ținut la data de 25 mai 1882, la sediu, în Șimleu Silvaniei. Au fost prezenți vicarul foraneu al Silvaniei, Alimpiu Barboloviciu, președintele reuniunii, Gavril Trifu – vicepreședinte, Ioan Hendea – secretar primar, Ioan Cosma, Ioan Oiegaru, Nichita Liscan, Ioan Măndruțiu, Florian Epure, Ioan Mureșan, Ioan Gozman, Iuliu Chiffa și Ioan Lazăr – învățători. De asemenea, Ioan Moldovan, preot în Bănișor și Ioan Costea, preot în Peceiu. Pentru început, se dă citire memoriului elaborat de către Gavril Trifu, adresat mitropolitului Blajului, referitor la starea materială precară a învățătorilor români sălăjeni. Se decide ca președintele reuniunii să roage Ordinariatul Episcopiei de Gherla să convoace periodic pe reprezentanții tuturor reuniunilor învățătoresci din dieceză, „spre consultarea afacerilor înveșiatoresci”, dar nu pentru înființarea unei reuniuni diecezană generale. Se aduce la cunoștință decesul învățătorului Ioan Gălgău, starea materială precară a văduvei și a celor șase copii rămași în voia sorții și se decide a se executa hotărârea adunării generale anterioare referitoare la astfel de ajutoare. Se citesc mai multe cereri ale învățătorilor de a li se acorda

împrumuturi. Se face cunoscut că din cauza cursului suplimentar de limbă maghiară și a altor probleme ivite în agenda vicepreședintelui reuniunii Gavril Trifu, care conducea în realitate agendele reuniunii, nici în acel an adunarea generală anuală nu se va putea ține la data fixată, adică la 15 august, ci numai la începutul lunii septembrie. Se aduce la cunoștință situația materială a moșiei pe care reuniunea o deținea în Hidig (Măierîște), care nu s-a putut vinde până la momentul respectiv, iar pentru casă și grădină, învățătorul din Hidig, Ioan Cosma, oferea suma de 80 florini, în rate, pe o durată de doi ani. Comitetul amână dezbaterile ofertei până la adunarea generală anuală, când urma să fie cerută părerea tuturor membrilor, iar prioritate avea Ioan Cosma, „încă și mai eștinu cu ceva ca la alți streini”.¹

Adunarea generală anuală s-a ținut în Supurul de Sus, în zilele de 5 și 6 septembrie 1882, sub prezidiul vicarului Silvaniei, Alimpiu Barboloviciu. A fost o adevărată sărbătoare cultural-națională românească, la care au participat și foarte mulți intelectuali. Deschiderea a fost făcută de vicarul Silvaniei, care era și președinte al reuniunii, printr-un discurs „minunat și mult aplaudat: despre chemarea învățorului român, dezvoltând rolul aceluia, de a ridica poporul la un grad de cultură corespunzător”. A fost prezentat și aprobat raportul general al comitetului central și aprobate deciziile luate de către organismul de conducere al reuniunii. Au fost citite cinci dizertații: „Datorința și chemarea părinților și îndeosebi a mamei, față de educația fiilor”, prezentată de Mihai Bobiș, învățor în Supurul de Sus și scrisă cu „multă diligență”; „Creșterea în școală

Vicarul Alimpiu Barboloviciu
(1834-1914) - președintele reuniunii

și acasă, de Teodor Medan, învățor în Hotoan; „Lipsa calculului (calcululor – n.n.) în cap”, de Vasiliu Pop, învățor în Sărăuad; „Prășirea napilor”, de George Pop, învățor în Giumelciș (Plopiș); „Chemarea învățătorului”, de Teodor Buciu, învățor în Căuaș, care arată „calea și ținta, care trebuie s-o urmeze învățătorul, ca să fie membru folositor al societății, în mijlocul căreia trăiește și poporul din care face parte”. Prima lecție deschisă a fost ținută de învățor Vasiliu Pop, având ca materie Fizica și tema „Vapori, negură, ploaia și zăpada”, iar cea de a doua de Teodor Buciu, având ca temă „Facerea corfelor (coșuri – n.n.) din spetează”, efectuând și o demonstrație practică, în acest sens. S-a mai decis ca la următoarele adunări generale să fie organizat un prânz comun și seară de petrecere cu concert în „favorul reuniunii”. Comuna Supurul de Sus s-a înscris ca membru fondator al reuniunii, solvind cu taxa de 10 florini. De asemenea, s-au mai

înscris trei membri ajutători².

În data de 8 iunie 1883 are loc, la Șimleu Silvaniei, o adunare generală extraordinară a Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, prezidată de președintele reuniunii, Alimpiu Barboloviciu, vicarul Silvaniei. Din conducerea centrală a reuniunii au participat vicepreședintele Gavril Trifu, prim-secretarul Ioan Hendea, Ștefan Timoc secretar secundar, Ioan Chira casier, George Prodan controlor. Dintre membrii reuniunii au participat următorii dascăli: Nechita Liscan, Ioan Torma, Petru Epureanu, Ioan Mureșian, Ioan Mândruțiu, Florian Epure, Ioan Hertiu, Ioan Sabo de Hurez, Petru Chișiu, Petru Pop, Ioan Sălăjanu, Simion Buciu, Ioan Hissu, Vasiliu Grama, Demetriu Pașca, Georgiu Andreiu, Teodor Taloș, Ioan Ciupe, Ioan Lazăr, Ioan Oiegaru, Teodor Chișiu, Demetriu Pop, Georgiu Pop de Giumelciș, V. Codeusu, Ioan Sabo de Mălădia, Vasile Olteanu, Macedon Boțian, Demetriu Giurchișiu și George Pop de Bulgari. Scopul întrunirii extraordinare este arătat de către Alimpiu Barboloviciu, „prin o vorbire scurtă și precisă”, deschizând astfel lucrările adunării. Se citește ordinul Inspectoratului școlar regesc din Zalău și al Ordinariatului Episcopiei Greco-Catolice de Gherla, care se refereau la alegerea a doi învățători din cadrul reuniunii, cu scopul de a reprezenta asociația la adunarea învățătorilor „regnicolari”, ce urma să fie organizată la Budapesta. S-a procedat, apoi, la alegerea celor doi reprezentanți, cele mai multe voturi întrunind Ioan Chira, învățător în Ortelec și Ioan Oiegaru, învățător în Ceheiul Șimleului. Ca obiect de dezbatere la adunarea din Budapesta se recomandau următoarele: „Deoarece o mulțime de școli profesionale din cauza defectuosității instrucțiunii și prevederii cu cele trebuincioase, nu pot corespunde scopului lor, ar fi de a să ezice, lipsa aruncării și scoaterii celor 5% de dare și intracele comune cari un susțin școli comunale și-n mai restul trebuinței

a se arunca apoi pe membrii confesiunii, care susține școala.

În comuna, unde numai o școală este, suma încurândă din cele 5%, ar cădea toată în favorul acesteia; unde sunt mai multe școli, s-ar împărți în proporțiunea sumelor contribuite de membrii respective-ilor confesiuni.

Fiindcă învățătorii confesionali – neavând confesiunile colectanți de obligați a scoate plata învățătorului – sunt siliți a să îngrijii ei înșiși și a plăti pentru scoaterea plății lor, care tot nu iese fără întrebuițarea puterii executivă a autorităților civile. Considerând, că învățătorii confesionali fac asemenea serviciu, ca cei comunali, atât omenimei, comunității, cât și statului: ar fi a se ezice, lipsa ținerii în evidență, scoaterea plăților învățătoresți și solvirea acelora regulat, în rate lunare, prin antistia comunală. Plata în naturale s-ar face la învățător și partidele s-ar documenta înaintea antistiei comunal cu cvintele primite de la învețiatoriu”.³

Adunarea generală anuală a reuniunii din anul 1883 s-a ținut în localitatea Ardihat, zona Codrului sălăjean, în data de 11 septembrie. Gavril Trifu a prezentat raportul anual de activitate, aprobat de către adunarea generală. De asemenea, adunarea generală a aprobat deciziile Comitetului Central, luate în cadrul întâlnirilor de la Șimleu. Au fost susținute lecții deschise și s-au citit dizertații, toate fiind „bine succese”.

Conform deciziei adunării „regnicolare”, care a avut loc la Budapesta, aveau dreptul de a fi reprezentate doar acele reuniuni ce studiau minim a treia parte din tezele propuse la adunarea regnicolară, iar rezultatul lucrărilor îl vor prezenta adunării reprezentanților⁴.

Comitetul central al reuniunii s-a întrunit în data de 24 decembrie 1883, la Șimleu, și s-a ocupat, în principal, de prelungirea termenelor pentru învățătorii cărora reuniunea le-a acordat împrumuturi⁵.

În data de 3 iulie 1884, comu-

na „frunțașă de pe Eriul Sălajului”, Santău, a fost gazda adunării generale a reuniunii învățătoresți. Adunarea a început la ora 8 dimineața, cu participarea la serviciul divin, care a fost oficiat de protopopul Demetriu Coroianu, preot local și de Vasile Pătcașiu, preot în Hotoan. Din conducerea reuniunii au participat Alimpiu Barboloviciu, președintele reuniunii, Gavril Trifu, vicepreședinte, Ioan Hendea, secretar și Ioan Chira, casier. De asemenea, printre cei prezenți s-a aflat și Andrei Cosma, la vremea respectivă avocat în Tășnad, preoți din satele învecinate și membrii reuniunii. În total, au fost prezenți 4 „oficiali”, 4 membri fondatori, 12 oaspeți și 54 membri ordinari ai reuniunii. La ora 10, toți participanții erau prezenți în biserica din localitate, iar Alimpiu Barboloviciu, „printr-o vorbire acomodată solemnității dălei”, a declarat deschise lucrările adunării generale. În primul rând, s-a dat citire unei adrese venite de la Consistoriul diecezan din Gherla, care făcea referire la lipsa rechizitelor școlare și la învățătorii care neglijau a se prezenta la adunările din filialele și la adunările generale ale reuniunilor învățătoresți. Tot de la Consistoriu a sosit o altă circulară, datată 28 mai 1884, prin care se dispunea ca procesul verbal, raportul de activitate și programul adunărilor generale să fie trimise spre aprobare consistoriului diecezan. Gavril Trifu a dat citire raportului anual de activitate al reuniunii, după care au fost alese comisiile de specialitate. În cadrul lucrărilor au fost susținute următoarele dizertații: „Despre educațiune”, de Dionisie Vălean; „O privire scurtă asupra mijloacelor creșterii sau educațiunii”, de Ioan P. Lazăr și „Unele cauze a sărăciei poporului român din timpul prezente, în combinare cu timpul trecut înainte de asta cu 36 ani”, de Vasiliu Oltean. Lecția deschisă a fost susținută de învățătorul Vasiliu Pop și a avut ca temă „Pronumele personal”, dovădind că învățătorul era „la culmea chemării”. S-au votat ajutoare vâ-

duvei fostului învățător din Hidig (azi Măierîște), Ioan Cosma, în valoare de 12 florini, orfanilor lui Axente Ursu, 10 florini, lui Mihai Perenyi, 6 fl. și văduvei fostului învățător Dimitriu Jurcuțiu, taxa de membru plătită în fondul reuniunii, în valoare de 12 florini⁶.

În data de 15 septembrie 1885 are loc o nouă adunare anuală a reuniunii, care s-a organizat în localitatea Cizer. Ca de obicei, lucrările încep cu prezentarea raportului anual de activitate, în care Gavril Trifu face referire și la momentele mai puțin favorabile dascălilor sălăjeni, înainte de înființarea reuniunii și „efectele binecuvântate ajunse pe calea culturai sociale, instruciunii și educatiunii” de la înființarea reuniunii dascălilor români sălăjeni. S-au prezentat statutele modificate ale reuniunii, în conformitate cu ordinele primite de la ministrul și inspectorul de specialitate, care au fost supuse apoi aprobării. Au fost prezentate următoarele dizertații: „Educațiunea religioasă-morală în școală și acasă”, citită de Nicolae Pop, învățător în Hidig (Măierîște); „Unele mijloace de îmbunătățirea relațiilor dintre familie și școală”, de Ioan Sălăgian, învățător în Cățulul român (Meseșenii de Sus). Dizertațiile au fost scrise „într-un limbajiu frumos poporal” și au fost apreciate de către cei prezenți. A urmat prezentarea lecției deschise de către învățătorul local, Nichita Liscan, având ca temă „Cele cinci simțuri ale omului”, iar din gramatică a predat lecția „Cuvânt, silabă și sunet”, tratând și litera „n” cu elevii săi, „cu rară pregătire, spre îndesțulirea tuturor celor de față”. La final s-au acordat ajutoare orfanilor și văduvelor învățătorilor sălăjeni și s-au înscris 11 noi membri ajutători, achitând împreună taxa de 11 fl. 80 cr.⁷

Comitetul central al reuniunii s-a întrunit în cadrul a două ședințe, la Șimleu, în zilele de 29 decembrie 1885 și 6 iulie 1886, și a luat 22 de hotărâri, în special în privința stării materiale a mem-

brilor reuniunii⁸.

Hidigul a avut onoarea de a găzdui o nouă adunare generală a reuniunii, în data de 5 iulie 1886. Conform tradiției, adunarea a început cu serviciul religios, care a fost oficiat de către fiul protopopului Ioan Vicaș, Augustin, preot în Cosnicu de Jos. La ora 10, după ce s-a rostit rugăciunea „Împărate ceresc”, au fost deschise lucrările adunării, din conducerea reuniunii fiind prezenți Alimpiu Barboloviciu, Gavril Trifu, Ioan Hendea, Ștefan Timoc și Ioan Chira. În total, au participat 5 „oficiali”, 6 membri fondatori, 16 oaspeți și 50 membri ordinari. Pentru început, prezidiul aduce la cunoștință o adresă primită din partea inspectorului școlar Iosif Kerekes, care anunța că din cauze financiare nu se mai ținea adunarea generală provincială a învățătorilor, preconizată a se ține la Budapesta. „Propunerea de model” (lecția deschisă) a fost susținută de către învățătorul Ioan Sălăgian, din aritmetică, având ca temă calcularea numărului 2, cu elevii școlari din localitate, lecție care s-a bucurat de un succes deplin la auditoriu. Secretarul Ioan Hendea anunța că învățătorul Ștefan Timoc domicilia la depărtare mare față de Șimleu Silvaniei, sediul reuniunii, și propune înlocuirea lui din funcția de secretar secundar sau notar, cum se mai numea funcția la vremea respectivă, cu Ioan Sălăgian, învățător în Cățulul românesc. La capitolul propunerii, Andrei Cosma subliniază că în momentul susținerii examenelor la finalul anului școlar, învățătorii din cercurile reuniunii ar putea aduna date statistice referitoare la școlarizare, care să fie apoi înaintate despărțământului Șimleu al Astrei, propunere aprobată în unanimitate de către adunarea generală. Preotul Augustin Vicaș susține că și reuniunea învățătorilor ar fi bine să se înscrie ca membru al Astrei sălăjene, propunere aprobată de adunarea generală. În continuare, se acordă ajutoare orfanilor și văduvelor de învățători și se constată că „averea” (fondurile) reuniunii a

Profesorul Gavril Trifu (1845-1912) - vicepreședintele reuniunii

ajuns la suma de 1.839 fl. și 62 cr. La final, se decide ca următoarea adunare generală să se țină în localitatea Someș-Odorhei⁹.

Comitetul central al reuniunii se întrunește la Șimleu, în data de 23 decembrie 1886, în cadrul căreia învățătorul Ioan Chira anunța că a fost transferat la mare depărtare de sediul reuniunii și cere să fie înlocuit din funcția de casier, mulțumind Comitetului central și Corpului didactic pentru încrederea acordată. În locul lui a fost numit proaspătul secretar secundar, Ioan Sălăgian, iar în locul lui Sălăgian a fost ales Petru Longin, învățător în Crasna. De asemenea, au fost puse la punct detaliile privind viitoarea adunare generală¹⁰.

Cu fastul convenit a fost organizată și adunarea generală din anul 1887, care a avut loc în localitatea Someș-Odorhei, tractul protopopesc al Noțigului, la data de 4 iulie. Serviciul divin a fost celebrat chiar de către vicarul Silvaniei, Alimpiu Barboloviciu, alături de Grațian Flonta, preot în Cățulul român (Meseșenii de Sus). Din partea conducerii reuniunii au participat Alimpiu Barboloviciu, Gavril Trifu, Ioan Hendea, Petru Longin, Ioan Sălăgian și Georgiu Prodan, controlor. În total, au participat 6 „oficiali”, 3 fondatori, 14 oaspeți și 25 de membri ordinari. De asemenea, a participat un numeros public local, în frunte cu notarul cercual Vasile

Mica și familia sa. Lucrările au fost deschise de Alimpiu Barboloviciu, aplaudat și ovaționat cu cuvintele „Să trăiască!” de către toți cei prezenți. Gavril Trifu a prezentat raportul anual de activitate și anunță că învățătorul Ioan Chira renunță la funcția de casier, fiind transferat ca învățător în localitatea Băsești, de unde ajungea mai greu la Șimleu, sediul central al reuniunii. Tot el aduce la cunoștință decizia Comitetului central al reuniunii de a subscrie cinci acțiuni la banca „Silvania” din Șimleu Silvaniei, propunere aprobată de adunarea generală. După alegerea comisiilor de specialitate (înscrisiere de noi membri, bilanț, propuneri, diverse etc.), învățătorul Ioan Chira a susținut lecția din Istoria Biblică, „Despre Isus și pruncii aduși de mamele lor la el”, iar Macedon Boțianu susține o lecție din Istoria Naturală, cu tema „Produsele artificioase și naturale, precum animale, plante și minerale”, ambele ascultate cu mare atenție și apreciate de către cei prezenți. A urmat prânzul comun, care a fost organizat de către notarul cercual Vasile Mica și preotul local, Gavril Cherebețiu, în cadrul căruia s-au ridicat multe „toasturi”.

În cadrul ședinței de după amiază, comisiile de specialitate raportează despre activitatea lor în privința numărului de membri înscriși, sumele încasate din taxe, propuneri etc. Notarul Vasile Mica s-a înscris ca membru fondator al reuniunii, iar Gavril Cherebețiu, preot local, Grațian Flonta, preot în Cățelul român, Petru Pop, preot în Traniș și Vasile Gheție, protopop în Cuceu, ca membri ajutători¹¹.

În anul 1888 a venit rândul localității Ortelec să găzduiască lucrările adunării generale ale Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni. Ea a avut loc în data de 2 iulie și s-a bucurat de o numeroasă prezență, participând și o serie de intelectuali români din orașul Zalău. Serviciul divin a fost celebrat de vicarul Silvaniei, Alimpiu Barboloviciu, alături de protopopul tractului Bred și preot în Ortelec, Teodor

Pop, Tit Trif, preot în Brebi a slujit ca diacon, iar credincioșii prezenți au format „un cor vocal foarte frumos”. Din partea conducerii au fost prezenți Alimpiu Barboloviciu, Gavril Trifu, Ioan Hendea, Petru Longin și Georgiu Prodan. În total, au participat 5 „oficiali”, 3 membri fondatori, 4 oaspeți și 45 membri ordinari. Lucrările au fost deschise de către Alimpiu Barboloviciu și protopopul Teodor Pop, acesta din urmă mulțumind celor prezenți, în numele locuitorilor din Ortelec. După ce Gavril Trifu a prezentat raportul anual de activitate, împlinindu-se trei ani de activitate a biroului de conducere al reuniunii, s-a trecut la alegerea unei noi conduceri, după cum urmează: Alimpiu Barboloviciu a fost reales în funcția de președinte, Gavril Trifu – vicepreședinte, Ioan Hendea – secretar, Vasile Olteanu – secretar secundar sau notar, Ioan Sălăgianu – casier, Georgiu Prodan – controlor și Dr. Ioan Nichita – avocat al reuniunii. În calitate de membri ai Comitetului de conducere au fost aleși următorii învățători: Ioan Maxim, Gavril Sabo, Nichita Liscan, Ioan Mândruțiu, Petru Epure, Florian Epure, Simion Buciu, Macedon Boțian, Teodor Taloș, Ioan Sabo, Nicolae Pop, Ioan Oiegar, Petru Longin, Demetriu Pașca. Ca membri supleanți ai comitetului au fost aleși învățătorii Vasile Cărpinean, George Pop, Nicolae Morar, Mihai Bobiș, Teodor Buciu și Teodor Medan. Lecția deschisă a fost susținută de Georgiu Prodan, din gramatică, „tractarea sunetului a, cu clasele inferioare”, iar Vasile Olteanu, din materia Istoria Patriei, susține lecția cu tema „Originea românilor”, cu clasele mari. Învățătorul Teodor Taloș susține dizertația sa despre „Școala de repetiție”, iar Ioan Hendea despre „Defectele și piedicile progresului educațiunii populare”. Cei prezenți apreciază că ambele dizertații au fost foarte instructive și „corespondătoare scopului”, li se aduce mulțumită autorilor și se decide să fie depuse în arhiva reuniunii. De asemenea, se mai exprimă

dorința ca ele să fie publicate într-o gazetă școlară pedagogică. Tot la capitolul propuneri, învățătorul Nichita Liscan vine cu o propunere inedită: învățătorii care nu se căsătoreau cu fiice de învățători să plătească o taxă de 25 fl. pentru fondul reuniunii. La final, după cântarea „Doxologiei”, vicarul Silvaniei și președinte al reuniunii, Alimpiu Barboloviciu, mulțumește tuturor membrilor reuniunii pentru „buna lor ținută și laudaverile desbateri în decursul adunării”¹².

Comitetul central s-a întrunit în „opidul Șimleului Selagiului”, la 28 decembrie 1888. Printre altele, a fost aleasă o comisie, compusă din Gavril Trifu, Teodor Taloș, Macedon Boțian, Florian Epure și Nicolae Pop, care avea misiunea de a decide care dizertație din tractul Șamșudului să primească premiul instituit de preotul din Derșida, Tiberiu Gael. După analiza dizertațiilor, comisia a decis să acorde premiul lui Mihai Bobiș, învățător în Supurul de Sus, iar învățătorului Gavril Aluașiu, „pentru osteneala făcută în compunerea disertațiunii sale i se aduce mulțumită protocolare”¹³.

Adunarea generală din anul 1889 s-a ținut în Babța, sub prezidiul vicarului Alimpiu Barboloviciu, la 2 iulie, fiind „cercetată de un număr impunător de membri și oaspeți, cari s-au interesat mult de cauza reuniunii”. Vicepreședintele reuniunii, Gavril Trifu, a prezentat un raport de activitate „amănunțit și interesant”, arătând adunării momentele mai importante din anul respectiv și face apel la cei prezenți să ajute asociația învățătorescă „cu mijloace morale și materiale pentru susținerea și înflorirea acestei instituții culturale, cu atât mai vârtos, că constelațiunile serioase ne avizează, că numai prin cultură, iubire frățească și prin lucrare resolută putem să ne apărăm existența”. La finalul discursului său, Gavril Trifu a venit cu următoarele propuneri: în cazul în care deceda un învățător, toți ceilalți colegi din cercul de care aparțineau să fie obligați să participe la în-

mormântare; președintele cercului respectiv să aducă la cunoștință prezidiului reuniunii decesul; unul dintre membrii cercului să compună biografia colegului decedat și să o prezinte în cadrul adunării generale a reuniunii; pentru înființarea bibliotecilor cercuale și procurarea de ziare sau cărți pedagogice românești, începând din anul 1890, din taxele achitate de fiecare cerc învățătoresc, să fie repartizat procentul de 20% pentru acoperirea cheltuielilor. Au fost susținute două dizertații: „Disciplina școlară”, de George Pop, învățător în Giumelciș (Plopiș) și „Cum să putem face oarecare progres în școalele noastre populare și între împrejurări puțin favorabile”, susținută de Nicolae Pop, învățător în Hidig (Măieriște). De asemenea, au fost susținute două lecții deschise sau „propuneri de model”, cum erau numite în epocă: învățătorul din Șimleu, Petru Longin, a propus din gramatică litera „o” și derivarea ei în „oa”, cu clasele inferioare; Teodor Buciu, învățător în Săuca, a susținut lecția din Gramatica română, cu tema „Propozițiune, subiect și predicat”. Au fost acordate noi ajutoare în valoare de 38 florini văduvelor și orfanilor de învățători. Protopopul Alexandru Costea s-a înscris ca membru fondator al reuniunii învățătoresți. De asemenea, s-au mai înscris doi membri ajutători și șapte ordinari¹⁴.

În anul care a urmat, comuna Hoțoan a fost gazda adunării generale a reuniunii, care s-a ținut la data de 3 iunie 1890 și a fost „binecercetată”. Au fost prezenți 80 de membri ordinari și intelectualitatea românească, care era interesată de cauzele învățătoresți și de educație, în general. Gavril Trifu a prezentat raportul de activitate, iar casierul a prezentat bilanțul economic, activele reuniunii fiind de 3692 coroane. Din taxa de membri participanți la adunare s-a strâns suma de 60 coroane¹⁵.

Tot în Zona Codrului sălăjean, mai precis în localitatea Oarța de Sus, s-a ținut și adunarea generală

din anul 1891, la data de 6 iulie. În cadrul serviciului divin s-a remarcat corul de plugari din Băsești, condus de învățătorul Ioan Chira, fostul casier al reuniunii. Din cadrul conducerii reuniunii au fost prezenți Alimpiu Barboloviciu, în calitate de președinte, Andrei Cosma, directorul băncii „Silvania”, în calitate de vicepreședinte interimar, în locul profesorului Gavril Trifu, care s-a pensionat între timp, Ioan Hendea, secretar principal, Ioan Oiegar, casier și Vasile Olteanu, controlorul reuniunii. În total, au participat 5 „oficiali”, 14 oaspeți și 52 de membri ai reuniunii. De asemenea, a participat și un numeros public local și din satele învecinate, cum era și Băseștiul. Alimpiu Barboloviciu a dat citire unei adrese venite din partea Comitetului de conducere al despărțământului Șimleu al Astrei, prin care se „provocă” întregul corp învățătoresc din Sălaj să aleagă, prin vot secret, 20 de învățători ce urmau să fie premiați de către Astra. Adunarea generală decide, în unanimitate, să lase la latitudinea despărțământului pe cine să premieze. Raportul anual de activitate al reuniunii a fost citit de către Vasile Olteanu. Printre hotărârile adoptate de adunarea generală remarcăm pe cea care privea bibliotecile cercuale învățătoresți. La propunerea învățătorului Ioan Chira, se decide ca în cercurile învățătoresți unde se plăteau în mod regulat taxele de membri ai reuniunii, 20% din fonduri să fie folosite pentru procurarea de cărți. Andrei Cosma anunță că prin institutul de credit și economii pe care îl conducea, s-a făcut membru fondator al reuniunii, cu o taxă anuală de 20 fl.

În cadrul ședinței de după amiază, învățătorul Gavril Hossu a intenționat să țină o lecție deschisă cu elevii din clasele inferioare, dar aceștia nu erau prezenți, așa că s-a renunțat la idee. Totuși, Alexiu Fedorca, învățător în Șimleu Silvaniei, a reușit să susțină o lecție din Istoria Patriei, cu tema „Despre venirea ungarilor”, în locul elevilor fiind prezenți învățătorii

și copiii din clasele mai mari. S-a decis acordarea de ajutoare pentru orfanii și văduvele de învățători, iar ca membri noi s-au înscris, pe lângă Andrei Cosma, Teodor Indre, protopop în Sălsig, Teodor Lengyel, preot în Stremț, Ioan Pop, preot în Someș-Uileac, Petru Herțe, profesor în Beiuș, toți cu câte 1 florin/an, ca membri ajutători. Ioan Chira anunță că „averea” reuniunii a ajuns la suma de 3.924 fl. și 64 cr. La capitolul propuneri și diverse, Vasile Olteanu propune ca fiecare cerc învățătoresc din Sălaj să-și procure minim un exemplar din „Școala Română”, a lui Basiliu Petri. Ioan Hendea aduce la cunoștință că învățătorul Petru Longin s-a transferat la Șomcuta Mare, iar adunarea generală îl alege ca secretar secundar pe Alexiu Fedorca, învățător în Șimleu Silvaniei. Se decide ca următoarea adunare generală să se țină pe Valea Zalăului, în Curitau (Sălăjeni), urmând în ședința Comitetului central al reuniunii să se decidă asupra datei¹⁶.

În acest mod se sfârșea și cel de al doilea deceniu de existență al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni. La fel ca în primul deceniu de activitate, în cadrul adunărilor generale au fost dezbătute problemele ce vizau bunul mers al învățământului, luându-se decizii de maximă importanță pentru soarta școlilor confesionale greco-catolice și a dascălilor sălăjeni.

Sediul central al reuniunii rămâne la Șimleu Silvaniei. Aici aveau loc întruniri periodice ale Comitetului Central de conducere al reuniunii și se luau decizii importante, erau pregătite noile adunări generale anuale, se acordau împrumuturi pentru învățători, se acordau ajutoare pentru cei aflați în dificultate sau pentru văduvele și orfanii învățătorilor decedați.

Pentru a spori eficiența adunărilor anuale ale reuniunii, pe lângă problemele organizatorice, o atenție deosebită a fost acordată aspectelor legate de procesul instructiv-educativ din școli.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Jurnal de călătorie (1821-1822)

- fragmente -

26 septembrie 1821, Jibou

Cum m-au absorbit numeroasele mele preocupări, n-am avut timp să percep sentimentele de care mă temusem dintru început; dar când a sosit ora despărțirii, mama a privit în adâncul inimii mele și dacă a văzut ce gânduri de jale îmi sfășie pieptul, s-a ridicat bărbătește deasupra propriilor simțăminte și și-a ascuns tristețea cu grație maternă și forță sufletească. S-a ferit ca vreo lacrimă sau vreun reproș să-mi provoace o răbufnire, iar eu, văzându-i zădărniciul interior și aceste dovezi ale dragostei de mamă, am fost copleșit amarnic tocmai de sentimentele reprimite, astfel încât, deși m-am străduit să le stăpânesc, mi-au țâșnit lacrimile și au stropit mâinile binecuvântate care m-au îngrijit cu atâta grijă de la leagăn până azi. „Wir werden uns gewiss wiedersehen” (cu siguranță ne vom revedea) a fost tot ceea ce am putut boci amândoi. Un ultim sărut fierbinte și am fugit afară să mă arunc în șaua bidiviului care mă aștepta pregătit, apoi am plecat în galop. Când am ieșit din sat, mi-am întors privirea înlăcrimată. Se mai zărea doar acoperișul casei, dar mersul iute al calului l-a ascuns degrabă; acum zăresc locul unde au fost înmormântați tata și pedagogul meu, Pataky, doar cât să-l alduiesc, dar dispăre, a și dispărut, poate pe veci.

Vremea, precum starea mea interioară, era neîmpăcată și sumbră, vântul rece din nord îmi sufla nemilos în ochi ploaia care turna din găleată. Multă vreme am tăcut pe drum, mai târziu am continuat schimbând vorbe cu Horváth Misi. Seara am ajuns și murați, și zgribuliți la Bánffy Getzi din Nușfalău. [...]

28 septembrie

Seara am ajuns în Debrețin. L-am revăzut cu bucurie pe Széchenyi, de a cărui soartă Geniul cel bun mi-a împletit destinul și de care m-a legat strâns un timp atât de îndelungat. Cum era tocmai ultima zi de „contractio” (convocare), toți ofițerii din regiment s-au adunat la „Hanul Taurului”. M-am bucurat să văd atâția cunoscuți laolaltă, dar aș fi dorit mai degrabă să fim singuri cu Széchenyi, pentru că aveam atâtea să-i spun. [...]

3 octombrie

Din Örs, am gonit fără oprire până în Pesta. Károlyi și Dóry, călare pe niște cai care nu se puteau întrece cu Dali, au rămas în urmă și ne-au ajuns abia seara, în vreme ce noi am sosit după-masă, la orele cincii. Dar n-am găsit gazduire la hanul „Regele Maghiar” și, ceea ce a fost mult mai dezamăgitor, nici valerii, nici bagajele trimise înainte, prin urmare am tras la Churfürst. Deși n-aveam niciun alt veștmânt în afară de hainele de drum: niște pantaloni ungurești și un dolman albastru, m-am dus la teatru. M-a distrat nespuse de mult felul cum oamenii mă măsurau din priviri și se uitau la mine ca la urs. [...]

10 octombrie

Dimineață, la șapte și un sfert, am pornit spre Szeret. Am luat prânzul la Bratislava și am ajuns seara la zece în Viena. [...]

12 octombrie

Dimineață, în jur de opt, am pornit la drum, am mâncat la Sopron și, de acolo, m-am dus cu Széchenyi Pál la Czenk. Cum am ajuns, am examinat imediat, în grabă, caii, grajdurile, casele, odăile.

13 octombrie

Am luat parte la o vânătoare cu gonaci, ne-am dus să pușcăm

WESSELÉNYI Miklós - fiul

iepuri, fazani, sitari. Cum nu prea era vânat, lanțul a fost unul foarte strâns. Pe alocuri, a străpuns cu greu mărăcinișul des. A fost un efort neplăcut și inutil al unui număr mare de oameni, doar ca să alunge plictiseala domnilor prin doborârea câtorva iepuri pricâjiți. Am urmărit goana rușinat și plictisit, deși rar găsești om căruia să-i placă vânătorile mai mult decât mie. Aici, m-a decepționat faptul că am văzut trecând prin desișul înspinat nu numai bărbați desculți și zgâriați, ci și fetețe plâpânde. Aș dori ca silința de a ocroti reprezentatele sexului femeiesc să le vizeze și pe cele mai dezavantajate de soartă. [...]

23 octombrie

În jur de zece, am plecat către Viena. Ne-am oprit în Sopron, unde Széchenyi și-a rezolvat niște afaceri, în vreme ce eu l-am căutat pe superintendentul Kis János, cu speranța că voi afla ceva concret despre poeziile Döbrentei și Berzsenyi, despre care am tot întrebat în regiune fără nici un rezultat. M-am mirat și m-am scandalizat, că aici, unde putem spune că s-a născut, nimeni nu-l știe pe Berzsenyi cel binecuvântat, un liric entuziast și patriot, care ar merita stima oricărui maghiar. În cazul lui, se adevărește că „nemo domi propheta” (nimeni nu e profet în satul său). Am aflat de la Kis János că locuiește în Újfalu, la patru ore depărtare de Sopron, iar Berzsenyi în Miklós din Somogy. [...]

În Viena, am ajuns seara pe la opt. Eu m-am cazat pe Jägerzeil 535, în locuința rezervată încă din Czen de Pigay, secretarul lui Széchenyi. Széchenyi îmi promisese încă în Jibou că mă va caza la el acasă, unde avea vreo zece camere. [...] Că n-a putut să-mi dea nicio odaie, treacă-meargă, dar să pro-

miți și să nu te ții de cuvânt e ceva ce nu stă în firea mea. [...]

26 octombrie

Széchenyi mi-a predat azi prima lecție de limbă engleză. Este un semn de amicitie cu atât mai deosebit cu cât nu prea are timp de astfel de ocupații plictisitoare, fiind ocupat cu afacerile și cultivarea relațiilor din lumea largă, activități la care a trebuit să renunțe vreme de câteva ore ca să se ocupe de acest aspect al prieteniei noastre. Ne-am dus împreună în Ball-Haus ca să jucăm tenis. Mărturisesc că până acum n-am avut nicio bănuială că ar exista un asemenea sport frumos și sănătos. Széchenyi joacă foarte bine. Azi am încercat să văd cât de ieftin se poate mânca și m-am săturat la Igel cu doar 59 de creițari, e adevărat că la o masă de lângă apa Dunării. [...]

28 octombrie

O bună parte a zilei am petrecut-o acasă, cu gramatica și dicționarul limbii engleze. E un grai dificil și poate că mintea mea e și mai greoaie, dar mi-am propus să trec peste toate obstacolele cu voință și stăruință bărbătească. [...]

21 noiembrie

Seara am luat cina împreună cu Gudenus și mulți alți ofițeri. Au discutat savant despre niște concepte ingineresti și matematici, precum calculul integral și diferențial, din care n-am prea priceput nimic, deși am studiat și eu matematicile și am obținut calificativul „maxima cum eminentia”, dar se vede că în zadar, cunoștințele s-au evaporat de mult din capul meu, din cauza nenumăratelor zaiafeturi. [...]

25 noiembrie

M-am dus în Burg dis-de-dimineață și m-am distrat acolo până aproape la prânz. Am petrecut cu adevărat o dimineață după pofta inimii mele.

Cât de înapoiată este economia noastră. Câte mașini care fac lucruri folositoare și scutesc de lucrul cu brațul sunt în alte țări, precum și în Austria sunt cu totul obișnuite, dar de care nu se știe

nimic la noi. La noi, în săracul Ardeal, cauza rămânerii în urmă nu este doar șirul de nenorociri, ci și situarea geografică marginală. De multe ori m-am frământat, de ce trebuie ca tocmai țara mea să fie atât de departe de lumea civilizată, dar m-a împăcat gândul că m-aș fi putut naște în Groenlanda sau Noua Olandă.

La Burg, am văzut plugul cu trei brăzdare atât de necesar pentru cultura porumbului, semănătoarea cu încărcare ușoară, Liniatorul esențial pentru cartofi. În afară de acestea, am cerut să fabrice un model nou, după o idee de-a mea: un plug care se va deosebi radical de alte tipuri (și îi va spori nespuse utilitatea), deoarece va avea coarne interșanjabile, precum am văzut la cele fabricate de Bayley. Mă bucur că inovația a fost acceptată, fapt care mi-a flatat și orgoliul, abia aștept să-l pot încerca.

Am luat prânzul la Tarau, împreună cu bihoreni. Cămărașul Miskoltzi este o bucată de om, o așchie răsucită de rindea, care se crede foarte deștept. Klobusitzki Jani este un adevărat Transhybiscanus palavragiu. Când a pornit de-acasă, a îmbrăcat o robă nouă, prost croită și o pălărie ponosită. Abia am reușit să-l conving să-și vâre batista în buzunar, pentru că îi atârna de vreo doi coți în afară. Csáky Sándor este un om de treabă și prietenos. Tisza Lajos este un băiat bun; pariez că este veșnic îndrăgostit.

M-am dus la balul de duminică și n-am regretat sfertul de oră petrecut acolo. Menuetele, care mă pișcă la văzul celor mai comice piruete și plecaciunilor rigide și deutsch-urile, care decurg într-o deplină independență față de melodie, sunt unice în domeniul dansurilor. [...]

12 decembrie

Dignum, profesorul meu de limbă engleză a râs de mine când am răspuns greșit din lecția curentă. Eu m-am enervat și i-am cerut socoteală. Au trecut câteva luni de când nu m-a cuprins mânia; că s-a nimerit să se întâmple azi, e un lucru de care mă rușinez și pe care-l

regret, probabil că mi-au cedat nervii. Fie ce-o fi fost, adevărul este că a fost fie o slăbiciune trupească, fie suflătoare, fie amândouă.

Azi am reușit să desenez un chip de capucin bătrân, pe care l-a luat Cserey și l-a dus. Cserey mi-a povestit despre două împrejurări legate de arestarea sârmanului nostru părinte. Prima, prilejuită de trecerea graniței cu Ungaria, când obester-ul (colonelul) Festetich György i-a propus să-l lase să plece liber, dar el a refuzat cu noblețe și o resignatio (resemnare) bărbătească, la fel cum a declinat-o și pe cea de pe drumul dintre Crasna și Pericei, făcută de Vay László. A doua s-a referit la cererea depusă la împăratul Iosif al II-lea, prin care semnatarii din mai multe de douăzeci comitate din Ungaria cereau eliberarea sârmanului meu tată din cauza agravării stării sale medicale. Dacă chiar așa s-a întâmplat, mă minunez cum de n-am auzit de ele mai devreme. [...]

19 decembrie

Planurile noastre de a călători încep să devină certe. Széchenyi a obținut un concediu de un an, făcuse rost de bani deja înainte. Proiectul a încetat să fie secret. Și eu mă voi duce mâine la cancelaria împărătească spre a depune instantia (cererea) pentru a obține un pașaport, pentru a merge peste hotare în scop economic și legat de creșterea cailor. Dar abia mi s-au luminat așteptările, că au început să fie amenințate de alți nori. Umblă zvonul că sultanul turc ar fi fost asasinat și trebuie să fie ceva serios, deoarece în cancelarie e o agitație neobișnuită. Dacă se confirmă, atunci sigur va izbucni războiul, caz în care Széchenyi nu va putea să plece. Atunci voi fi în stare să mă înrolez voluntar, numai ca să-mi vârs mânia asupra a doi-trei ieniceri sau să-mi frâng gâtul fără nicio teamă (Nebojsa).

**Traducere de
GYÖRFI-DEÁK György**

Textul original e accesibil pe internet: <http://mek.oszk.hu/09200/09257/09257.htm>

Sigiliul Arhivei comitatului Sălaj

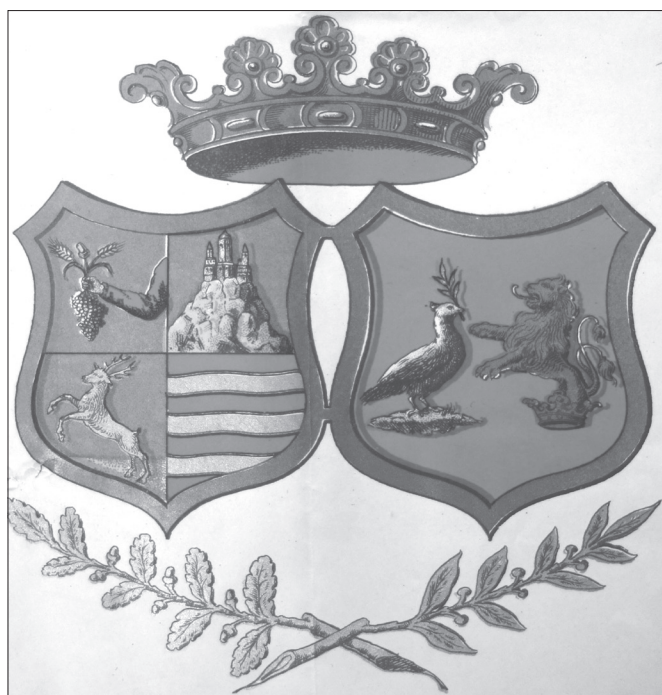
Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

La Arhivele Naționale Istorice Centrale (*Comisia Consultativă Heraldică*, dosar nr. 56, fila 6) se află un sigiliu care a aparținut Arhivei comitatului Sălaj. El are formă rotundă, diametrul de 35 mm, fiind imprimat cu tuș mov. În emblema acestui sigiliu apare, răscutită, orizontal, cu 180 de grade, stema comitatului Sălaj de la 1876 (Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Comisia Consultativă Heraldică*, dosar nr. 4, fila 54). Redăm mai jos descrierile și reproducerile grafice ale stemei și ale sigiliului.

Stema comitatului Sălaj de la 1876, formată din unificarea stemelor fostelor comitate Solnocul de Mijloc și Crasna, a cuprins două scuturi, fiecare cu concavități pe marginea de sus și pe flancuri, cu colțurile superioare retezate, cu talpa în acoladă și cu bordură aurie, acolate: cel din dreapta, sfertuit, având în primul cartier, pe aur, un dextroșer de carnație, cu măneca roșie, ținând două spice de grâu aurii, o ghindă și un ciorchine de strugure, în al doilea, pe albastru, o cetate cu trei turnuri, cel din mijloc mai îngroșat și mai înalt, cu acoperișuri triunghiulare, roșii, plasată pe vârful unui munte verde, în al treilea, pe albastru, un cerb argintiu, redat în salt spre dextera, stând cu picioarele posterioare pe o câmpie verde-aurie, în al patrulea, pe roșu, trei brâuri undate, argintii; cel din stânga, roșu, având la dextera un porumbel argintiu, conturnat, stând cu picioarele pe o terasă verde și ținând în cioc o ramură de măslin de aceeași culoa-

re, iar la senestra un leu limbat, cu labelle anterioare orientate spre pasăre, cu coada ridicată la spate și bifurcată, ieșind dintr-o coroană deschisă cu trei fleuroane, totul auriu. Scuturile, surmontate de o coroană de aur, deschisă cu cinci fleuroane, încrustată cu safire și rubine de forme rotunde și ovale, au dedesubt, ca susținători, o ramură de stejar la dreapta, una de laur la stânga, ambele argintii, încrucișate în săritoare.

În emblema sigiliului amintit mai sus, apar două scuturi, unul lângă celălalt, asemănătoare cu cele descrise mai înainte: cel din dreapta, cuprinde, pe roșu (culoare reprezentată convențional prin linii verticale plasate la distanță egală), la dextera leul conturnat ieșind din coroana deschisă, la senestra porumbelul stând pe terasă și ținând în cioc ramura de măslin; cel din stânga, scartelat, având în cartierul 1, pe albastru (culoare redată prin linii orizontale plasate la distanță egală), cetatea așezată pe vârful unui munte, în 2, brațul ținând spicele de grâu, ghinda și ciorchinele de strugure, în 3, pe roșu, trei brâuri undate argintii, în 4, pe albastru, un cerb conturnat, redat în salt. Scuturile, surmontate de o coroană deschisă cu cinci fleuroane, au sub ele două ramuri ale căror extremități se încrucișează în săritoare. În exergă, mărginită de două cercuri liniare, legenda scrisă în limba maghiară: SZILÁGY VÁRMEGYE LEVÉLTÁR (ARHIVA COMITATULUI SĂLAJ).

Întoarcerea în Mica Dacie*

Florin HORVATH

Îndreptându-se către Biserica Sfântului Mormânt, grupul de călugări pare oglindirea unui ciorchine dinainte dăruit unui sacru teasc... Ce mic pare, azi, alaiul, iar în urma lui, din când în când, suspină cernitul Papă Symachus, la brațul la fel de cernitului Dionysius.

„Doamne, gândul meu la Tine se îndreaptă, învrednicește-mă și lasă semn, unde rămâi când Tu ești doar lumină...” Ochii lui Dionysius caută fuga spre simplitatea Papei, sperând din tot cugetul că foarte curând sufletul lui și-al tuturor va fi copleșit de miracolul învierii – de semnul pe care cei din Frăția Sfântului Mormânt au înțeles să-l cheme cu rugăciuni și lacrimi, cu post amarnic și cu credință adâncă. Iată-i ajunși și ocupându-și locurile dinainte sorocite, fără nici o urmă de trufie sau falsă smerenie...

Știe și Dionysius că, la o adică, călătoria lor rămâne îngustă cale spre împăcare, doar când din cer speranța aduce râvnita luminare... La semnul Moșului, doi dintre călugări îl ajută să-și lepede veșmântul cernit, rămânând doar în cămașa albă ca spuma laptelui, în vreme ce alți doi îl ajută pe Symachus și pe Patriarh să se lepede și ei de hainele întunecate, rămânând doar în stiharele albe, fără nicio podoabă...

Făcliile toate se sting și-n lumina uneia singură cei trei intră în Peștera Sfântului Mormânt, Moșul purtând în stânga o lumânare groasă, anume împletită din 33 de lumânări subțiri, ca o fascie a izbăvirii deplin stinsă...

Odată ce-i vede ingenuncheați pe sfânta lespede, călugărul cel de-afară stinge și el lumânarea, lăsând peste mulțimea încremenită beznă deasă. Dionysius tresare și se-ntreabă: „Oare cum au putut sta pe cruce, laolaltă, atâta chin și-atâta bunătate?”

Din afundul grotii sfinte se aude murmurul rugăciunii celei fierbinți pe care Moșul o rostește, spre uluirea celor doi, cu genunchii ridicăți de la tăria pietrei, undeva la jumătate între podea și lespede de pe mormânt. Papa vede clar cum Moșul ridică brațele descărnate, invocând mila Domnului. Un bulgăre de lumină sparge întunericul și glasul Moșului se aude până în cuprinderea bisericii:

- Hristos a înviat! Repetă de încă două ori și iese, urmat de cei doi, așa, purtând pe palmele sale sfințite lumina învierii lui Hristos, semnul cel așteptat și invocat cu stăruință și mare credință. Un oftat general clatină aerul din jurul Sfântului Mormânt și din pal-

mele Moșului iau, pe rând, toți lumină, scuturați de bucurie și iertați de revărsarea spontană a lacrimilor fără număr... Dionysius cade la pământ și-n gând toate se rânduiesc ca într-un fuior de lumină: „Ce vorbă simplă și sfântă: Hristos a înviat!” Își simte ochii de lacrimi calde uzi și-n suflet și-mprejur aude cum serafimii cântă – A înviat Hristos în Adevăr!

O stea călătoare s-a desprins din genunea clipei, încercând pe deasupra lumea toată s-o cuprindă, ca o nestemată întoarsă în ochiul fiecăruia, ca-ntr-o oglindă: a murit îndoiala! A murit necredința! Slavă, Ție, Doamne al milelor celor mari...

Încă uimiți și copleșiți de neașteptatul miracol, s-au întâlnit toți în chilia Moșului, Papa Symachus și Dionysius cel smerit și aproape mut de emoție. Cu veșmântul simplu aproape acoperit de răsfațul alb al bărbii, Moșul l-a întrebat pe Sanctitatea Sa de mai rămâne sau pleacă.

- Voiesc să rămân cu tot sufletul meu. Dar mintea și toate câte le-am lăsat încurcate la Roma mă cheamă cu grabire...

- Înțeleg, desigur, și poate că așa e bine să faceți. Dar tu, Dionysius, tu cum dorești?

- Mai mult ca niciodată doresc a-mi împlini ceea ce mi-am propus încă de la plecarea din Dacia: să-mi termin moștenirea pe care o las scrisă celor ce vin, să ajung la Ierusalim, în preajma Sfântului Mormânt și să apuc a mai revedea Biserica Sfânta Maria și întregul Vlaherne de la Constantinopol.

- Primele două le înțeleg și le știu împlinite, înseamnă că de aici pleci la Constantinopol?

- Așa aș vrea și apoi m-aș întoarce mai întărit la școala de la Vivarium.

- Bine. În speranța că Domnul mă va lumina la noapte, mâine îți voi spune dacă El socoate că mi-am împlinit menirea aici. Dacă da, voi veni cu tine la pământul Daciei Mici, numit Vlaherne...

Ieșind din chilie, Dionysius a auzit glasul Moșului rostind apăsat: „Îndreaptă, Doamne, cu iubire pașii mei, pentru că iar m-am rătăcit pe cale!...”

A doua zi înspre ora prânzului, Moșul, destul de schimbat, cu surtucul cel ponosit pe deasupra rasei cernită, s-a apropiat de tânărul Dionysius, luându-l de braț:

- Hai și-om merge...

Neîndrăznind a-l contrazice, Dionysius l-a urmat. S-au strecurat aproape neauzit pe ușile Bisericii În-

vierii Domnului și aproape deodată și-au plecat genunchii, luându-și rămas bun fiecare pre limba și rostirea lui tainică...

Prima corabie ce a plecat din vechiul port Ascalon spre Constantinopol avea la bord pe cei doi anonimi pelerini, care își petreceau vremea mai mult în post și rugăciune. Ajunși în marea cetate, a doua Romă și fală a Imperiului, Moșul a privit cu destulă nepăsare la splendoarea palatelor ce păreau să nu le mai încapă tăcutele ziduri de apărare. Și el și Dionysius au plecat pe străzile știute de tânăr și au ajuns către lăsarea serii la minunata Biserică a Sfintei Fecioare Maria, alăturată în chip de izbăvitoare mângâiere Palatului Imperial de pe vremea lui Constantin cel Mare.

Pe drum, Dionysius i-a tălmăcit că asta este prima biserică ridicată pe locul unde se află, alături, izvorul cu apa sfințită, tămăduitoare pentru multă suferință, întâi sub chipul unei smerite capele de către Constantin cel Mare, apoi lărgită și decorată prin vrerea Augustei Pulcheria, refăcută și dăruită cu alese daruri de Leon I, care i-a adăugat „Hagiasma”, adică locul fântânii cu apă sfințită, reunit cu trupul bisericii prin „Hagion Lousma” (baia unde se spălau preoții și împăratul). Tot Leon I a ridicat și „Hagia Saros”, acea încăpere destinată a fi relicvariu, cu sfinte artefacte. Pe vremuri, împăratul în persoană întârea importanța și bucuria prin care oamenii cinsteau, venind la rugăciune în număr mare, întregul așezământ ridicat în fiecare etapă a întregirii sale de priceperea meșterilor daci și dăruirea pe care Dacia o ținea trează de câte ori era vorba de Mica Dacie sau cartierul *VLAHERNE*.

După slujbă, Moșul s-a rugat de Dionysius să-l ducă în locul sfințelilor mărturii adăpostite aici. Odată intrat, Moșul părea întrupat în chiar veșnicia clipei, cea reluată iar și iar, de câte ori picior de dac călca plin de smerită bucurie spre darurile adunate aici, dar mai cu seamă către vâlul, marama stră-străbunei Maici Ostara-Veronica. Dionysius sta încremenit aproape de tocul ușii, în vreme ce trupul Moșului părea să se subțieze, înălțându-se ca un fel de abur de emoție și lumină...

A atins cu degetele stângii icoana făcătoare de minuni a Vlahernitisei și a întors cu ele atingerea pe frunte și pe tâmpla stângă, lăcrimând vizibil. Pesemne că mintea i s-a întors în vremurile de demult și o clipă a părut că din priviri îi pleacă două raze aurii, odihnind pe „Lancea Destinului”, acel vârf de lance care a aparținut sutașului Longinus și pe care bunul Constantin l-a ținut în mâini, urmându-l desculț pe traseul dictat de Domnul al întregului oraș Constantinopol... Apoi, degetele sale subțiri au atins cele două cuie ce străjuiau lancea și, mai la dreapta, „Cinstitul Brâu” al Maicii Domnului. Și-a atins apoi tâmpla dreaptă. Lacrimile Moșului se împreunau în

pioasă țâșnire de iubire.

- Ție, Doamne, Ți-a adus atunci Ostara tainică so-lie, țesută în pânza jertfei continue a Daciei! Pentru Tine, Doamne, numai pentru Tine, Dacia-și cinstește frântele oase albe, încă mai sperând la izbăvire sub tăcuta glie. Aici, după ce mulți sărmani beau din izvorul tămăduirii, vin spre chipul Tău să le dai bucuria vederii... Mie, nevrednicul, de două ori mi-ai dăruit, o dată de Sfintele Paști, la Ierusalim, și o dată aici. Atunci am ținut în mâini lumina învierii Tale sfinte, acum, purtând pe degete urma sfântului Tău chip prin care mă dezleg de lutul meu împovărat de vreme...

Moșul și-a întors chipul scaldat de șuvoaie de lacrimi și a făcut semn. Dionysius l-a ajutat să se ridice și l-a purtat, susținându-l cu sentimentul că e martor la o mare descătușare...

- Nu vrei să te odihnești oleacă?

- Ba da. Dă-mi să beau...

Pe când se apropia de Moș, Dionysius l-a întrebat cu ulcica în mână:

- Nu-i așa că e și aici un miracol?

- Aici și-a întins Ierusalimul mâna cu Dacia, lan- cea și cuiele găsite acolo cu marama Ostarei, adusă de maica Silvana în cuvenit dar... Aici, sub vâlul sfânt al Fecioarei, păzit de icoana ei făcătoare de minuni, Vlaherne se arată cu adevărat o Mică Dacie, un pământ binecuvântat ce mărturisește despre nevăzutele fire de taină țesute prin harul Cuvântului, despre acest *dar al Daciei din inima Byzanțului, Vlaherne*, țara cea aleasă a Daciei Mici... Numai prin rugăciunile și vrerea ei, Măicuța Fecioară a împlinit acest adevăr ce va fi iute uitat, așa cum toate trec în negura vremurilor. Pentru ea, roagă-te alături de mine... Dionysius și-a șters ochii iute și și-a unit glasul cu al Moșului:

- Bucură-te, preacucernică undă de armonie, bucură-te, mărgăritar al luminii celei veșnice, bucură-te, cinstită sângerare ce te dăruiești celor în nevoie, bucură-te, candelă cea de taină a heruvimilor, bucură-te, sfințit chip de rai al neștiuților păstori, bucură-te, fântână neînțeleptă din poveștile străbunei Dacii, bucură-te, rouă a dimineții pe care o sorb cerbii în munții noștri, bucură-te, cea care ai încăput în pânțele necuprinderea Universului, bucură-te, cântec de alinare murmurat peste leagănul pruncilor, bucură-te, chip ce porți în priviri revărsatul zorilor peste crestele ingenuncheate în muta lor rugare, bucură-te, fior de viață ce tremuri în undele atinse de buzele ciutelor la cele 40 de Iezere Sacre, bucură-te, icoană a speranței ce răsari în zorii viitoare învierii a Daciei Mari!

Amin! Amin! Amin!

Ca un fuior de lumină stingheră s-a înălțat răsuflarea moșului, în vreme ce dreapta îi încremenea pe crucea de la gât...

*Capitolul 47 din romanul „Vlaherne. Mica Dacie din inima Byzanțului”, de Florin Horvath (Zalău, 2021).

Părintele Gavril Meseșian

Viorel CÂMPEAN & Daniel-Victor SĂBĂCEAG

Dacă vorbim despre familia Meseșian, gândul ne duce desigur la dr. Coriolan Meseșian, un intelectual din generația Marii Uniri. În ultima vreme, personalitatea lui a fost conturată datorită străduințelor istoriografiei sălăjene. Astăzi, nu ne vom opri asupra „Coriolanului popii din Chieșd”, cum îl numeau sătenii din împrejurimile Șimleului pe tânărul care făcea parte din elita tinerilor studioși din Sălaj, ci asupra familiei sale, îndeosebi asupra personalității tatălui său, preotul greco-catolic, Gavril Meseșian¹.

S-a născut la Curitău (azi Sălăjeni, jud. Sălaj) în 8 septembrie 1844², în familia lui Florea Meseșian și a Anei (Oana) Racovan, familia Meseșian locuind la nr. 62.

Presupunem că Gavril Meseșian a urmat studiile primare în Curitău. Nu știm unde și-a făcut studiile gimnaziale. Știm însă că rămăsese orfan încă la începerea claselor superioare, tatăl său decedând la 20 martie 1863, în vârstă fiind de 56 de ani, cum precizează registrul matricol, din care aflăm că o moarte „firească” i-a pus capăt vieții³.

A absolvit liceul la Beiuș în anul 1867, fiind coleg cu, printre alții, Ioniță Scipione Bădescu, Petru Ciuhandu și Vasile Pățașiu⁴. Teologia a urmat-o la Gherla⁵.

S-a căsătorit cu Teofania, fiica proprietarului din Acâș, George Sötér (1798 – 30 octombrie 1871). Cununia a fost oficiată la 27 septembrie 1872. Amândoi mirii aveau mamele văduve: Ana Racovan, mama lui Gavril și Varvara Papp, mama Teofaniei. Martori la libera învoire dinaintea cununii au fost pr. Ioan

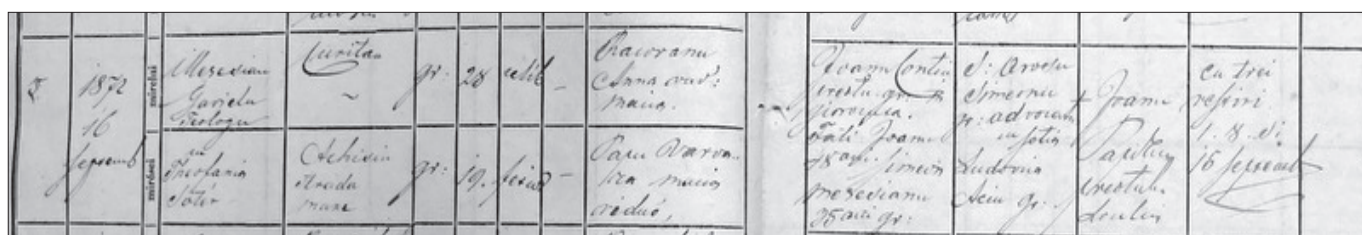
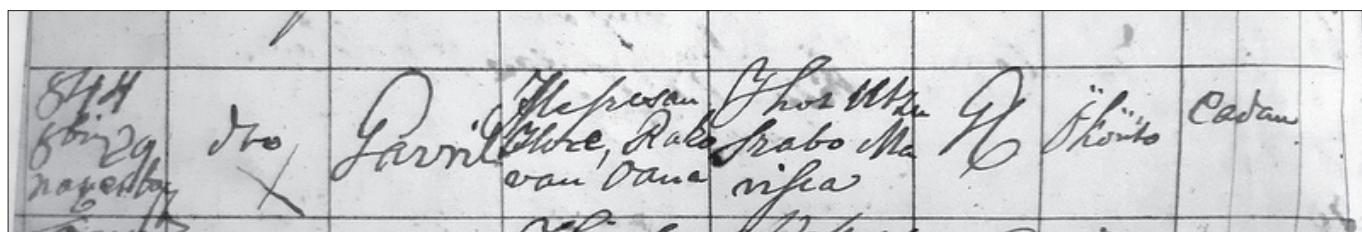
Conțiu din Giorocuta, Ioan Făți (de 48 de ani) și Simion Meseșian (de 25 de ani, probabil frate cu mirele). La cununie au fost martori avocatul Simion Oros și soția, Ludovica Aciu, iar ceremonia a oficiat-o parohul din Acâș, pr. Ioan Popdan⁶.

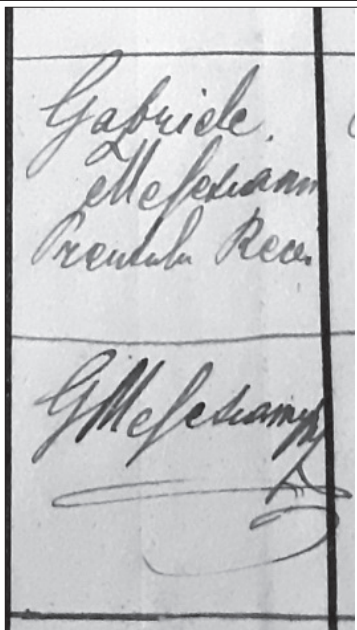
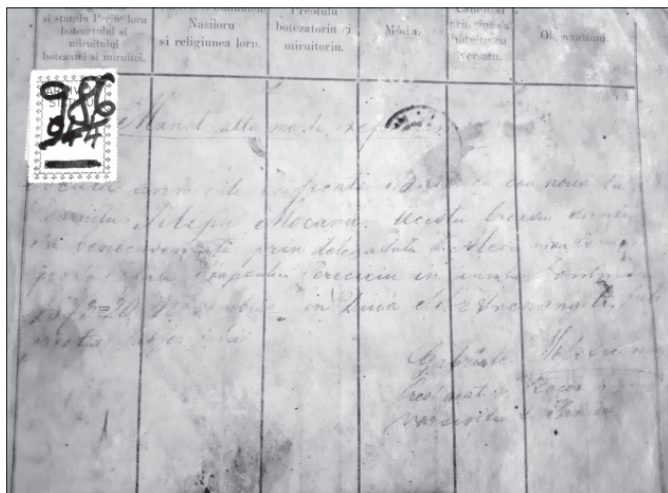
Teofania Sötér era originară dintr-o veche familie care fusese înnobilită de către Leopold, împăratul Austriei și regele Ungariei, la 1659 și de către Ferdinand I, împăratul Austriei și regele Ungariei (ca Ferdinand V), în anul 1842⁷. Din această familie s-a născut un preot care a slujit la Gerăușa, George Sötér, dar și Ana-Rachila Sötér, care a fost mama preoților greco-catolici Trufașiu, Ioan, Traian și Patriciu, născuți tustrei la Giorocuta.

A fost hirotonit în anul 1872. După hirotonire a slujit la Recea. A rămas în această parohie din districtul Pericei până la data de 31 iulie 1874.

În perioada petrecută la Recea a trebuit să treacă peste durerea morții mamei sale, care a decedat la 3 martie 1874 în Curitău. Oana (Ana) Racovan, mama lui Gavril, era în vârstă de 70 de ani. Au rămas în urma ei trei băieți: Toader (1860-1917), Simeon și Gavril⁸.

A avut și o mare bucurie în acest răstimp, terminarea lucrărilor și sfințirea noii biserici din Recea, de zid, cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavrii⁹. De altfel, el notează pe coperta registrului parohial: „Locul unde este edificată biserica cea nouă l-a dăruit Filip Mocanu. Acest locașiu sfânt s-a binecuvântat prin delegatul D. Alexandru Lemeni protopopolul Tractului Periceiu în anul Domnului 1873, 20 noiembrie în ziua Sfinților Arhangheli sub preoția subscrisului Gabriel Meseșianu”¹⁰.

O altă bucurie a reprezentat-o nașterea fiului Coriolan, lucru întâmplat la Acâș, în 26 septembrie 1873.

De la 1 august 1874 până la repausare, adică 44 de ani, destinul îi va fi legat de parohia Chieșd, situată în imediata apropiere a localității sale de baștină, Curitău.

O primă bucurie în familie, la Chieșd, a fost venirea pe lume a fetiței Gabriela, la 20 mai 1881, ea avându-i nași de botez, oficiat la 5 iunie 1881, pe protopopul Ioan Galu cu soția Ana Alpini, iar preot oficiant a fost Tiberiu Gael¹¹. Asupra destinului acestei fiice vom reveni.

La 17 septembrie 1883 s-a născut Maria Meseșan, botezată la 20 octombrie de către tatăl său, Gabriel Meseșan¹².

Probabil că în 1885 s-a născut Patriciu Dariu, nași fiindu-i tot protopopul Ioan Galu cu soția Ana Alpini, botezul fiind săvârșit de către parohul din Derșida, Tiberiu Gael¹³. Avea să decedeze în 8 decembrie 1897, doborât de „heptică” (tuberculoză). Au venit să-l conducă pe ultimul drum preoții Petru Ostate (Curitău), Cristofor Turtureanu (Sighetu Silvaniei), Tiberiu Gael

(Derșida), Dimitrie Cupșa (Giorocuta) și Ioan Farcău (Corund). A fost înmormântat lângă altarul bisericii din Chieșd¹⁴.

O altă întristare s-a abătut asupra familiei Meseșian, pentru că Teofana Söter a decedat de tânără, la 10 iulie 1895, în vârstă de 43 de ani. A fost înmormântată lângă biserică, la slujbă participând preoții tractuali, în frunte cu protopopul Gabriel Vaida¹⁵.

Ca o dovadă a atașamentului și a implicării preotului Gabriel Meseșian în mișcarea națională a românilor din Țara Silvaniei este invitația adresată la 7 octombrie 1895, din Băsești și semnată, probabil, de Gheorghe Pop, de a participa în 11 octombrie, la o conferință confidențială în Șimleu Silvaniei, în localul desemnat de Alimpiu Barbuloviciu, vicarul foraneu al Silvaniei, cu scopul de a se sfătui și decide în privința alegerii membrilor comitetului comitatens (consiliul județean) al Sălajului din 20 octombrie 1895¹⁶.

În anul 1896 au avut loc câteva evenimente importante pentru greco-catolicii din Chieșd.

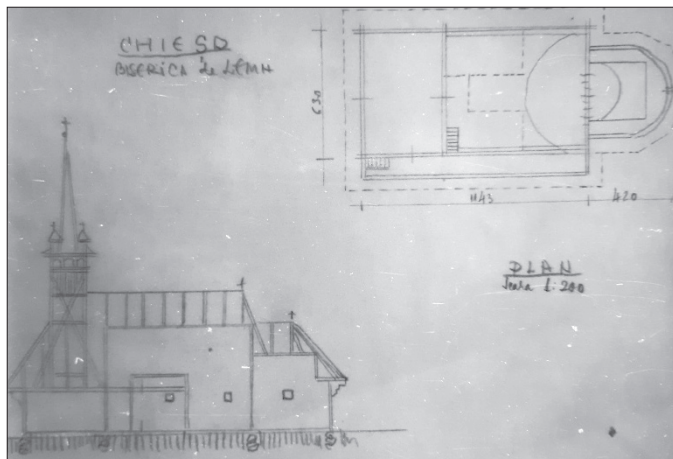
Mai întâi, a fost sfințit mormântul Teofaniei Söter, decedată în urmă cu un an, apoi a urmat sărbătorirea centenarului construirii bisericii de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”. Aflăm aceste lucruri dintr-o însemnare făcută de parohul Meseșian pe un registru parohial: „În anul 1896 Iulie 11 s-a sfințit crucea mormântuală a iubitei mele soție Teofania cândva Söter cu care ocaziune s-a făcut și parastasul și pomana. Tot în acest an s-a ținut în 27 august Jubileul de Una sută de ani a Bisericii gr. cath. locale serbându-se acest jubileu dela 1896 August 27 până la 20 Noiembrie a aceluiași an”¹⁷. Cu o cerneală de altă culoare, probabil că parohul Meseșian a notat alături de această însemnare: „Sfânta Biserică s-a vărui și i s-au tăiat ferestre mai mari”.

Pe un alt registru parohial este notată o altă sărbătoare a comunității, la îngemănarea secolelor XIX și XX, sfințirea clădirii de zid a școlii confesionale, ocazie cu care păstorul sufletesc obține o promisiune de la credincioși: „În 27 septembrie 1900 s-a sântit școala gr. cath. confesională întru memoria anului sânt și a anului alu 200-lea al S. Uniri gătită de maestrul Paul Harmaty pentru 1.200 fl. v.a. cu care ocaziune poporul întreg s-a promis că altul nu vor bea în crâșmă nicicând. Gabriel Meseșian paroc loc”¹⁸.

Într-un alt registru parohial, preotul Meseșian amintește faptul că în anul 1911 a vizitat România și sub emoția și impresia acestei călătorii menționează: „Subscrisul în 1911 oct. 22 am fost în România. Țara cea mai bogată în lume: București, Constanța etc. Doamne mai ajută-mi ca să mă mai duc. Gabriel Meseșan paroc”¹⁹.

La inițiativa preotului Meseșan, în comunitatea din Chieșd a fost înființat un grănar bisericesc, cu scopul de a aduna sumele necesare pentru repararea bisericii parohiale. La 1 februarie 1913, Gabriel Meseșan aducea la cunoștința Episcopiei de Gherla că averea bisericii din Chieșd este de 8.870 coroane, sumă de-

pusă la institutele „Silvania” din Șimleu Silvaniei și la „Luncana” din Marghita²⁰. Din rațiunile bisericești pe anul 1916, aflăm că s-a achitat suma de 4.400 coroane pentru, „... învâlitul Bisericii s-a spus pentru tiniche și la tinicher Davidovics Simon ...”²¹. În fotografiile inedite prezentate mai jos, sunt redată planul și edificiul religios al românilor din Chieșd în perioada interbelică²² și o altă imagine a bisericii de lemn din zilele noastre.

Alte surse arhivistice prezintă în detaliu cheltuirea unor sume de bani pentru lucrări efectuate la biserică, casa parohială, școala confesională, casa cantorală, cimitir etc.

Informații despre școala și dascălii din Chieșd aflăm dintr-o lucrare dedicată satelor din zona Codru și Subcodru²³. Să trecem acum în revistă numele dascălilor care au funcționat la școala confesională gre-

co-catolică în anii de slujire ai părintelui Meseșian. Între 1867-1882, cantor era Vasile Sabo, iar învățător Ștefan Timoc, acesta din urmă fiind absolvent de Preparandie. În 1890 el cumula ambele funcții. Cel puțin din 1894, funcția de cantor era deținută de Ioan Pavel. În 1898, funcția de învățător era vacantă. În 1900, tot Ioan Pavel era cantor, doar că în funcția de învățător fusese instalat Teodor Furdui. Între 1903-1906, cantor era Antoniu Deac, iar învățător Victor Cordiș. În 1914, cantor era Teodor Supuran, iar învățător Grigore Dragoș, absolvent de Preparandie.

Atât el cât și fiul său Coriolan au devenit membri ajutători ai Societății pentru fond de teatru român, în urma adunării generale desfășurate la Șimleu în anul 1901, contribuind cu câte 2 florini²⁴. De asemenea, știm despre părintele Gavril Meseșian că a fost membru al Despărțământului Șimleu al „Astreii”²⁵.

Revenind la fiica Gabriela, ea s-a căsătorit cu preotul greco-catolic Laurențiu Avram (1872-1935).

Cununia a avut loc în Chieșd la 11 noiembrie 1897, martori la libera învoire dinaintea cununiei au fost preotul Ioan Trufașiu cu soția Elena Szabo, iar la cununie, Victor Nilvan cu mama sa, Clara Marcu, preoți oficanți fiind Vasile Tămaș din Giungu și Petru Ostate din Curitău²⁶.

Laurențiu Avram avea să slujească în parohia natală, Curtuiușu Mare, la Corund, Valcău de Jos și, Chieșd, atât în timpul vieții, cât și după decesul socru-lui său, Gavril Meseșian. A fost unul dintre sălăjenii participanți la Marea Unire²⁷.

Părintele Gabriel Meseșian a trecut la cele veșnice

în 4 octombrie 1918, la ora 5 p.m., în Chieșd, locul unde slujise mai mult de patru decenii²⁸. A rămas după el o avere de 200.000 de coroane, constând probabil și în numeroase terenuri pe care le dobândise de-a lungul vieții²⁹. De altfel, dintr-un articol care anunța decesul său aflăm că fusese membru în conducerea institutului financiar „Măgura”, fiind de asemenea membru virilist al congregației comitatense din Sălaj³⁰. A fost înmormântat în curtea bisericii din Chieșd, ceremonia funerară fiind oficiată de vicarul Sălajului, Dr. Alexandru Gheție și preoții tractuali: Augustin Ossian, Laurențiu Sima, Valentin Copos, Pompei Podină, Vasile Pop, Laurențiu Avram, Ioan Talos, Emil Ostate și Alimpu Coste³¹. Probabil că, ulterior decesului, Coriolan și Gabriela le-au construit părinților acest monument funerar din imaginea de mai jos.

Un fapt interesant este că și în zilele noastre, casa de la nr. 62 din localitatea Sălăjeni se află în posesia unei ramuri a familiei Meseșan, proprietarul din 2018 numindu-se Zaharia Meseșan, care este nepotul lui Toader, fratele lui Gavril Meseșian. Lecturând „cartea” localității Sălăjeni, observăm că și în această ramură a familiei Meseșan s-au născut oameni care au absolvit studii superioare, iar alți câțiva membri ai familiei au trecut Oceanul, fiind fascinați de „ținutul tuturor posibilităților”³².

Credem că viața și activitatea părintelui Gavril Meseșian, tatăl avocatului Coriolan Meseșian merită reamintite, atât în locul unde a văzut lumina zilei cât și în parohiile pe care le-a slujit cu fidelitate.

Note:

1 Marin Pop, *Personalități sălăjene din generația Marii Uniri*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut/Mega, 2018, pp. 145-160.

2 *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1900*, Gherla, 1900, pp. 201, 316; Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare S.J.A.N. Sălaj), *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 1022/1823-1854, ff. 21 v.-22 r.

3 S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 1023/1855-1879, ff. 71 v.-72 r.

4 Constantin Pavel, *Școalele din Beiuș. 1828-1928. Cu o privire asupra trecutului Românilor din Bihor*, Beiuș, 1928, p. 183.

5 *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1900*, Gherla, 1900, pp. 201, 316.

6 Biroul Județean al Arhivelor Naționale Satu Mare, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 9/1858-1895, ff. 11 r.-12 v.

7 Ioan cavalier de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Societății culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2003, p. 36.

8 S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 1023/1855-1879, ff. 96 v.-97 r.

9 *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1900*, Gherla, 1900, p. 176.

10 S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 986/1870-1894, f. 1.

11 *Idem*, Reg. nr. 258/1875-1905, ff. 6 v.-7 r.

12 *Ibidem*, ff. 12 v.-13 r.

13 *Ibidem*, f. 36 r.

14 S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 260/1886-1914, ff. 25 v.-26 r.

15 *Ibidem*, ff. 18 v.-19 r.

16 S.J.A.N. Sălaj, *fond Parohia greco-catolică Chieșd*, dosar 2/1895, f. 1.

17 S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 258/1875-1905, ff. 53 v.-54 r.

18 *Idem*, Reg. nr. 259/1877-1934, ff. 17 v.-18 r.

19 *Idem*, Reg. nr. 260/1886-1914, f. 59 r.ne

20 S.J.A.N. Sălaj, *fond Parohia greco-catolică Chieșd*, dosar 13/1904-1929, f. 9.

21 S.J.A.N. Sălaj, *fond Parohia greco-catolică Chieșd*, dosar 13/1904-1929, ff. 32r.-32v.

22 S.J.A.N. Sălaj, *Colecția personală Leontin Ghergariu*, dosar 16/1976, f. 21 (fig. 26).

23 Marin Pop, Daniel-Victor Săbăceag, *Documente privind zona Codru și Subcodru din Sălajul istoric*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017, pp. 266-291.

24 „Familia”, Oradea, an XXXVII, nr. 39, 30 septembrie/13 octombrie 1901, p. 465.

25 „Analele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, Sibiu, nr. IV, iulie-august 1906, p. 108.

26 S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Reg. nr. 259/1877-1934, ff. 15v.-16r.

27 Daniel-Victor Săbăceag, Viorel Câmpean, *Preotul greco-catolic Laurențiu Avram, unul dintre sălăjenii prezenți la Marea Adunare de la Alba Iulia*, în revista „Caiete Silvane”, Zalău, an XVI, nr. 190, noiembrie 2020, pp. 35-36.

28 *Șematismul Venerabilului Cler Român Unit al Diecezei de Gherla pe anul 1925. De la înființarea Episcopiei anul 72. De la Sfânta Unire a românilor cu biserica Apostolică a Romei anul 225*. Gherla, 1925, p. 84.

29 Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, *fond Episcopia Greco-Catolică Cluj-Gherla, Protocolul preoților repausați ai Diecezei Gherla/1856-1948*, ff. 138 v.-139 r.

30 „Unirea”, Blaj, an XXVIII, nr. 64, 19 octombrie 1918, p. 4.

31 S.J.A.N. Cluj, *fond Episcopia Greco-Catolică Cluj-Gherla, Protocolul preoților repausați ai Diecezei Gherla/1856-1948*, f. 139 r.

32 Adrian-Florin Hosu, Daniel Ardelean, Ioan Bârsan, Nicolette Meseșan, *Satul Sălăjeni – case, oameni și tradiții*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2018, pp. 176-177.

Vasile Ionac

Convenție

Lumea nu este doar ceea ce putem vedea
și nici timpul nu este numai cât trăim;
dincolo de noi, forma clipelor
este o succesiune de lumină și întuneric
care se revarsă una în alta
precum gândurile în cuvinte

clipele au ochii lor de vedere
și urechile lor spre a auzi
orice renunțare devenită simțământ

fiecare dintre noi poartă
și va lua în neființă
propriul timp prezent;
însăși nașterea este locul
de unde începe risipirea

timpul, această rotire a noastră
cu pământul pe după Soare,
este o stagnare involburată
a curgerii,
un fel de a vedea cuvintele
cu propriul gând.

Intersecții

Asfaltul vorbește pașilor mei
despre trecere,
așa cum ochii spun zărilor
despre suflet

nu există stânga și dreapta
în interiorul nostru.
numai în afara noastră
sunt puncte cardinale.
în noi va rămâne mereu
starea cea mai pură a gândului

ca o clepsidră care-și ascultă nisipul,
inima își irosește bătăile;
acele acestui ceasornic
se învârt în sensul invers
al veșniciei

nimeni nu va depune mărturie
despre existența mea;

cerul acesta a stat
la fel de nemișcat
în umbletul lui

și deasupra străbunilor mei
la fel, ca pe mine acum,
îmi va privi mormântul
prin pânza neantului

venirea, trecerea și plecarea
ființei din noi
fac parte
din fotografia uitării

(Poeme din volumul *Priviri peste timp* de Vasile Ionac,
Editura 24 ore, Iași, 2021)

Flutur de vânt

Vine vânt dinspre furtună,
vine ploaia dinspre picuri;
eu mă pierd printre nimicuri
și mă-mprăști, când s-adună
lumea-n vechile tipicuri.

cocoțate pe pâlanturi,
veștile colindă satul,
cum că a plecat spre altul,
ocolind movile, șanțuri
și pășind rar printre salturi,
primărița, dăscălița,
preoteasa, spițerița,
cornurăreasa, poticara,
doamna ce-ncasează gara
și, trecând înspre livadă,
făcând seara să nu vadă,
cârdurile de neveste
care dau pe sunt, ce este.

foaie verde de rugină,
doamnă cu țânțarul mare,
nu uita că-mi ești vecină
și, când treci sub felinare,
văd pe crâșmar cum își vâre
pe sub fustă, ca-n pădure,
mâna-i grea și mădularul,
de gândești că dă cu parul.

bate vânt ca alizeul;
vreme-ar fi să fac pe zmeul
și, cum dau cu coasa-n ierburi,
să m-apuc de alte treburi,
cât mi-e lumea pe-amiroase
și simt Eve năpârcoase.

(Poem din volumul *Flutur de vânt*, de Vasile Ionac,
Editura Timpul, Iași, 2021)

Cornel Lar

Altfel de toamnă I

Prin frunzele ce-mpodobesc cărarea,
Desface inefabil toamna rostul ei divin,
Din cer ne-nvăluie subtil chemarea,
Printre nuanțe arămii și gust de vin.
Pe dealuri și câmpii, prin văi și prin pădure
Prin locurile dragostei de taină fără vină,
Ne joacă toamna feste și nu vrea să se-ndure,
Nici urma, nici plăcerea, nici dorul să rețină.
Pe ulița brumată la ceas târziu cu stele,
Prin poarta de la drum se pierd săruturi,
Trezind în toamnă la viață toate cele,
Și darnică oferă iubiri în așternuturi.
Îmbie toamna asta culorile în manifeste,
Și însoțește pași de dragoste sublimă,
Cu gust de măr gutui lumină în ferestre,
Și buzelor unite le presară aromă de afină.
Ocrotitoare iubirilor înfiripate-n seri de vară
Își face rostul cupidonic și ne-ndeamnă,
Să stăm cu ea pe bancă în fiecare seară,
Să dăm crezare dragostei de toamnă.
Îți toarnă-n suflet toamna abis de sentimente,
Culegi din frunze rodul ei cuminte, nesătul,
Iar inima îți cântă-o simfonie fără instrumente,
Și cânti, dansezi, iubești și timpul nu-i destul.

Altfel de toamnă II

Trezește toamna asta aducerile-aminte
Simțirile-adormite ce le-am știut doar noi,
Privirile repetă aceleași nespuse jurăminte,
Pe banca de la poartă ne-aduce înapoi.
Trecut-au anii peste noi iar satu-i mai bătrân,
Și ne-am trezit cu fire albe pe la tâmpole,
Și tu și banca de la poartă mă-mbie să rămân,
Temându-ne amândoi de ce o să se-ntâmpole.
Acum vorbim cu toamna, cu picurii din ploii,
Cu bruma de pe bancă, ce sigur înțelege,
Că n-au mai fost prin sat îndrăgostiți ca noi,
Iubirile din toamnă sfărâmă orice lege.
Lăsăm din noi un pic din fiecare peste timpuri,
Redăm posterității ce nu a fost să fie,
Iubirile lăsate-n largul lor doar în răstimpuri,
Învie pofta-n versuri în ritm de melodie.
Ne-am strâns în brațe cu poftă interzisă,
Într-o tăcere vorbitoare prin fior și fierbințeală,
Poveste-n doi ce-n suflute a fost scrisă,
Transpuși în imponderabilitate spațială.
Și-nlănțuiți pe bancă inimile își vorbeau,
Cu-atâta dor de drag și de iubirile prescrise,
Plătind din greu tributul anilor care treceau,
Pe ulițe cu giratorii și senzori interzise.
Privirile ce-odată scrutau prin orizonturi
S-au reîntâlnit în punctul cel fierbinte,
Ca doi ostași veniți din cele două fronturi,
Ce au intrat pe ulița răniți și fără minte.
Cât va dura dacă de-o viață nu s-a stins?
Jăratecul din piept arzând în fiecare clipă,
Ajunși în pragul toamnei și cu părul nins,
De dragoste prea plini mai facem azi risipă.
Își cere sufletul uiumul vâmlor din rost,
Și din săruturi rugăciunile-ndreptate,
Divinității, după marele și greul post,
Din dragoste arzând se nasc păcate,
Întru cânti pe rând vor fi iertate.

Vasile Hatos

Dar vocile din mine
Vociferează așa:
„E tainica simțire
E visul fără vis
E unica speranță
De-a intra în Paradis!
E Veșnicul din tine
E Acel ce te așteaptă
La ușa vieții tale
O dată intră în viață,
Primește-L ca pe-un Paște
Spune-i să mai stea,
De nu, lasă-L în pace
Aceasta este sinceritatea ta”.

De ce am plecat în lume?!...
Oare, de ce am plecat?!

Să fie nebunia
Banului spurcat!
Să fie somnul vieții
Și-al liniștii depline!
Să fie voioșia
Clipelor sublime,
Ce le am în mine?!
Să fie Absolutul
Ce-i adânc înfipt în mine
Și-n clipele tăcerii
Dialoghează în sine?
Cu creierul, cu toate,
Ce au simț și căutătură,
Toate au o forță,
O forță venită din Natură,
De-o fi peste măsură!
Toate au puterea
De-a intra în față,
Gândirea este prima,

Mintea mea o lasă
Să pătrundă adânc
În Universul meu
Ca să-L gădesc
Pe Adevăratul Dumnezeu.
Degeaba au credință,
Zic unii, cu judecată,
Dacă în profunzime
Au veșnic o pată,
Care-i tot neagră și întunecată,
E pata păcatului
Și-a celui ce o lasă
Să-i facă rău sufletului
Ce nu-i pocăit.
Cu toate că, el
Se crede pocăit.
Nu lua în deșert numele pocăinței,
Nici pe cel al biruinței,
Nu te crede mare și împărat,
Doar c-o privire
Poți să comiți păcate,
Doar cu simțul
Și când lumina îl străbate
Ajunge în alt loc
Mai luminos,
Acolo unde-i păcatul scos,
Dumnezeu știe dacă ești pios.

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

Primul meu *drog* fatidic – iluziile. Dacă le puteam converti în realități nu-mi ajungea pământul. Trebuia să anexez și o parte de cer. Și acum trăiesc tot din perspectiva halucinogenă că sînt produsul adicțiilor și a obositelor mele premoniții. Îmi produc endorfine din rămășițele și litotele propriilor iluzii. Mă *droghez* zilnic cu faptul aleatoriu de a fi.

*

Nenumite, nepuse în ecuația limbajului, tot ceea ce ne înconjoară, ființele, lucrurile, natura ar *exista* în ascunsul lor tăcut, în nedeterminarea lor semantică. Existența este suma cuvintelor care se pot pronunța despre ea, conferindu-i o semnificație. Cu adevărat, existăm în limitele definirii cuvintelor, în interiorul rostirii unui limbaj. Sens în care *facerea* este trecerea intențională de la Tăcere la Cuvînt, prima Pronunție autoreferențială. După cum, la sfîrșit, Cuvîntul se va întoarce în Tăcerea lui originară. Omul ar trebui să vorbească doar despre ceea ce Dumnezeu tace. Căci doar în tăcerea lui eternă omul își poate rosti propriul cuvînt efemer.

*

Zidurile din exterior s-au mutat în interiorul nostru, constituind adevărate cazemate ale indifeerenței și singurătății. Sîntem niște insule eratice în care pulsează frica, angoasa, sfîșierile ultime. Sîntem doar o mulțime de ziduri ruinate în noi înșine, în care viu rămîne doar spectrul morții. O adiere tîrzie mai poartă cîteva umbre dintr-o absență în alta. Un hău se cascadează din tăcerea fiecărei clipe. Un nimic se varsă tumultuos într-un alt nimic. O nemărginire se retrage într-un punct. Dumnezeu rămîne din nou singur. Totul e iarăși Nimic.

*

Să nu știi trăi, să-ți ratezi viața, dar să dorești, în final, o înmormîntare *reușită* – iată un deziderat sepulcral ciudat, un paradox greu de înțeles. Nici o viață nu poate preîntîmpina moartea, după cum nici o moarte nu poate recupera viața. Ele doar se interconstruiesc în de-neînțelesul lor. Se învecinează o clipă pe marginea unui hău. Bolile ne restructurează treptat viața. De la o anumită vîrstă, ești ceea ce te doare. Moartea este o experiență lipsită de orice practică. În momentul în care trebuie să o *practici*, nu mai ești. Credințele religioase propun un ceremonial al uitării treptate a celui mort, compus dintr-o serie de pași suportabili pentru ca, încet, încet, totul să fie depus în amnezia totală.

(De fapt, atunci cînd moare cineva nu „Dumnezeu să-l ierte” ar trebui spus, ci mortul ar trebuie să-l ierte pe Dumnezeu pentru că l-a făcut muritor, trecător atît de efemer prin această lume). După o înmormîntare nu te poți simți decît și mai puțin, și mai inutil. Toate vorbele spuse despre viață și moarte par niște pietre de moară legate de gîtul inocenței. O clipă – doar o clipă – moartea celor apropiați pare să ne învețe ceva. Dar imediat se trezește viața din noi, căci ea are nevoie de șiragul unor noi amăgiri și speranțe, fie ele și deșarte. Decît să certificăm conotativ moartea, mai bine aproximăm denotativ viața.

*

Faptul că nu prea mai înțelegem ce este lumea poate fi compensat de constatarea că nici ea nu prea mai înțelege ceea ce sîntem noi. Ca atare, operăm meticolos cu o dublă neînțelegere, cu o contrarietate, cu o atitudine dubitativă. Căci eul expus lumii e doar unul de rezervă, scos din adîncul unor singurătăți și solilocvii îndelung cosmetizate. Lumea e falsul în care ne vedem ca adevăr. Noi sîntem pretextul lumii de a se preface că există.

*

Îmi place să mă ocup *profesional* de problemele pe care chiar și Dumnezeu le tratează amatoristic: zădărnicia, nimicul, inutilitatea, non-sensul etc. În definitiv, Dumnezeu a făcut lumea fără să aibă o calificare la bază. Facerea lumii nu este opera unui specialist, ci a unui *amator*. Sens în care lumea nu poate fi privită decît ca un eșec reușit. Unul în care implorăm clipă de clipă neputința de a fi, în care contribuim din plin cu zestrea noastră de absurd. Dumnezeu putea să mai amîne facerea lumii cu cîteva eternități, iar pe om putea să-l lase veșnic în ciornă.

*

Se pare că dorința lui Dumnezeu de a deveni om a fost mai mare decît aceea a omului de a deveni Dumnezeu. Omul se lovește de cea mai grea încercare: aceea de a deveni om. În timp ce încercarea divinității de a fi și om rămîne un mister, eșecul omului în tentativa de a deveni om rămîne un impas recurent. Omul rămîne ruta cea mai ocolitoare spre Dumnezeu, impasul celei mai exacte aproximări. Pot să înțeleg faptul că omul are nevoie de Dumnezeu, dar mi-e imposibil să înțeleg de ce Dumnezeu a avut nevoie de om.

Filmografiile Simonei

Frau Müller muss weg! (2015)

Simona ARDELEAN

Gen: comedie

Durată: 1h 23min

Regizor: Sönke Wortmann

Scenariști: Lutz Hübner, Sarah Nemitz, Oliver Ziegebalg

Roluri principale: Gabriela Maria Schmeide, Justus von Dohnányi, Anke Engelke, Mina Tander, Ken Duken

Filmat în: Germania

Limba care se vorbește în film: germana

Premii și nominalizări: Câștigător al premiului Romy pentru *Cel mai bun film*, al unui Bavarian Film Award pentru *Cel mai bun scenariu*. Anke Engelke a fost nominalizată la Jupiter Award pentru *Cea mai bună actriță germană* și a câștigat un premiu Ernst Lubitsch la aceeași categorie. Nominalizat la *Cel mai bun actor german* (Jupiter Award) a fost și actorul Ken Duken.

Frau Müller trebuie să plece! e traducerea titlului filmului pe care vi-l propun. Revolta cu care vine acest semn de exclamare le aparține unor părinți care se reunesc în sala de clasă a copiilor lor, pentru a încerca s-o determine pe profesoară să renunțe la clasa pe care nu mai pare s-o controleze. Atmosfera de studiu, lipsa sinergiei colectivului și cerințele prea dure ale dascălului par să le facă pe odraslele lor nefericite. Toate acestea se suprapun peste stresul enorm, cauzat de notele nu prea grozave și de perspectiva admiterii la liceu, pe care îl resimt uneori părinții.

Tematica filmului este una cât se poate de actuală. Problema educației (văzută uneori sub lupă, cu accent pe cea primită la școală și doar arareori acasă de cei care sunt obișnuiți să țină degetul-trăgaci ridicat) este prezentată aici la modul comic. Genul în care se încadrează pelicula însă permite tușe fine, ironice la adresa acestei problematice care polarizează viziunile tuturor factorilor implicați. Conduși de Jessica Höfel (Anke Engelke),

președinta comitetului de părinți, grupul de nemulțumiți verbalizează întâi timid, apoi cu convingere, dar și cu un buchet de flori, faptul că așa nu se mai poate. În plus, au auzit niște zvonuri legate de o terapie pe care doamna Müller o urmează, dovadă irefutabilă a slăbiciunii emoționale. Femeia din fața lor e mai întâi de toate garant al bunăstării și satisfacției parentale și numai după aceea om. Terapia se dovedește a fi kinetoterapie, fiindcă femeia are dureri de spate, dar odată zvonul zădărnicit, acuzele se regroupează într-o altă direcție fiindcă, se pare, sunt destule erori din care pot alege. Deși acțiunile lor par contradictorii și haotice, timide și șovăielnice, ei sunt impulsionați mereu să-și reia ofensiva de către Jessica, o femeie de afaceri, al cărei costum business pare mai degrabă o uniformă militară. Ea este tipul mamei care comandă, ordonă, nu se sfiște să-și emită cu glas răspicat pretențiile, uitând însă să-și recunoască propriile limite pedagogice. Acestea i se pare normal ca Laura, fiica ei, să o tachineze în mod repetat pe amica și colega sa de clasă, Janine, luând asta ca pe un semn al caracterului puternic, sau ca fata să-și petreacă timpul nu învățând, atunci când are colegi în vizită, care vin pentru a-și face temele, ci jucându-se pe calculator, pentru că doar astfel își exersează abilitățile sociale. Ce o interesează pe ea sunt mai degrabă notele și acestea nu sunt menite să reflecte efortul depus, ci să-i asigure odraslelei locul la liceul mult-dorit. Atunci când, confruntată cu toate acuzele, profesoara părăsește pentru o vreme clasa pentru a se regrupa emoțional, lăsând în urmă geanta și cheile, părinții sunt suficienți de flexibili moral pentru a căuta în

caietul de lucru al dascălului notele copiilor. Cum notele Laurei sunt suficient de mari, Jessica schimbă mercantil macazul: „O fi nebună, dar le dă note mari. Nu asta este obiectivul nostru? Ca ei să intre la liceu?” Când mama lui Fritz, Marina Jeskow (Mina Tander), încearcă să-i atragă atenția asupra acestui aspect, sugerându-i că, în acest caz, a fi pragmatic înseamnă a fi oportunist și că se abat de la principiile pe care le flutură înaintea profesoarei, Jessica i-o retează scurt avertizând-o că n-ar trebui ca odraslele să plătească pentru bună-tatea (înțeleasă aici ca slăbiciune de caracter) părinților. Fritz suferă de ADHD, dar părinții nu admit asta și nu caută nicio formă de terapie. Pentru ei, băiatul e un supradotat care dintr-un motiv necunoscut nu e iubit de colegii lui. Atunci când li se aduce la cunoștință că este agresiv, ei refuză să creadă că îngerașul lor ar fi capabil de asemenea orori. Domnul Goe sau Breakfast Club sunt trimiteri spre care spectatorul român s-ar putea, fie și fugitiv, rătăci. Marina e nevrotică și hiper-ventilează în izbucniri emoționale, pe care soțul exasperat i le suportă

cu stoicism. În fond, aceasta este și miza părăsirii sălii de ședință de către Frau Müller. Discutând între ei, părinții află adevărul nefiltrat despre copii, iar spectatorii recunosc patternurile familiale care înlesnesc comportamentele indezirabile. Nu toți părinții sunt la fel de vocali. Unii dintre ei au propriii lor demoni afectivi cu care se luptă. Domnul Wolf Heider, un șomer, copleșit de cantitatea prea mare de teme pe care tot el le rezolvă (dar își înscrie cu obstinație fiica, pe Janine, la toate concursurile școlare, pentru ca măcar ea să reușească

în viață), uită curând de această durere personală și se concentrează pe relația eșuată și clandestină cu mama lui Lukas. Și cu toții se întreabă care e rostul privirii înălțur pentru că, nu-i așa, ca să reproducem spusele generalizante ale unui personaj, „De când sunt părinții obiectivi?”

Interesant e că acest film este ecranizarea unei piese de teatru. Iar piesa de teatru e gândită ca o satiră socială cu personaje puține și spații limitate. Sala de clasă funcționează ca o scenă, cu toate că unele dintre cele mai amuzante episoade,

precum cel al aparatului de cafea, sau al piscinei se desfășoară în altă parte. Scena în care doamna Müller se întoarce și lucrurile sunt trăsate definitiv e surprinzătoare, dar în concordanță cu toată această șaradă parentală. La spectacolul de final de an, cel care se emoționează profund e omul de serviciu.

Sönke Wortmann e unul dintre cei mai iubiți și de succes regizori germani, iar filmul nu poate fi decât o dovadă în acest sens. Dar nu trebuie să mă credeți pe cuvânt. Cel mai bine e să vă convingeți singuri, urmărindu-l.

Beth Hart – *High Five Romania*

Daniel MUREȘAN

Nu am fost pentru prima oară la Brezoi, acolo unde acum câțiva ani s-a născut un fenomen. Am fost din nou la un festival ce s-a descătușat de mediocritatea elitelor. Și nu în vreun mare oraș sufocat de mici și bere la pet, plin de spectatori ce se scarpină pe burtă. Ci într-un orașel de pe Lotru, clădit de italienii săraci, pe la sfârșitul secolului XIX. Norocul orașului a fost primarul neamț Robert Schell, un iubitor de muzică ce s-a întâlnit cu un alt iubitor de muzică bună – Mihai Răzvan Mugescu. Și uite așa s-a născut fenomenul Brezoi. Iar anul acesta a fost ceva ce la început nimeni nu a crezut: cinci concerte ale reginei blues-ului – Beth Hart.

Pe Beth o vedeam pentru prima oară. Pe lângă profesionalism, am văzut un artist ce și-a revărsat inima și sufletul către noi, un fel de terapie muzicală. Beth Hart este o forță, un uragan ce stă semeț pe scenă, rezistând taifunurilor emoționale, uneori tragice, dar întotdeauna arătându-ne frumusețea ei sufletească. Concertul a fost plin de compoziții superbe și melodii emoționante, trecând de la rock'n'roll la blues, de la blues la jazz. Vocea ei, perfect sincronizată cu trupa, domina spațiul festivalului, întregit de o lună sifidie. Un amestec de Nina Simone și Aretha Franklin. Fiecare silabă mângâia aerul, picăturile de miere fiind repede absorbite de sufletul blues-ului. Fiecare melodie cântată avea profunzime, emoție, sens și istorie. Un fel de putere brută înmuiată de

emoția liniștitoare a pieselor melancolice.

Concertul l-am simțit ca pe o experiență psihologică. Emoții venite de peste tot, împinse de puterea vocii pasionale. M-am simțit ca într-o călătorie alături de Beth, purtat într-o poveste despre viață, trăiri și greșeli. Puțini artiști dau atât de mult publicului, totul fiind o recompensă pentru dragoste și durere. Zâmbetul ei pătrunde peste tot, chipul ei este strălucitor, rezultatul fiind o bucurie explozivă a melodiilor.

A fost o seară muzicală unică, uimitoare, vie și autentică. Dar a fost și cel mai dificil concert pe care a trebuit să-l descriu, deoarece cuvintele sunt prea sărace, trebuie experimentat personal. Iar dacă aveți ocazia, nu ezitați să o faceți!

Malaxorul de septembrie festiv

■ În Alunișul Sălajului am rămas plăcut surprins să văd, să citesc cartea lui Ciprian Năprădean, „**Horățiu și Ciprian Năprădean. Arbore genealogic**” (Edu, Târgu Mureș, 2020). Din concluziile autorului: „Fiecare dintre noi are doi părinți, patru bunici și opt străbunici. Dacă ne continuăm periplul în trecut, în urmă cu patru generații avem 16 strămoși, cu cinci generații 32 de strămoși, iar cu șase generații în urmă numărul înaintașilor era de 64. În cazul meu, toți aceștia s-au născut la finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Dacă ne îndepărtăm de prezent și mai mult, cu încă aproximativ 200 de ani, adică încă șase generații, observăm că numărul strămoșilor era de 4.096 de persoane. Teoretic, pe la 1600, se plimbeau pe undeva pe Terra mai bine de 4.000 de strămoși. E foarte greu să ajungem aici cu investigațiile genealogice. Eu personal am reușit identificarea câtorva nume și povești despre strămoși care au trăit cu nouă generații în urmă” (p. 79). Recomand lectura volumului menționat tuturor celor care se îndeletnicesc, mai timid sau mai apăsător, cu istoria familiilor lor. Cine știe, poate vor apărea noi asemenea cărți în Sălaj (și nu numai), un spațiu în care memoria colectivă (în mare și în mic) mai supraviețuiește.

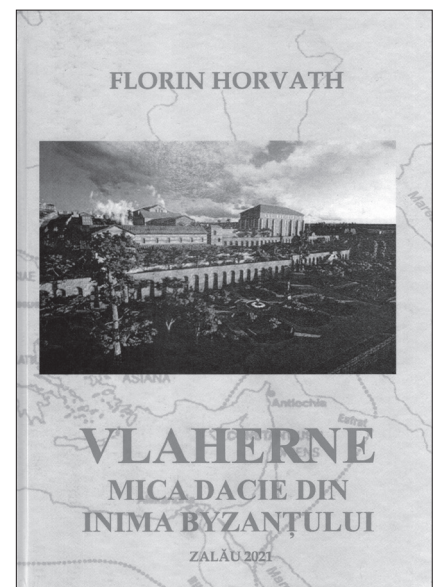
■ Am primit la redacție: **Călin Vlasie, „Micile întâmplări”**, Editura Cartea Românească, 2021, o carte apărută în colecția „Cartea Românească de poezie” a editurii menționate. Gheorghe Grigurcu: „Am scris cu satisfacție despre acest poet în 1990 și în 1995, rămânând într-un tot de acord cu ceea ce am afirmat atunci. Stăpânit de un spirit pururi juvenil al căutării de sine având alura căutării neobosite a unei strategii textuale, Călin Vlasie e neîndoios unul dintre cei mai originali optzeciști”. Un exemplu: „tu/ tu ești năluca din casa ta/ din strada ta/ din orașul tău/ din țara ta/

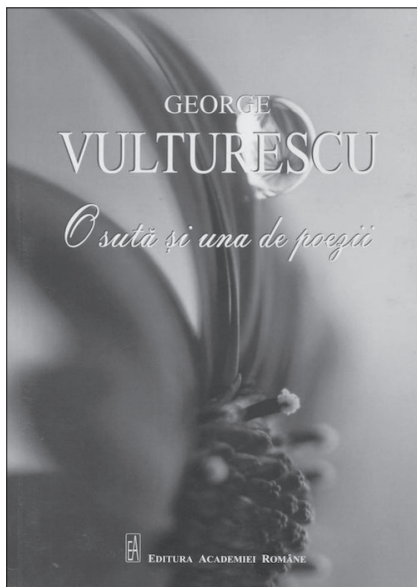
din poemul care se întinde/ ca o pată de cerneală/ invizibilă”.

■ A apărut o nouă carte semnată de scriitorul Florin Horvath; „**Vlaherne. Mica Dacie din inima Byzanțului**” (Zalău, 2021). Finalul cărții: „Afară se înserează, până la urmă. Ioan se vede intrând într-o mare lumină. Ține în mâini Potirul Euharistic și vede cum încep să-i crească aripi, în vreme ce câțiva îngeri îi împletesc cunună de martir... Din poala zilelor mărunte, privirea-i fuge spre fereastră și vede cum se lasă harul pe credincioșii fără nume, ca o zăpadă a mântuirii... Ca o iertare peste lume”. Volumul face parte din seria: „Nașterea Daciei”; „Testament din țara lucrurilor ascunse”; „Acolo unde se-nfiripă iertarea”; „Vlaherne. Mica Dacie din inima Byzanțului”. Florin Horvath este membru al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj și al Cenaclului literar „Silvania” din Zalău.

(D.S.)

■ **O sută și una de poezii – George Vulturescu**, Editura Academiei Române, București, 2021. „Ursit de spațiul Nordic să-l reprezinte în literatură, George Vulturescu și-a luat în serios menirea, convertindu-și existența în fapte de cultură care să lase urme. (...) Călătorul care se hazardează prin Regatul de Nord e întâmpinat, imediat ce ia cunoștință de noul teritoriu, de imagini de o rară forță și de un verb mai degrabă energizant decât îngăduitor. Experimentează în același timp, răscolindu-i cavernele, angoasa de a fi pus la încercare: îi ies în cale semne pornite parcă să-i zădărnicească întreprinderea, ca și cum privitorul prea curios ar profana un spațiu ultim, dincolo de care orice tentativă omenească de pătrundere se suspendă.

E o senzație de încălcare a unui teritoriu dinainte de a veni lumea pe lume: poetul acesta «al Nordului» – marcă nu lesne de evitat în cazul lui George Vulturescu – își întoarce tovarășul de drum, odată învățat cu aerul de munte, în lutul neființei, în vremurile când nu bătea decât inima pământului. Când «necunoscutul se răsuca în pântec» și când toate energiile stăteau gata să zvâcnească, să spargă placentă. Să-și împlinească sorocul” – Delia Muntean, fragment din prefața volumului.

■ Magazinul literar și artistic **Răsunetul cultural**, realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, care apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj, a ajuns, în luna august 2021 la numărul 100. Alături de mesajele de felicitare, revista găzduiește articole culturale de Al. Cistelean, Ion Pop, Icu Crăciun, Menuț Maximilian, Aurel Rău, Virgil Rațiu, Vasile Vidican, Iacob Naroș, Ion Cuceu și alții. De asemenea, pe spații largi ale revistei sunt menționate premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, mai este un interviu al lui Menuț Maximilian cu scriitorul Dan Coman și o „Cuvântare panegirică spre lauda Sf. Ioan Gură de Aur” – traducere din limba greacă veche și note de Adrian Podaru.

■ Revista de literatură, artă și cultură **Mișcarea Literară**, care apare trimestrial sub egida Uniunii Scriitorilor din România, cuprinde, în numărul 77, o colecție consistentă de articole culturale și artistice, multe dintre ele evocându-l pe Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania, scrierile și învățăturile sale (Olimpiu Nușfelean, Pr. Prof. Ștefan Iloaie, Pr. Ioan Chirilă, Pr. Bogdan Ivanov, Monica Grosu, Andrei Mic, Mircea Gelu Buta, Menuț Maximilian, Icu Crăciun, Victor Constantin Măruțoiu, Dr. Paul-Ersilian Roșca, Dr. Nicoleta Pălimaru, Ioan Pinte). De asemenea, în acest număr semnează Mirela Cristina Rus, Gheorghe Glodeanu, Ion Radu Zăgreanu, Adrian Țion, Iuliu-Marius Mora-

riu, Virgil Rațiu, Ioan L. Șimon, Iulia Anamaria Ghidiu, Lőrinczi Francisc-Mihai, Iacob Naroș, Ion Buzași, Pr. Ioan Creța, Alexandru Jurcan, Mihaela Oancea, Mirela Orban, Simona Șerban, Romița Mălina Constantin, Angelica Lambriu, Mihaela Mudure, Valentin Iacob, Leon-Iosif Grapini, Maria Matean, Alexandra Mânzat, Mihai Petre, Angela Bratsou, Edith Uncu, Damaschin Pop-Buia, Diana-Cristina Morar, Lucian Perța și alții.

(C.Ș.C.)

■ La un sfert de veac de la debutul editorial cu *Prispa cu vâltori* (Editura Calende, Pitești, 1995), poetul orșovean Dorin Raescu revine în atenția cititorilor cu volumul de poezii *Traficantul de umbre*. Cartea a apărut la Editura Ecko Print din Drobeta-Turnu Severin. „Poezia lui Dorin Raescu are ceva din acea curgere vioaie, limpede melodioasă a unui izvor de munte pe vreme frumoasă. Suficientă sieși, în limite clar conturate și asumate ideatic, dicția lirică rămâne într-o expectativă continuă, păstrându-se la distanță de experimentele și încrâncenările poetice actuale, într-un respectabil refuz al divagației excesive și al deconcertantei agresivități metaforice. Demersul auctorial glisează într-o retorică neoromantică trecută prin filtrul unei modernități retractile, în final rezultând o expresivitate lirică asemănătoare, garder les proportions, gesticii picturale a unui Henri Rousseau-Vameșul – întrucât, astăzi, evocarea elementului erotic din perspectiva purității sufletești și a firescului, fără adaos, generează acel echivoc al postmodernității atotștiutoare”, arată scriitorul preot Nicolae Jinga în postfața volumului.

■ La Editura Universitară din București a apărut cel mai recent roman semnat de Artemiu Vanca, sălăjean de origine. Volumul *Uranus. Obidă, revoltă, speranță. Amintiri romanțate* constituie un demers de recuperare a memoriei trecutului, concentrându-se

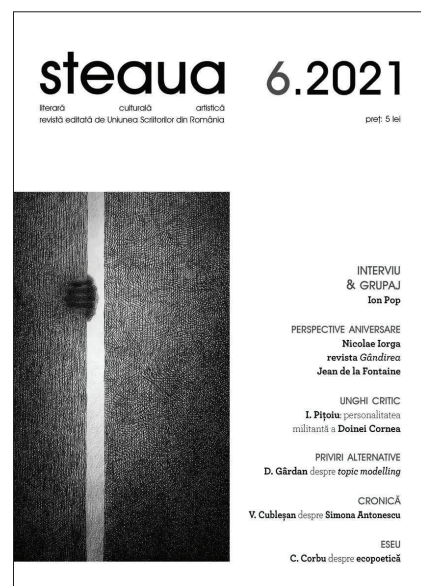
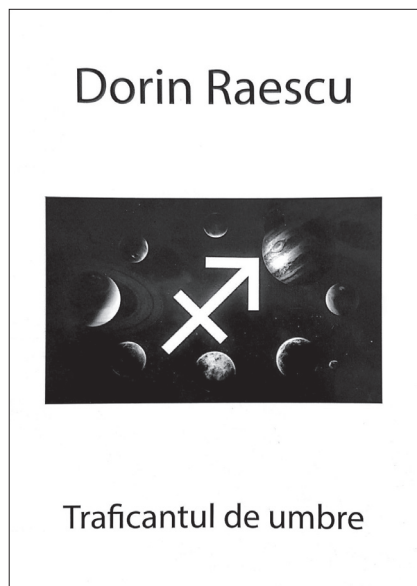
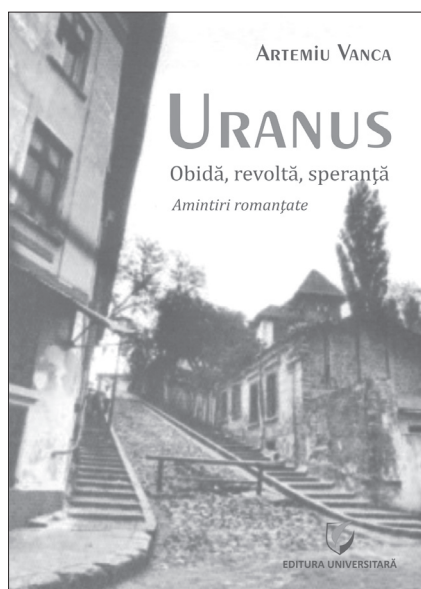
asupra poveștii zguduitoare a locuitorilor unuia dintre cele mai vechi cartiere bucureștene, demolat în anii '80 la ordinele cuplului dictatorial Nicolae și Elena Ceaușescu. „În cartea de față, m-am străduit să descriu drama cartierului, prin dispariția a tot ce a avut el mai bun, mai valoros și mai frumos, împreună cu saga unei familii care-l locuia. Nu am locuit în cartier, dar l-am cunoscut în anii studenției, iar ulterior m-a îndurerat soarta lui. Nu mă confund cu eroul principal și naratorul cărții. Tot ce am scris se bazează pe mărturiile și pe o amplă documentare. De foarte mare folos mi-a fost pagina de Facebook «Cartierul Uranus», pe care foști locuitori ai lui au postat și postează încă fotografii și povești de viață legate de el. Am structurat cartea în trei părți: «Obidă», «Revoltă», «Speranță». În prima am descris perioada dinaintea și din timpul demolărilor, una a suferinței și a mâniei, în a doua, evenimentele care au dus la căderea regimului Ceaușescu, la care au participat și foști locuitori ai cartierului, iar în a treia, evenimentele care au avut loc după căderea comunismului și nădejdea tuturor românilor că, în ciuda drumului întortocheat parcurs în această perioadă, țara lor avansează în direcția bună, chiar dacă mai încet decât sperau ei”, precizează Artemiu Vanca în prefața romanului. La Editura Caiete Silvine, scriitorului născut în anul 1936 în satul Bănișor, i-au apărut volumele: *Iubirile băieților din Valea Banului* (2012), *Poate îngerii* (2015), *Caleidoscop nostalgic. Oameni și întâmplări* (2017), *Legendele Bănișorului* (2017) și *Nu te lăsa!* (2019).

(A.-B.K.)

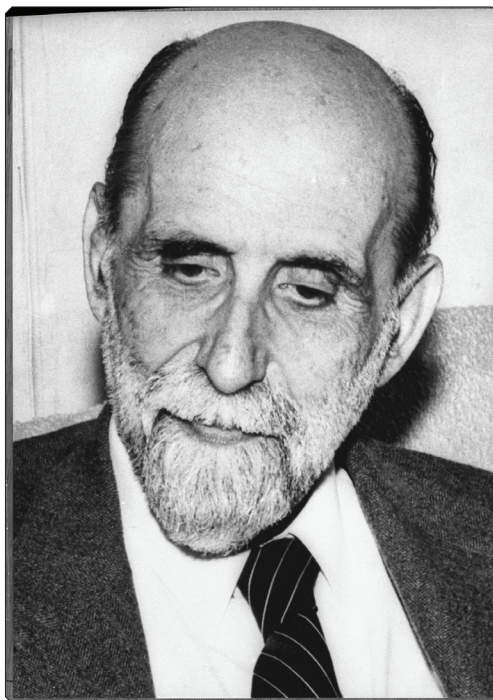
■ Numărul 6/2021 al revistei „Steaua” încheie seria celor apărute sub vechea formulă redacțională. Editorialul Ruxandrei Cesereanu, calat pe cele patru veacuri de la nașterea lui La Fontaine, e, asemenea fabulelor scriitorului francez, un text cu morală. Ur-

mează un sumar bogat și atrăgător, pregătit pentru un cititor oricât de exigent. Astfel, în jurul unui inedit și surprinzător punct de vedere își construiește Ovidiu Pecican un articol în care îl omagiază pe Nicolae Iorga la 150 de ani de la naștere: „Probabil Mihail Sebastian este cel mai pătrunzător și mai subtil critic al scrisului lui Nicolae Iorga.” Mai departe, într-un comprehensiv eseu de istorie literară, polemizând cu un studiu mai vechi al lui D. Micu, scris cu rea-credință și tributar ideologiei comuniste, Mircea Popa marchează nuanțat centenarul revistei „Gândirea”. Aproape 20 de pagini îi sunt consacrate lui Ion Pop la împlinirea vârstei de 80 de ani, începând cu un amplu interviu realizat de Ruxandra Cesereanu și continuând cu articole de evocare sau de analiză critică, semnate de: Adrian Popescu, Dan Gulea, Florin Balotescu, Călin Teuțișan, Cosmin Borza, Emanuel Modoc. Câteva fotografii surprinzându-l pe Profesor în ipostaze inedite sporesc într-un mod mișcător importanța momentului. Cronică literară la un roman istoric de Simona Antonescu arată în Victor Cubleșan pe unul dintre cei mai lucizi critici de întâmpinare ai momentului. Capitolul de beletristică e bine ilustrat de semnături mai noi, dar inconfundabil conturate. Hanna Bota publică un fragment de roman, în timp ce Cosmina Moroșan și Vlad Moldovan propun un dosar cu poete și poeți tineri, precum: Maria Proteasa, Rebecca Oanță, Sorina Rîndașu, Gabriela Vieru și Bogdan Vișan. La o anchetă de Andrea H. Hedeș, privind „etape ori momente de cotitură în literatura proprie” în intervalul ultimelor trei decenii, răspund în acest număr: Dumitru Chioaru, Ioana Pârvulescu, Emilian Galaicu-Păun, Ioana Ieronim, George Vulturescu, Doina Cetea, Simona Popescu, Ovidiu Pecican. Cu percepția deschiderii revistei către tineri citim și recenzia semnată de Ion Pițoiu la volumul lui Cornel Jurju, *Doina Cornea. Dincolo de zid*. Schimbarea gărzii la „Steaua” se vede că s-a făcut cu deferență.

(V.M.)

Juan Ramón Jiménez

(1881-1958)

Poet spaniol, distins cu Premiul Nobel în 1956. Născut într-un sat andaluz cu ieșire la mare, Moguer, aici și în împrejurimi va plasa întreaga acțiune a unei cărți, ajunsă celebră, *Platero și eu*. Figura centrală e un măgăruș umanizat până la identificarea cu ființa poetului. Stampele cu Platero au devenit „abecedarul tuturor școlărilor de limbă spaniolă și totodată ghidul cititorilor de toate vârstele prin coridoarele tainice ale amintirii...” Cartea rămâne printre cele mai frumoase culegeri de poeme în proză din literatura universală.

Platero, ți-am spus că inima Moguerului este pâinea. Nu. Moguer este asemenea unei cupe de cristal gros și limpede, care așteaptă tot anul, sub cerul albastru, să se umple cu vinul de aur. Cum vine septembrie, dacă dracu nu încurcă sărbătorile, cupa aceasta se umple până sus și se dăruie întotdeauna, ca o inimă generoasă. Atunci tot târgul miroase a vin, mai mult sau mai puțin generos, și sună a cristal. Ca și când soarele ar curge, frumusețe lichidă, peste tot, pentru a rămânea în târgul alb să-și înveselească sângele lui bun. Fiecare casă, pe orice stradă, seamănă cu o sticlă din rafturile bodegii lui Juanito Miguel sau ale Realistului,

când apune soarele și-o pătrunde cu ultimele raze de lumină galbenă, aprinsă.

Mi-amintesc de *Fântâna indolenței* de Turner, care, cu galbenul ei de lămâie, pare pictată în întregime cu vin nou. Așa e Moguer, o fântână de vin, care, ca și sângele, țâșnește din fiecare rană fără să se poată opri; izvor de bucurie tristă, care urcă, primăvara, o dată pe an, în fiecare aprilie, prăbușindu-se în fiecare zi.

(Traducerea de Darie Novăceanu, în vol. *Platero și eu*, Editura Tineretului, București, 1966)

Viorel Mureșan

Caiete Silvane
 Revistă de cultură
 Sub egida Uniunii Scriitorilor din România **110**

Arta în grădină

Ioana Albușcă și Pop - Strada Podului, Iași, 2013

În acest număr semnează:
 Vasile Dâncu, Olimpia Nașlelean, Gavril Moldovan, Marin Mălaicu-Hondrari, Ioan Pinteș, Viorel Mureșan, Marin Pop, Artemis Vanca, Virgilia Tărăș, Imelda Chișta, Carmen Ardelean, Iacub Grădă, Ovidiu Pețican, Ilieana Petrean-Făgășan, Florența Popescu, Alina Valeria Nicu, Lucian Perța, Marcel Lucaciu, Pamfil Bilțiu, Monica Buciman, Dan Marșan, Augustin Mocanu, Fazakas László, Alexandru Jurcan, Irina Goanță, Silvia Sumlas, Mihai-Octavian Groza, Ioan F. Pop, Nicu Stejeraru, Gheorghe Moga, Györfi-Deak György, Daniel Săuca, Daniel Hoblea, Viorel Tăușan, Iuliu-Marius Morariu.

Caiete Silvane
 Revistă de cultură
 Sub egida Uniunii Scriitorilor din România **122**

Grădinile artelor

Boroi - Totul la grădina lăzii/păunii, 90 x 100 cm, 2014

Caiete Silvane
 Revistă de cultură
 Sub egida Uniunii Scriitorilor din România **134**

De la arta socialistă

la... Mathematrix

Caiete Silvane **158**
 Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Laura SUMLAS - Casa din Jibou, ulei/pânză, 100 x 100 cm, 2017
Judy PROTAȘOVI - Flori, ulei/pânză, 40 x 40 cm, 2017

Edenul de Jibou

Grupul de artiști care au participat la ediția a 19-a a conferinței de artă "Vizuală ARTA ÎN GRĂDINA, 2017"
 Jibou: Andrei Ciunguș, Ioan de Măria
 Râmnicul de Urziceni: Răzvan Mădălina, Mariana Ștefănescu
 Alba Iulia: Cornel Albușcă
 Iași: Silvia Turcu, Priscila Ștefănescu
 Râmnicul de Urziceni: Priscila Ștefănescu
 Fântâna Căpâlnă: Săbău Ștefan

0260 612 870 caietesilvane@yahoo.com www.caiete-silvane.ro

Caiete Silvane **170**
 Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Manuscrisele lui Manolescu

AMURGUL MANUSCRISERILOR

0260 612 870 caietesilvane@yahoo.com www.caiete-silvane.ro

Caiete Silvane **182**
 Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Grădinarii artelor

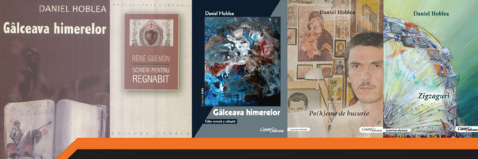
0260 612 870 caietesilvane@yahoo.com www.caiete-silvane.ro

Caiete Silvane **194**
 Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

În memoriam Daniel Hoblea

DANIEL HOBLEA
 Găiceava himerelor

0260 612 870 caietesilvane@yahoo.com www.caiete-silvane.ro

Caiete Silvane **195**
 Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Povești din Țara Silvaniei

0260 612 870 caietesilvane@yahoo.com www.caiete-silvane.ro

Caiete Silvane **198**
 Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Zalău - 548

0260 612 870 caietesilvane@yahoo.com www.caiete-silvane.ro